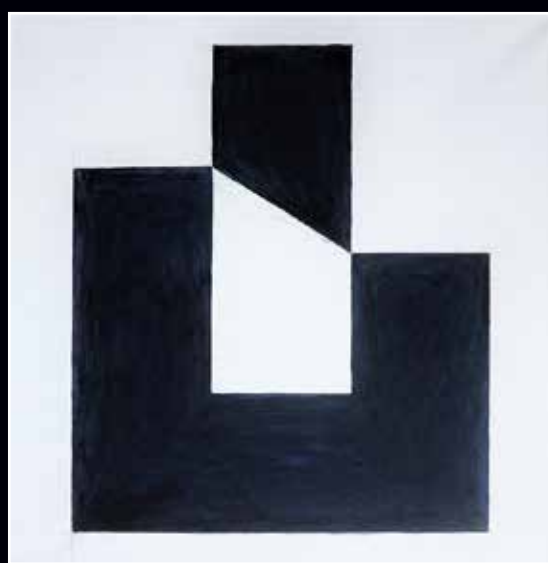




Revista
apare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din România

Anul VI ○ NR. 58 ○ 24 pagini ○ Septembrie/Octombrie 2020 ○ 10 Lei

Traietorii Bacoviene



S-a scris mult despre Bacovia cel cu o operă redusă cantitativ. Este aceasta condiția creației remarcabile. În spațiul literaturii noastre, jocul analogiei, în acest sens, cu Creangă nu-i excesiv. În primul rând, despre amândoi s-a spus că nu mai e nimic de adăugat privitor la receptarea lor, ca apoi să apară noi și noi interpretări. În altă ordine de idei, ei ridică, deși pe căi diferite, *simplitatea* la cota artistică cea mai înaltă.

Constantin TRANDAFIR

58



Constantin TRANDAFIR / Traectorii bacoviene

S-a scris mult despre Bacovia cel cu o operă redusă cantitativ. Este aceasta condiția creației remarcabile. În spațiul literaturii noastre, jocul analogiei, în acest sens, cu Creangă nu-i excesiv. În primul rând, despre amândoi s-a spus că nu mai e nimic de adăugat privitor la receptarea lor, ca apoi să apară noi și noi interpretări. În altă ordine de idei, ei ridică, deși pe căi diferite, *simplitatea* la cota artistică cea mai înaltă. B. Fundoianu credea că-i legitim să scrie *De la Nică a lui Ștefan la Mallarmé*, pe considerentul „alchimiei limbajului”, al transformării existenței într-o lume a cuvintelor. Dacă ar fi numai atât, oricine se poate compara cu oricine, dar mai este ceva esențial în ecuația Creangă - Bacovia: nu demiurgia romantică îi apropie, ci expresia limită a scrisului lor, care le asigură unicitatea și, prin aceasta, despărțirea. Cuvintele în cazul ambilor scriitori trăiesc *singure* și, de aceea, în locul muzicalității trebuie luate în considerație exactitatea și puritatea.

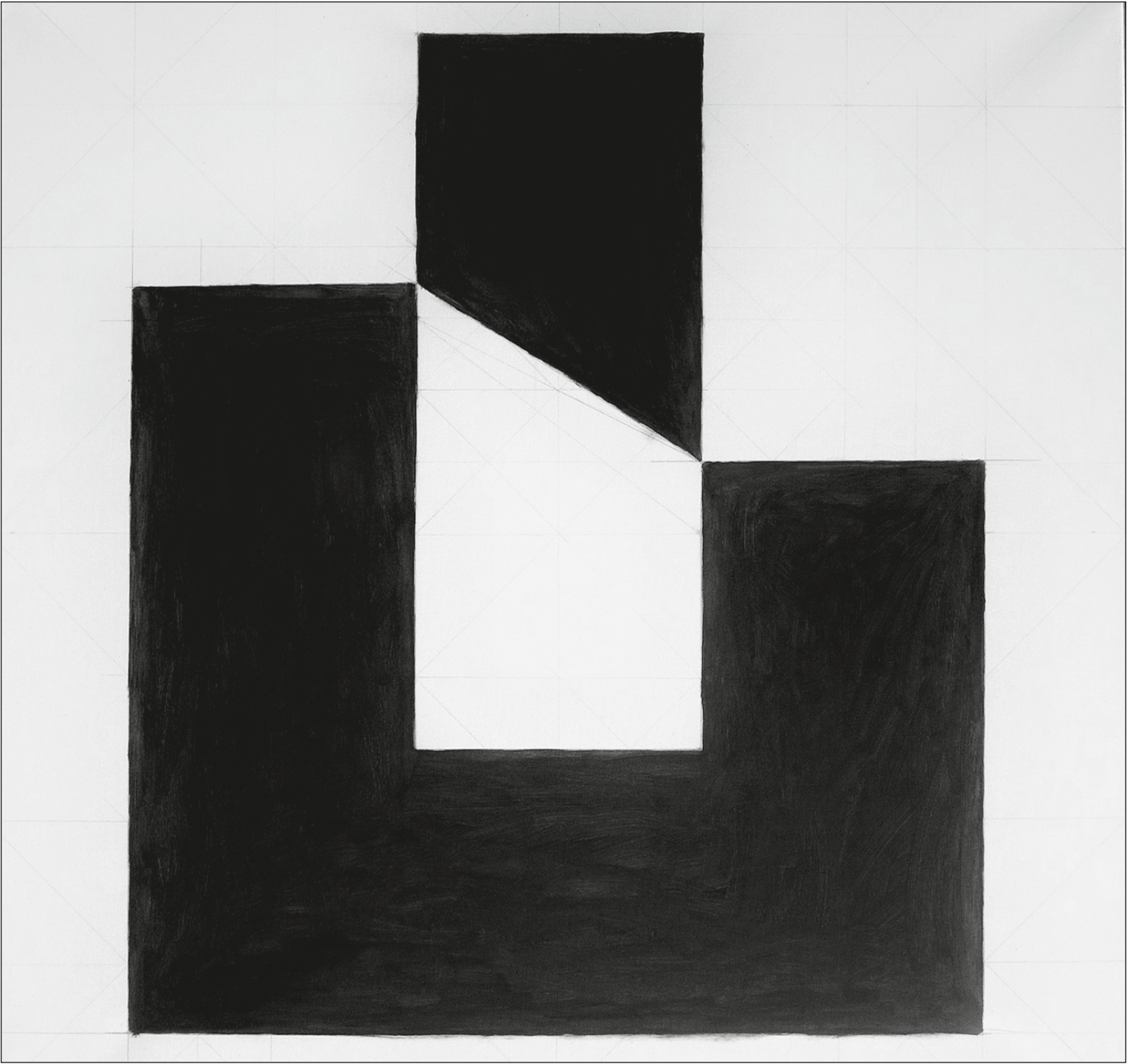
Altfel, Bacovia cel singur a primit mult și a donat și mai mult. ”Nu seamănă cu nimeni” și, totuși, seamănă cu numeroși scriitori de la care nici nu te aștepți! Poate de aceea, la debut, concitadinul scrie alecsandrinian: „Și toate se re-ntorc la drumul lor, / Și mândru primăvara vine, / Cu soare blând cu nopți albastre, / Fermecătoare și senine”. Pentru ca imediat să-și aclimatizeze tonul: „Dar fără ea, ce suvenir / Spre gânduri triste mă îndeamnă? / Muguri au dat pe ram, - zădarnic, / În a mea inimă e toamnă” (*În treacăt*). Către faza finală (*Comedii în fond, Cu voi, Stanțe burgheze*) se resimte mai evident aplecarea clasică, așa cum toate s-au clasicizat chiar și în arta inițial nonconformistă.

Bacovia seamănă chiar și cu unii romantici (cei care tind către modernitate): „Ce vremuri atât de fericite / Mă-ndeamnă, singur, să stau - / Spre toamnă, duios suspine / Din Eminescu, Heine și Lenau” (*Amurg*). Livrescul va continua atât enunțiativ cât și asimilat: „Departa în cetate viața tropota... / O, simțurile toate se enervau fantastic... / Dar în lugubrul sălii pufneau în răs sarcastic / Și Poe, și Baudelaire, și Rollinat” (*Finis*).

Influența eminesciană i-a fost supradimensionată, după cum există, șocant, și negarea ei totală, - nu doar dintr-o pornire spre epatare, de vreme ce oponenții filiației se numesc Al. Paleologu, Gheorghe Grigurcu. Aceștia din urmă invocă antisentimentalismul, „construirea” de tip modern, criza totală a eului, **nihilismul** absolut, timpul și spațiul numai cu deschidere spre haos.

Melancolia eminesciană e nevroză la Bacovia, delir împins spre nebunie: „Imensitate, veșnicie, / Tu haos care toate-aduni... / În golul tău e nebunie, - / Și tu ne faci pe toți nebuni. // În fața ta sunt cel mai laș. / Imensitate, veșnicie, / Iubesc o fată din oraș. / Învață-mă filozofie. // Imensitate, veșnicie, / Pe când eu tremur în delir; / Cu ce supremă ironie / Arăți în fund un cimitir!” (*Pulvis*). Ironia e mai totdeauna sarcasm, chiar și atunci când apelează la romanța eminesciană (*Ecou de romanță, Poveste, Din liră, Pastel, Amurg de iarnă*), iar sarcasmul din *Scrisori* e, pur și simplu, **nihilism**. O mențiune specială merită *Povestea* parcă nebacoviană (chiar și cât privește prozodia și punctuația), straniu de frumoasă, amestec de ironie fină și senzualitate nostalgică: ”Îți aduci aminte ziua când ți-am spus că ești frumoasă, / Când cu buzele de sânge și cu ochii sculptori, / Printre arborii de toamnă te opreai încet, sfioasă, / Lăsând gândul spre amorul înțeles de-atâtea ori... / Așteptai să fiu poetul îndrăzneț ca niciodată / Ca s-auzi ecoul rece-al unor calde sărutări; / Te duceai mereu-nainte înspre-o umbră întunecată / Ca o pală rătăcire coborând din alte zări. / Ah, mi-ai spus atât de simplu că ți-e sete de iubire, / Neascultând decât șoptirea singuratei păduri, / Îți opreai cu mâna sânul și zâmbea a ta privire, / Chinul depărtării noastre neputând să-l mai înduri.”

Și în cazul intersecțiilor simboliste ale lui Bacovia există contraziceri tranșante ale exegeților. Mai aproape de adevăr se află apropierea poetului de simbolism prin jocul alianțelor tematice și îndepărtările care provin din natura poetică proprie. Înrudirile țin mai curând de „recuzită”, de forme pe care poetul *Lacustrei* le transformă în monedă proprie, bacoviană. Obsesia cromatică, parcul solitar, ploaia iritantă, urbea periferică, instrumentele cu sonuri de lamento, izolarea, coșmarul ș. a. dobândesc note specifice prin esențializare, elipse, hieratism. Cu estetismul macedonskian se întâlnește în abundența olfactivă, în „cinismul sentimental”, „aerul de extravagantă”, „isteria bravată... cu dezolare, pe când la maestru era exhibată cu trufie” (I. Negoitescu). Dar mai mult îl cucerește parnasianismul „maestru-lui”. De la o vreme, Bacovia începe să-și afirme decadentismul ca fază terminală a simbolismului și ca trecere hotărâtă spre modernitate, rămânând ca vagi ecouri de mai târziu să intre în categoria „recuperărilor” parodice, de la ca se vor inspira și optzeciștii cochetând cu postmodernismul.



CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / Traectorii bacoviene / 2

Gheorghe GRIGURCU / Pagini de jurnal / 3 - 4

Adrian Dinu RACHIERU / Nicolae Sârbu, pândind „cutra de poezie” / 5

Gheorghe GRIGURCU / Poezie / 6

Ion Popescu-BRĂDICENI / Arta metapovestirii și diversitățile aleatorii / 7 - 8

Petru URSACHE / Harta rezistenței anticomuniste / 9 - 10

Magda URSACHE / Viața după viață / 10

Viorica GLIGOR / Fragilitatea frumuseții / 11

Aureliu GOCI / Misticismul poetic românesc. Distingții și distribuții / 12

Lucian GRUIA / Suprarealismul Ilenei Popescu Bâldea / 13

Olimpia IACOB / Traduceri. Sultan CATTO / 14

Victor ȘTIR / Mihai Zamfir, într-un album de excepție / 15

Dan CULCER / Soare triumfător / 16 - 18

Elena BRADIȘTEANU / Pastile de memorie / 19

Sorin DUMITRESCU / Atelierul subteran al lui Dan Palade / 20

Claudia VOICULESCU / POEZII / 21

Dalina BĂDESCU / Rendez-vous cu George Apostu / 22

Doru STRÎMBULESCU / Muntele care coboară (fragment) / 23



ISSN 2285 – 9020

Publicație de literatură și artă

Editor:

Centrul de Cercetare, Documentare și Promovare „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:
Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.





Gheorghe GRIGURCU / „Efecte îndeobște neluate în seamă”

Intelligența nu e congruentă cu înțelepciunea. Dacă cea de-a doua e „o știință a vieții (...) de-a dirija conduita, de-a ordona acțiunile, de-a învăța pe om ce trebuie să facă” (Seneca), nu mai puțin decât o specie de sacerdoțiu existențial, cea dintîi e o eschivă, o deraiere. O reacție s-ar putea zice frivolă față de principiul similisacral al înțelepciunii. De nu chiar o primejdi-oasă subversiune prin fuga sa de general, știut, admis, în căutare de inedit, de ingeniozități care s-o substituie locului comun. O insubordonare pururi „tinerească” prin aspirația sa irepresibilă către originalitate. Varianta rațională a creației în artă.

Dublă contabilitate. Cînd, plimbîndu-se prin grădină alături de un amic, vede o gîză care i se așează pe haină, o cruță. Cînd e singur, o strivește fără milă.

„Ceea ce arată ca o propoziție proastă poate fi *germenele* pentru una bună” (Wittgenstein).

Metamorfoză. Sub imperiul lecturii unui autor, îți poți revizui, pe durata acesteia, ființa morală. E posibil să devii proustian, kafkian, cioranian... Recepție fabricitantă, dăruitoare sau efectul unui embrion al eului rămas nedevelopat? Un fior a ceea ce n-a fost să fie.

„Presupunînd că adevărul este o femeie, cum să nu fie întemeiată suspiciunea că toți filosofi, în măsura în care au fost dogmatici, nu s-au priceput la femei? Că îngrozitoare gravitate și insistența stîngace cu care ei s-au obișnuit să se îndrepte pînă acum către adevăr n-au fost decât niște mijloace inabile și indecente de a face o impresie bună asupra vreunei femei? Sigur este că adevărul nu s-a lăsat cucerit – iar dogmatica de orice fel se înfățișează astăzi posomorită și lipsită de curaj” (Nietzsche).

Să fie scrisul o comunicare cu Dumnezeu? A. E.: „Prea posibil, însă e o comunicare indirectă. Necunoscîndu-l limba, I te adresezi cu ajutorul unui interpret care e textul, fără a fi sigur de competența acestuia.

„Un tablou atribuit pictorului italian Caravaggio, descoperit în urmă cu cinci ani într-un pod, va fi scos la licitație la data de 27 iunie, în orașul Toulouse, cînd s-ar putea licita pentru el pînă la 150 de milioane de euro (170 de milioane de dolari), potrivit experților din domeniul artei. Pictura, expusă în prezent la Conaghi Gallery din Londra, a fost realizată în 1607 și o înfățișează pe eroina biblică Iudita în timp ce îl decapitează pe generalul asirian Holofern. «Iudita tăind capul lui Holofern» a fost găsit de proprietarul unui imobil din Toulouse, în 2014, în timp ce se repara o spărtură în mansardă” (Historia, 2019).

Zi fastuoasă de mai. Nuanțele amurgului se ofilesc pe zidul lîngă care stai pe bancă, aidoma unor petale rupte.

„Absolventă de teologie, Mirela Marcu a renunțat la serviciul din București ca să îngrijească animale abandonate. E fata care a adoptat peste 100 de ciini, pisici și măgăruși. Știe ce mîncîcă fiecare, dar și cînd are o zi proastă. Își dă seama de dispoziția animalelor după mers, privire și zgomotele pe care le fac. Pe Mirela Marcu, 40 de ani, cu un master în Politici Europene, o găsești cît e ziua de mare printre ciini și pisici. Mirela Marcu a renunțat la tot din dragoste pentru animale: la un job bine plătit în București și la o carieră promițătoare în diplomatie. (...) Povestea a început în 2012. În satul Ceacu, la 11 Km. de Călărași, patrupe-dele sunt la ele acasă. O curte imensă de 4.000 mp. și o casă pe care le-a moștenit de la bunici s-au transformat într-un adăpost pentru necuvîntătoare. (...) Mirela hrănește zilnic animalele cu peste 200 de kg. de mîncare. «Ca și cost înseamnă mult. Dar am primit sponsorizări din străinătate de la diverse asociații cu care colaborăm și așa ne descurcăm», ne explică tînăra” (Click, 2019).

Paradisurile artificiale: generozități ale demoniului.

A. E.: „Vîntul vorbește fără a comunica de fapt nimic. Aidoma poeziei, Poetul, un fluieră-vînt sublim”.

Moment negru. Cînd o durere intensă persistă, în ultima instanță nu ești oare dispus a te detesta pe tine însuși?

„Un român citește, în medie, o carte pe an, conform unui studiu realizat de Comisia Europeană. Nu-i așa că te întrebi cît înseamnă asta? Pentru o carte medie, de 250 de pagini și un format standard de 13x20 cm., observăm că un român citește 13 cm. pătrați pe zi. Foarte, foarte puțin, din punctul nostru de vedere” (Dilema veche, 2019).

Desconsiderarea trecutului este măcar atît: o impolitețe.

A.E.: „Resortul creației: o infidelitate generoasă, răscumpărătoare”.

„Antagonismele și conflictele de clasă pot fi învinse și depășite, nu însă antagonismul și conflictul persoanei cu societatea. Marx nu vedea decât complexitatea unui conflict al claselor. El consideră că într-o societate fără clase ar trebui să dispară orice conflict al persoanei cu societatea, persoana trebuie să fie finalmente socializată și să-și găsească aici satisfacția. Dar Marx nu a pătruns înăuntrul problemei. Văzînd lucrurile mai profund, contrariul este cel adevărat. Conflictul dintre clase n-ar face decât să acopere conflictul etern, metafizic, dintre persoană și societate. Împotriva atotputerniciei și absenteismului statului și societății, se ridică persoana oprimată de o clasă oarecare, persoana burghezului, proletarului sau intelectualului” (N. Berdiaev).

Azi, neadaptat chiar și față de cele de care te simți apropiat, de ființe omenești, de animale, de obiecte. Sinele care, demonic, se refuză pe sine.

A. E.: „Să reprezinte fervoarea religioasă o vocație aidoma înzestrării pentru artă, știință, tehnică? În acest caz n-am putea vorbi despre marii anahoreți ca despre inși care ating o genialitate a credinței?”.

„Asupra apropierii de Hristos, proba care nu înșală, criteriul definitiv este buna dispoziție. Numai starea de fericire dovedește că ești al Domnului. (...) Există mijloace obiective, în artă, de a recunoaște autenticul și a da deoparte copia. Pentru a deosebi creștinul de caricatura ori imitația sa nu există procedeu mai sigur decât a cerceta dacă postulantul este sau nu vesel și mulțumit. Dacă ipochimenul e intolerant ori morocănos ori agitat, ori mahmur, ori necăjit, nu e creștin oricît de perfect de fidel ar fi virtuții. E virtuos, dar nu e creștin. Creștinul e liber, așadar fericit” (N. Steinhardt). Dar Kierkegaard, dar Simone Weil, dar Maica Tereza? Chestiune oșioasă. Iată și cuvintele Simonei Weil: „O experiență care mi-a îngăduit să înțeleg mult mai bine, prin analogie, posibilitatea de a iubi iubirea divină prin intermediul nenorocirii”.

Neantul nu se opune atît întregului cu care alcătuiește un binom al grandorii, cît părților componente ale acestuia, detaliilor care-l resimt cu precădere. Le consumă cu un soi de sadism.

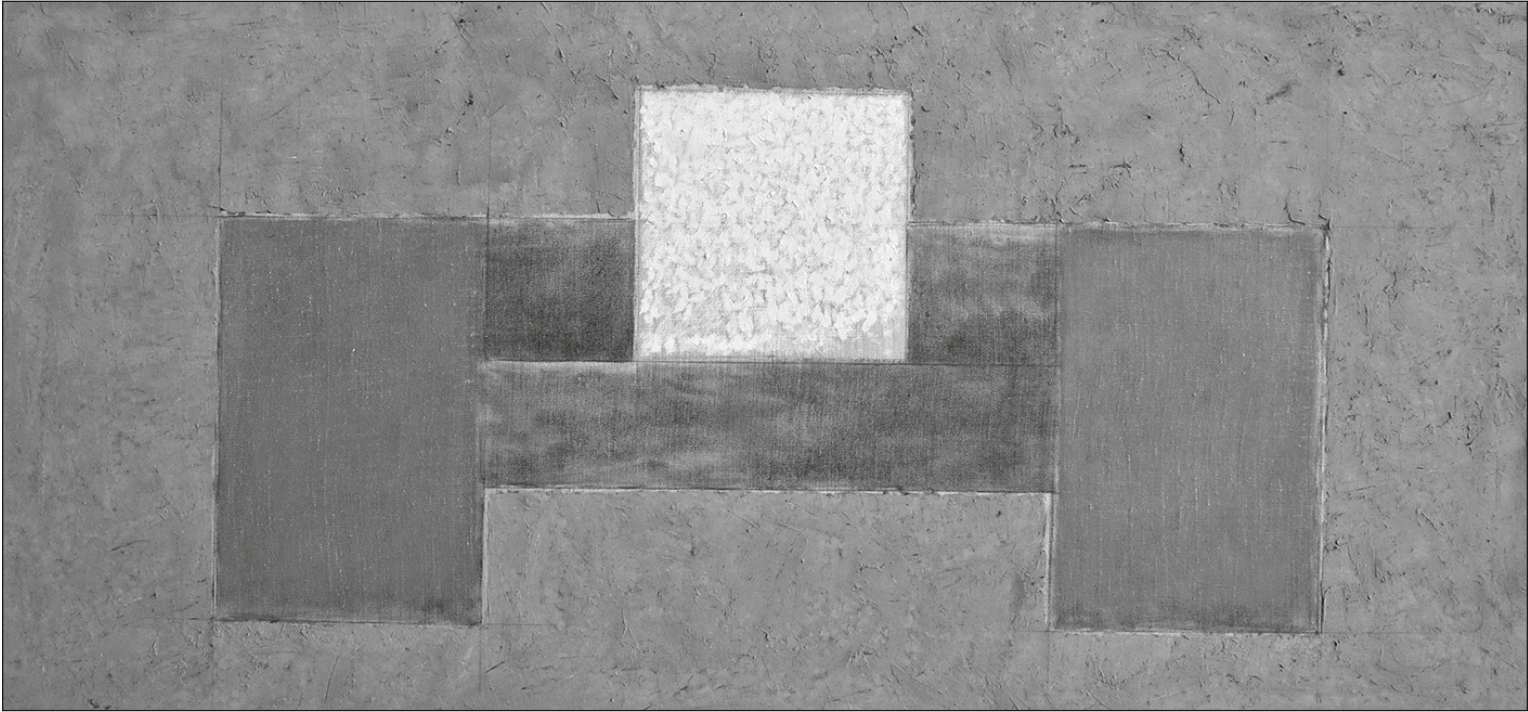
Pe ce lume trăim. „Raphael Samuel, un bărbat de 27 de ani din Mumbai, India, se identifică drept antinatalist și plănuiește să-și dea în judecată părinții, susținînd că el nu și-a dat consimțămîntul pentru a fi adus pe lume” (Dilema veche, 2019).

„Între un erudit și un om de litere e aceeași diferență precum dintre o tablă de materii și o lucrare” (Jeune Hermite).

Cînd dorește să aibă o voce delicată, aceasta devine stridentă, cînd dorește să aibă o voce energică, aceasta i se pierde într-o regurgitație.

Scriptor. Manifestare a unei plenitudini morale, bucuria e mai puțin prielnică dispoziției creatoare decât tristețea, insuficiență morală care naturalmente își oferă o compensație.

Efecte îndeobște neluate în seamă ale „lucrului făcut pe jumătate”, atît de blamat: acesta poate favoriza tensiunea așteptării, poate ilustra pînă la un punct sacrificiul, poate constitui un simbol al umanului prin asocierea în obiect a perfecțiunii cu imperfecțiunea etc.



Continuare în pag. 4

Urmare din pag. 3

„Trebuie să ajungem să ne fie mai teamă de viață decât de moarte și să iubim moartea la fel ca viața” (Monseniorul Ghika).

A. E.: „Credința ca și refuzul acesteia posedă un dramatism resorbit, al tău ca și al înaintașilor. Rădăcinile ambelor sunt împlintate în conflictul predestinat al ființei cu lumea”.

Privire goală de sine, care nu poate percepe decât vacuitatea lumii.

Vulturul auriu, unul dintre cei mai puternici prădători din lume, poate strânge prada în gheare cu o forță de cincisprezece ori mai mare decât orice strângere de pumn a unui om.

A linguși înseamnă a-ți însuși o postură ancilară. În natură nu e slugarnică nici măcar umbra care, însoțind un corp, se împărțășește din libertatea luminii.

„Poezia este cîntecul omului care se simte liber. O prostie de mari dimensiuni este fără îndoială vînturarea formulei sociale pe deasupra literaturii și în special încercuirea poeziei cu acest cuvînt presupune un fapt de riguroasă constrîngere a gîndirii artistice. (...) Firește, cum nu există o poezie pentru moșieri și bancheri, tot așa nu există o poezie pentru țărani și muncitori. Există o poezie pentru acei care cunosc poezia, care au cultura necesară s-o primească. Altfel se realizează numai expresia coborîrii la mentalitatea ignoranților. (...) Așadar, preferăm cîntecul-reclamă pentru cutare purgativ decât poeziile d. d. Dan Pușcașu, Miron Radu Paraschivescu, Dimitrie Corbea, alți Corbi, alți Pușcași, Mironi etc., fiindcă tribul este imens pe cît este de sinistru de anonim” (rînduri din 1947 ale lui Constant Tonegaru, care le-a plătit cu viața).

A. E.: „Dacă ți s-ar propune să-ți prelungești viața, repetînd-o zi cu zi pe cea pe care ai avut-o, ai accepta?” Glumești amar.

Gelozia scrisului față de lucrurile pe care le înfățișează. O gelozie inofensivă în relație cu acestea, care însă pot mistui scrisul.

Identitatea ființei tipă în noi, uneori o auzim, alteori nu. Identitatea care ne impune limite și, concomitent, ne deschide perspective nelimitate cum o supremă primejdie.

Orice baraj ține de normalitate. Orice cursivitate, de noroc.

„Dostoievski menționează într-o scrisoare către A. F. Blagonravov din 19.12. 1880 capitolul din **Karamazov**, în care descrie dialogul lui Ivan cu diavolul, și se teme să nu fie acuzat pentru acest capitol de lipsă de gust sau chiar de superstiție. El adaugă: «Vă mulțumesc că, în calitate de medic, mi-ați confirmat fidelitatea descrierii maladiei psihice a eroului din romanul meu». Pasajul are aproximativ același efect ca și cum un prinț al duhurilor ar sta să-și caute la vamă pașaportul și mărunțișul, în loc să treacă de-a dreptul prin vamă și printre paznicii ei. Sunt semnele unei epoci în care teologia își pierde puterea și se agață de poalele științei. Și Nietzsche laudă «măiestria psihologică» a lui Dostoievski” (Ernst Jünger).

Astfel cum medicii îți recomandă să te scoli de la masă înainte de a ajunge la senzația de saturație, un poem se cuvine încheiat înainte de senzația că și-a epuizat materia. Fluxul acesteia să dea impresia că se continuă dincolo de ultimul cuvînt al textului, în increat.

Aventură supremă: plasarea într-un loc unde niciodată nu se întîmplă nimic, dar în care *e posibil* să se întîmple ceva ieșit din comun, dintr-o clipă în alta.

Aceeași lume poate fi bolnavă pentru un suflet bolnav și sănătoasă pentru un suflet sănătos.

„O anumită continuitate în deznădejde sfîrșește prin a naște bucuria” (Camus).

Visul: la urma urmei transcendența cea mai la îndemînă.

„Creștinismul prim a fabricat otrava noțiunii de progres din ideea pedagogiei divine ce formează pe oameni pentru a-i face apti să primească mesajul lui Christos. Ceea ce era în acord cu speranța într-o universală convertire a neamurilor și cu sfîrșitul lumii, privity drept fenomene iminente. Cum nici unul dintre ele nu s-a produs, la capătul a șaptesprezece veacuri noțiunea de progres a fost prelungită dincolo de clipa Revelației creștine. Astfel regîndită, ea trebuia să se întoarcă împotriva creștinismului. (...) Metafora pedagogiei divine dizolvă destinul individual, singurul care contează în ce privește mîntuirea, în destinul popoarelor. Creștinismul a vrut să caute un tip de armonie valabil în istorie. E germenele gîndirii lui Hegel și a lui Marx. Noțiunea de istorie drept continuitate dirijată e creștină. Mi se pare că puține idei sunt mai aproape de-a fi integral false. A căuta armonia în devenire, a ceea ce e contrar eternității. Proastă uniune a contrariilor” (Simone Weil).

Curajul maxim e pentru tine îndoiala, capacitatea de-a te verifica periodic, de-a renunța fără menajamente la ceea ce nu te-a convins în propria existență.

A. E.: „De cîte cedări ești în stare! Pînă și de compasiunea față de tine însuși”.

Lucruri care te caută cînd nu le cauți tu. Dacă le cauți insistent, îți refuză înțîlnirea.

„Potrivit unor studii recente, se pare că există o legătură între porumbeii șchiopi din mediul urban și coafori. Unele dintre aceste înaripate își caută hrana în pubelele unde coaforii aruncă resturi de păr. Cîteodată firele de păr se înfășoară pe piciorul porumbelului care nu mai poate scăpa de ele. Cu timpul, piciorul se necrozează iar biata zburătoare nu-l mai poate folosi la mers” (**Dilema veche**, 2020).

Ironia își e cel mai bun dascăl precum orice gratuitate expresivă.

Reificarea ființei în text prin autoritatea sa mitică, prefigurată de Balzac: „A sosit o clipă cînd Sisif a încetat să mai plîngă sau să mai surîdă, cînd s-a identificat cu natura stîncilor pe care le ridică fără încetare”.

A nu fi sigur de ceva, a obosi înainte de nesiguranță, a renunța înaintea clipei de oboseală.

„Condițiile obiective necesare realizării unei opere de artă reprezintă un fenomen foarte complicat: este vorba de un anumit cerc de receptori, de posibilitatea contactului cu ei, de ambianța potrivită și - ceea ce e foarte important – de eliberarea de sub controlul interior, involuntar. «Nu pot să scriu cum aș dori – mi-a mărturisit un tînăr poet -, în fluxul meu propriu se revarsă atîția afluenți că abia reușesc să-l stăvilesc pe unul că îl și simt pe al doilea, pe al treilea și pe al patrulea. Mă aflu în mijlocul frazei și deja supun această frază criticii marxiste și îmi imaginez ce o să spună teoreticianul X sau Y și închei fraza altfel decît urma să o închei»” (Czeslaw Milosz).

Durerea hărțuiește mereu ființa, o pune să se contrazică, să se deteste, să se sfișie pentru a putea redeveni ea însăși.

Nimeni nu poate intra sau ieși pe această ușă atît de desăvîrșită. Ajungi la concluzia că e pictată.

Citind producțiile romancierului X, am sentimentul jenant al imaginii cuiva care se uită prin crăpăturile gardului, în curtea vecinului. Nu e nici măcar spion, ci doar un cancanier ordinar de cartier.

„Băuturile ambalate în cutii de aluminiu (bere, coca și altele) conțin un conservant care provoacă producerea hormonilor feminini în organismul bărbătesc. Bărbații care beau mai mult de 5 cutii pe zi riscă să se aleagă nu numai cu o «burtă mare», ci și cu impotență și cu mărirea sînilor” (**Formula As**, 2019).

În centrul vîrtejului e un gol, un mic gol necesar spre a te adăposti, astfel cum în centrul felinarului aprins e flacăra, alt prețios adăpost.

Barocul bucătăriei romane înecate în mirodenii, sofisticînd bucatele, dîndu-le prezentări alegorice, aidoma unui complement al spiritului latin, linear, puțin imaginativ.

Scriptor. Perversa personalitate care e impersonalitatea.

„Credința oamenilor nu-i decât prejudecată. Oamenii preferă credința în locul conștiinței, pentru că cea dintîi e mai hotărîtă și mai ușoară, la fel de hotărîtă și de ușoară ca respectarea unui obicei și se transformă repede în obișnuință, dar credința însăși e labilă, nestatornică și nu duce la evoluția vieții spirituale. (...) Credința este un lucru lumesc, o condiție confortabilă pentru viața trupestă. Conștiința lui Dumnezeu ține de suflet, e o condiție indispensabilă vieții înțelepte, bune. Credința e mereu în *station-naire*, conștiința e mereu în mișcare. Pentru cei credincioși, mișcarea vieții se desfășoară în domeniul corporal, pentru cei care au conștiință, în domeniul spiritual” (Tolstoi).

Visul: o probă irecuzabilă a inadaptării ființei la existență. A. E.: „Zi, mai bine, un proces de divorț intentat existenței, care, la naiba, se amină atît”.

Visul: o formă de libertate a propriei sale imagini care însă poate deveni despotică asemenea oricărui factor emoțional.

Scriptor. Direct, tot mai direct pînă cînd sufletul devine indistinct de clipă, pînă cînd clipa devine indistinctă de cuvînt.

„Dacă un om renunță la o împărăție ori chiar la lumea întreagă, dar se păstrează pe sine însuși, el n-a pierdut nimic” (Meister Eckhart).

„O pereche de cizme purtate de Napoleon I în timpul exilului său pe insula Sfînta Elena a fost vîndută în cadrul unei licitații care a avut loc la Hotel Drouot din Paris cu suma de 117.208 euro, au anunțat reprezentanții casei Dinoche et Giquello, organizatoarea evenimentului. Napoleon I avea o înălțime de 1,69 m .- peste media din acea perioadă, contrar propagandei engleze din epocă -, iar tălpile sale aveau o lungime de 26-27 cm., echivalentul mărimii de pantofi 40-41” (**Dilema veche**, 2020).

Te analizezi spre a deruta Poezia din tine. Spre a te prefăce că nu i te supui, renunțînd la magia ei. Dar gelozia Muzei nu te iartă, mai cu seamă cînd o înșeli cu tine însuși.

Scriptor. A trudi imens întru scris, pentru a rămîne în urma ta puține rînduri. Și încă trebuie să te socotești norocos dacă ele păstrează semnătura ta.

„Cred că ceea ce se numește «experiență» nu e, adesea, decât oboseală nemărturisită, resemnare, amărăciune” (Gide). Și totuși experiența n-ar putea fi cel mai bun antidot la atari stări dizolvante, tocmai pentru că le conține? Mitraditizare prin experiență.

„Printre scuzele invocate de contribuabilii din Marea Britanie care nu și-au depus declarațiile fiscale au fost: «Soacra mea e vrăjitoare și m-a blestemat», «Sunt prea scund și n-am ajuns la cutia poștală» sau «Era prea frig și n-am putut să scriu pe tastatură». Acum înțeleg de ce românescul «Chiar n-am știut cum» nu ține” (**Dilema veche**, 2019).

Senectute. Presentimentul tulburător nu a ceea ce va veni, ci a ceea ce a fost.

Impresionanta capacitate a lucrurilor neînsuflețite de a rămîne ce sunt, în contrast cu tendința exponenților celor două regnuri organice spre „evoluție”, altfel zis spre nimicire. Conservatorismul aristocratic al lumii anorganice.

O tăcere aprigă, pîrjolitoare.

E prea inteligent pentru a face ordine pînă la capăt. Inteligența rafinată bate către scepticism, rezervă, pasivitate meditativă.

„Povestea cătelului Jindol a emoționat întreaga lume. A fost salvat de britanica Rafi Sahin (33 de ani), care a călătorit în China la Festivalul cărnii de ciîne Yulin. Animalului tocmai i se tăiaseră două labe și urma să fie sacrificat, cînd femeia a intervenit. Rafi, din Londra, a plătit echivalentul fripturilor care ar fi ieșit din cățel, ca să fie lăsat în viață, apoi a cerut să-l adopte. Britanica a călătorit special la acest festival în care cățelei sunt tăiați și mîncăți, pentru a salva unul. (...) Rafi adună fonduri pentru a-i face proteze. Cățelul Jindol e un metis din rasa Jindo. Cîinii Jindo sunt energici și loiali, au blana deasă și moale. Au lungimi de pînă la 58 cm., greutatei pînă la 23 kg. și trăiesc pînă la 15 ani” (**Dilema veche**, 2019).

„Între adevăr și căutare, aleg căutarea” (Lessing).

Din fericire pentru societatea umană, nu faptele se motivează pînă la urmă prin idei, ci ideile prin fapte. Altminteri am risca să rămînem la cheremul oricărui simulacru de idealism, al oricărei demagogii.

A cunoaște viața presupune a percepe dramatismul său paradoxal, adică *definitivul* provizoratului.

Cruzimea oricărei exactități.

Într-atît de tiranic e factorul personalitate, încît nu putem parcurge în liniște un text fără a-i cunoaște semnătura. Indiscutabil, aceasta îi poate spori ori diminua calitățile. Uneori în exces.

„Cuvîntul «trebuie» n-are ce căuta într-o cercetare obiectivă asupra culturii” (G. Călinescu).

„Cînd citești o carte de scrisori sau memorii, indiferent de cine e scrisă – în cazul de față de Karl Stauffer-Bern - și n-o absorbi prin propriile tale forțe, căci asta ține de artă și-și găsește mulțumirea în ea însăși, ci datorit ei (și cui nu opune rezistență, lucrul acesta îi reușește curînd), te lași tras de omul acesta străin, atît de concentrat, și te simți înrudit cu el, atunci nu mai e nimic deosebit cînd, închizînd cartea și reîntors la propriul tău eu, după evadarea și recreația asta, revii la propria ta ființă, regăsită, chiar dacă zguduită, și pe care o contempli o clipă parcă din depărtare, simțîndu-te mai bine și cu capul mai limpede” (Kafka).

A te prezenta la un examen presupune un sentiment complex de umilință și de orgoliu, elemente dozate după natura ta morală mai mult decât după împrejurările în care are loc. Personal, ca fost premiant, resimt retroactiv umilința notelor mari. Presupun că elevii puțin pregătiți sunt stăpîniți de orgoliul atitudinii lor rezare, al „aventurii” lor instructive, care-i apropie de maturitate. Rezultatul poate fi mai tonic.

Lirismul: un abis confortabil.

Logica unei existențe mediocre e îndeobște mai solidă decât cea a unei existențe excepționale, pîndită de pericole pe măsură, supusă unei tensiuni lăuntrice. De aici redusa exemplaritate a biografiei marilor creatori, jena pe care nu o dată o încearcă în fața lor pedagogia, care, totuși, îi invocă din motive decorative.

Sumbra pedeapsă interioară a lașului, deposedat de speranțe. „Lașul nădăjduiește deci prea puțin, deoarece se teme de orice” (Aristotel).

Precum oglinda, eternitatea n-are un chip propriu.





Adrian Dinu RACHIERU

/ Nicolae Sârbu, pândind „cutra de poezie”

Cine a răsfویت (măcar) volumul *O căsnicie infernală*, semnat de Nicolae Sârbu, apărut la editura reșițeană TIM, în 2015, a aflat câte ceva despre incomodul autor, cândva un „ziarist kamikaze” și manager de bibliotecă județeană dar, înainte de toate, poet, cu varii „dileme la purtător”. Cu șanse pierdute (luat de valurile gazetăriei, în „apele ei confuze”, cum îl „certa” Mircea Martin), cu povestea „frumoasă și dureroasă” a trecutului echinoxist, cu poezia însăși ca reazem, „o rană care roade lanțul”, cum zice poetul în „risipirea” de azi a Reșiței, acceptând că viața și scrisul îi oferă „o căsnicie infernală”: „Grea crucea care mă poartă / orbește în mlaștina cu manuscrise” (v. *Călăuză pentru suflet orb*). Și sperând, cum profeția tot Mircea Martin, că „va provoca până la urmă atenția pe care o merită”, ieșind din propria-i indolență.

Ca figură echinoxistă (de care, firește, face mare caz), Nicolae Sârbu rămâne, și prin recentul volum (*Muza nu urcă la etajul trei*, Editura Limes, 2017), bine construit (și rostuit!), credincios rețetei care l-a consacrat: un fantezist-ironic dezinvolt, locvace, persiflant, lamentativ, defilând sub masca auto-ironiei, ascunzându-și, astfel, cât se poate, frustrările și sentimentalismul. Pândind „cutra de poezie”, hărțuind himera în „așteptări radioactive”, poetul își cheltuie *viața de hârtie* mizând la casele de pariuri pe apariția Muzei (surdo-mută, refuzând „pensia olimpiană”). Și produce, ne asigură jucăuș, poeme avortate, „alifii de erezie”, înconjurat de idei gonflabile și „flori de stres”, ignorat de *highlife*-ul local. Vietuind, adică, într-un alt *Amar Târg*, cu un doctorat „în dezastru”, la un etaj trei (posibil „iatac al lui Zeus”), șters, însă, „din toate catastifele”. Dar muza, suntem preveniți, *nu urcă la etajul trei!*

Ar vrea să scrie cu o „gheară de vultur”; dar „marele băutor de hârtie” s-a cumițit. În peștera de la etaj unde, „cu jenă de hai-duc”, așteaptă placid pensia, trăindu-și purgatoriul personal, *ne-răsfățatul* încă jinduiește cu dispare. Cum „sublima” întârzie, el, domesticit, un „suprarealist fleșcăit”, un *intrus în poveste*, va scrie în chiuvetă, pescuind rime, „un amețitor poem” despre muza-sirenă. În levitație debusolată, bântuit de năluca neliștii va îngâna „imnul neputinței”, lansând „salve de imagini seci”; maestru al tuturor ratărilor, rătăcind într-un labirint „reumatic” (etajul trei fiind „un Olimp în travesti”), știe că „zeița vie”, fie și o „muză cleptomană” (v. *Violare de domiciliu*) întârzie. Se ține departe, nu va veni „să-și cânte mânia” într-un „univers pretins poetic”, în degradare, populat cu vise inodore și cuvinte sleite. Poezia s-a *preacurvit* și ereticul, fără „permis de existență”, își contemplă „scalpul legendei”, în cădere liberă, alături de „pubela de cinci stele”. Încercă, chemându-l pe Homer în ajutor, să închege tablouri vivante, cu „sentimente jupuite” și „gloduri de gală”, cântând o tinerețe „șifonată”. Și afișând, în joaca de-a Olimpul, o *apetență mitică* într-o „cetate surpată”, amorțită, acuzând inconfortul marginalității. Totuși, aflăm, „sunt muze pentru toți” (v. *Spargere la magazinul de muze*), încât va putea mușca din „dulcele miez al realității” cu singurul dinte al Poeziei.

Poetul (n. 21 septembrie 1945, la Ohaba-Forgaci, județul Timiș) vine din „orașul cu poeți”, cum numise cineva, cu ani în urmă, Reșița. E drept, acolo, doar uzinele iluziei mai „dudue” (vorba unui fost premier) și doar poeții au rămas de veghe, păzitori ai focului sacru. Sau cum zice nimerit chiar autorul nostru, *mereu în formă* prin jerbele intempestive lansate, veghind „sdoarea sacră”, transmisă „de la o cămașă la alta”. Până se va încumeta cineva să cartografieze fenomenul liric reșițean (mai larg, cărășan), de cert interes, propunând nume competitive (să ne gândim, de pildă, la regretatul Ion Chichere sau la Octavian Doclin), stăruim aici asupra creației lui Nicolae Sârbu. Nu fără a propune un necesar ocol, cercetându-i devenirea poeticească. Membru fondator al „Echinox”-ului, Nicolae Sârbu debuta fraged în „Tribuna” (aprilie 1965), recomandat de Ion Oarcăsu și, editorial, abia în 1986, cu o carte de reportaje, *Aurul din aripi*, trasă la „Facla”. Surprinzător, cu un volum de poezie, el iese în lume la trei decenii de la debutul tribunist, prin placheta scoasă la editura reșițeană „Timpul”: *Cochetărie cu fulgerul*. Va intra în frisonul recuperărilor și, într-un scurt interval, inventariind aici doar palmaresul liric, tipărește *Ascultând ceasornicul în baie* (Silva, tot 1995), *Șantier în creier* (1996), *Neputința de-a închide cerul* (Marineasa, 1999) și *Provinciile cerului* (2000, în colecția botezată chiar *Orașul cu poeți*). Totuși, trăiește cu senzația că ar fi un *poet uitat*: „numele meu / uitat în aerul Clujului” (v. *Barbari în cetatea Feleacului*); pricină pentru care Nicolae Sârbu, figurând printre poeții „Echinox”-ului prim, impunând în construcția culturală „un tonus fundamental de seriozitate”, solicita „domiciliu forțat / în provinciile cerului”. Până atunci, fixat în spațiul banatic după un periplu vâlcean, N. Sârbu s-a dovedit un gazetar febril, lucrând sub presiune, risipindu-și producția cu patimă și vocație; evident, și un cenaclist activ la gruparea *Semenicul*, păstorită o lungă vreme de Gh. Jurma. În fine, ritmul jurnalistic a cucerit, s-ar zice, și lirica sa, câtă vreme stilul pare încă „nelimpezit” (cf. Mircea Martin) iar

salvele de imagini, proliferând amețitor, ori dezmațul imagistic, ar insinua ipoteza irosirii (cum spun, răutăcios, unii), chiar a folosirii abuzive a talentului (Alex Ștefănescu).

Poetul, refuzând orice tutelă, își vede de treabă, cu aceeași fantezie nestrunită, cu schimbări de ton și de registru, șocând prin originalitate, straniețate, experimentalism și, bineînțeles, spontaneitate. El pare doar *interesant* (pentru unii exegeți); alții văd în N. Sârbu, pe bună dreptate, „cel mai postmodernist poet reșițean” și aplaudă spiritul iconoclast, insurgent, conștiința sa rebelă. *Poet fără mască*, scria Ionel Bota, un harnic critic din Oravița, cel care, în *Inorogul și visul* (2000), analiza, pe întinderea unui volumaș, prestația lirică a unui autor „fără operă”, cum se lamentează jucăuș-autoironic N. Sârbu. Or, poetul agreează poezia-joc, haotismul imaginilor, fantasmele cotidianului, fără a pica în contemplație frivolă. Devorând cărți, trăind în vecinătatea poeților, scriind cu înverșunare („hai să scriem / de parcă am fi vii”), autorul se apropie de trendul echinoxist doar prin *însingurare*, departe de tam-tam-ul publicitar; și se desparte, orgolios, prin verva suprarealistă, hrănind o scriitură febrilă, șocantă prin locvacitate și asociaționism, de exotism intelectual.

Nerăbdător, cum spuneam („uneori n-am răbdare / să se-nchidă rana”), poetul dialoghează cu *Domnișoara Viață* „pe clapele singurătății”. El, vizitând „bănci devalizate de sentimente” se explică: „scriu mereu pe o cicatrice” (v. *Șapte lehuze și fără de buze*). Totuși, binevoitor, ne previne: „inima era în altă parte” (v. *Un început festiv de putrefacție*). Asmuțind cuvintele sub biciul ironiei, poetul – aflăm – nu scrie versuri de dragoste și, mai mult, folosește *fardul frigului*. Uneori, lacrima se rășcoală (ca într-un omagiu stănescian), alteori, dimpotrivă, lacrimile ruginesc sub cenzura emoției. Deși scrie cu „o mână de sare” și își încălzește, tandru, „pixul la piept” (v. *Se impune o nouă gramatică a poeziei*), Nicolae Sârbu nu suportă dulcегăriile lirice ori exhibarea suferinței. O răvnită „fericire de faianță” sugerează această glacialitate în concubinajul cu Poezia. Cu multe ei dioptrii, ea se autopălmuieste, are „obrazul tumefiat” și bube dulci, e gata oricând de perversiuni, vădind o ferocitate „dosită între mătăsuri”, de vreme ce *gândul violator* al poetului – „o cruce cu ochi / albaștri”, culegând semnele diafane – visează carnagii, vrea sânge proaspăt și, desigur, capodopere „săngerând în batistă”. Acest torent imagistic sfidează „lacăte de ceață” și penetrează „desuurile himerei”. Dar poetul, cu „venin la rever”, în pofida „penuriei de cuie”, își asumă martirajul. Poezia e o *pavăză*, chiar dacă „poet și vultur se tot mănâncă” (e drept, o sintagmă bătătorită); poetul se vrea un „vârf de lance / în borcan / cu ceață” și își dorește intimitatea: „Burgheze bube dulci / din senin pe buzele poeziei / cu care-ai vrea să te culci” (v. *Crucea cu ochi albaștri*).

Dezinvoltura lui N. Sârbu ascunde, subliniem, suferința marginalizării. Totuși, reamintim că Ionel Bota i-a dedicat o carte, iar *Antologia* întocmită de Ion Pop la *Dacia*, în 2004 (*Poeții revistei Echinox*), nu-l putea ignora. Se simte, însă, nedreptățit. Pe de altă parte, dinamitând nucleul tragic prin tonul persiflant, bășcălios, autoironic, el acuză *golul din bibliotecă*; i se cere capul, e pus la *zidul poeziei* fiindcă „n-are operă”! Aceste lamentații, aflând reazem în „caninii unei lacrimi”, n-au, evident, suport. *N-am operă*, placheta scoasă la *Signum* (în 2004), oferă *povestea unor poeme care își dau palme*. În contrast cu tonul volumului, desprindem o *Pastorală de seară*: „Sunt orele faste ale serii / în care toate blocurile / par împânzite de săni, / cântec de greier în bordel, / lascive și goale seri așteptând / să li se spună tu, hai cu mine / o oră sus în cer, / blocuri pline cu bube / cărora le zicem săni, / sprijinite sub luna de câini, / fiecare dotat cu suflet de miel”.

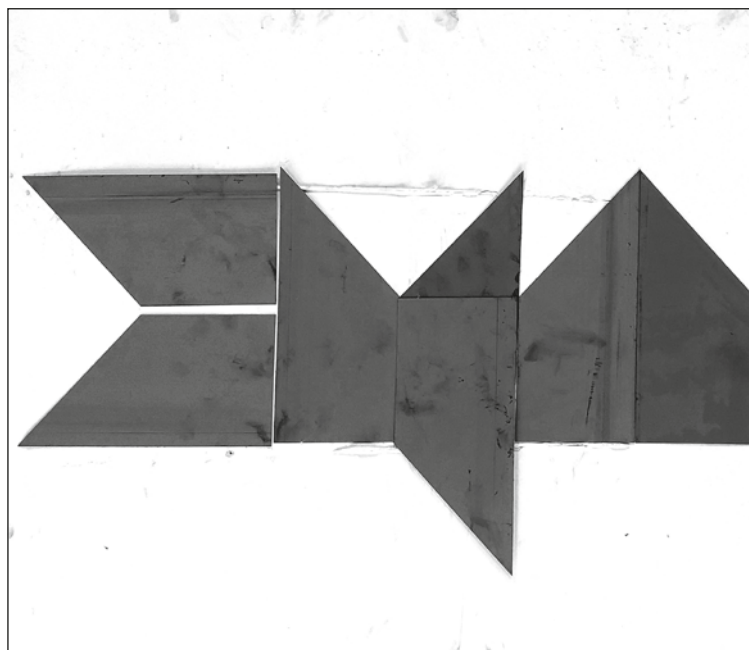
Înhămat la varii și trudnice proiecte (printre altele, a coordonat, de pildă, un *Dicționar al scriitorilor din Caraș-Severin*, ivit în 1998, și a semnat câteva volume de publicistică), Nicolae Sârbu se joacă, dezinvolt, calamburistic, fluturând batista avangardistă, cu „grație canibalică”, palpînd „cărnille sângerei ale nimicului”. Deslușim aici o ciudată *delocalizare*, făcând, totuși, casă bună cu *bănățenismul*, precum în *Cântul, ca sângele Domnului* în care, ferm, autorul ne asigură că „nimic nu se compară / cu o fanfară sub prun”, cu iluziile „dizolvate-n răchie”, într-un sat populat cu „cocoși apocaliptici”. Ca dovadă, volumul *Eu, Nicolae de Ohaba* (2011); autorul, împăunat cu un titlu de noblețe, semnează o declarație de dragoste satului natal („stînger”, „la ora stingerii”), recunoscându-și „handicapul” sentimentalității. Într-un alt volum (*Vitralii sparte*, 2011) revine, însă, ca „iconoclast întârziat”, la stilul jucăuș, brodând, cu elan oniric, câte un catren „năuc”, derutant prin agitația suprarealistă. Împreunând „parșivele” cuvinte pentru a cinsti *singurătatea-soră*, înconjurată de o „auroră acră”. În pofida măștii afișate vervos, Nicolae Sârbu rămâne un *senti-mental deghizat*, un „fir de iarbă de Ohabă”, deplângând înstrăinarea. Chiar dacă semnează precipitat un ultimatum: „Gata, sentimentele aprobate / la beție, fără timbru fiscal” (v. *Pe șest reconstruim labirintul*). Propunând „cărți în sânge”, Nicolae Sârbu

este un nume important, nu doar la scară zonală judecând. *Limpezirea* promisă pare că e în curs; un volum scos la *Brumar (piscina cu pioni stradivarius*, 2013) oferă alte argumente convingătoare. Bineînțeles, *oscilanța* se păstrează. Fire sentimentală, reprimată, „condamnat la candoare”, poetul rămâne, imagistic-asociativ, persiflant, un prizonier al jocurilor verbale și al asocierilor insolite, de o vivacitate debordantă. Deloc milos cu sine („eu sunt pulberea”, ne anunța într-un *Autoportret*), își clamează inconfortul marginalității; se declară „o erată la un vers costeliv” sau „un anonim la tribuna tainei”, dar, cu aceeași siguranță perplexantă, se vrea „un centaur la curți bibliofile”, purtând „urme de cărți în sânge”. Irizarea livrescă, acizii ironiei (și ai auto-ironiei, îndeosebi), registrul fantezist-ironic, jetul suprarealist etc. întrețin o *libertate asociativă* scăpată, uneori, de sub control. Fără frână, altfel spus.

În *Cu pumnul pe i*, o primă antologie (2007), o ediție sentimentală întocmită de Ion Cocora, poetul scria pe o cicatrice; acum, își concediază (în vis) agentul literar, își toarnă „belșug de sare pe rană” și e capabil de autoflagelare: „La toaletele marilor biblioteci / aveau exclusivitate scrierile mele”. Rămâne, desigur, nostalgic, invocând satul, acolo unde se naște mereu, „pe ascuns”; constatănd, însă, că nunțile sunt sterpe, că fântânile sunt păstrate „la frigider” iar izvorul are „susur bântuit de ștampile”. Farmecul unui trecut (idilizat) s-a risipit definitiv. Dar *rana de taină*, legată cu lanțul, rămâne: „Cum poate fi așa / un suflet de poet fără rană?” (v. *Rana ce roade lanțul*). Își așteaptă *rugul* triumfal și, bineînțeles, „ultimul cititor”. Fugar „de pe crucea beției”, a devenit un „băutor de hârtie”.

Sentimental deghizat, cum spuneam, Nicolae Sârbu e capabil de gesturi confraterne, risipind dedicații. Fiindcă, sub titluri fistichee, dezvoltând un imagism debordant, populat cu figuri mitice, Nicolae Sârbu leapadă, câteodată, masca și își dezvăluie vulnerabilitatea. O muză a pierderii (invocată), un poem deșirat, în destrămare, devoalează un *cânt ascuns*, resuscitând figura mamei, casa bătrână („plecată la plimbare în mit”) sau iarbă de Ohaba (v. *Greierii trec de partea dușmanului*). Se repliază, însă, rapid, frecventând partitura știută, sub pavăza autoironiei, flagelându-se în piața publică! Va rememora o legendă tulbure, vorbind despre „un oraș ciudat / cu tramvai tras de poeți”; va decapita singurătatea („un idol fără cap”) grație revistei *Reflex* (scoasă, se știe, prin strădaniile lui Octavian Doclin); în fine, va dedica un splendid poem „unui neasemuit boem”, poetul patriarh Petre Stoica (v. *În dimensiunea darul beției*), cinstind „beția sacră” și „birtul-altar”: „Ce tragedie să fie sfânt eretic / și uitat patriarh al beției / de-o tână-ră dură generație / și nerecunoscătoare cu înaintașii”. Convertind dramaticul în ludic, ispitit de calambururi (unele, dubioase), încingând memoria „până la roșu”, locvacele Nicolae Sârbu se dovedește, probabil, ca „diafan dirijor al dezordinii”, *postmodernul care vă (ne) trebuie*, cum și-a botezat un poem, prea convins de misia lui în urbe. În „orașul cu poeți”, așadar, acolo unde „cenușa poeziei trăgea din greu / la un tramvai pierdut în ceață”. Chiar dacă soarta urbei e pecetluită: „Avem și noi așa ceva pe-aici, / o cetate deja surpată, / nu trebuie să inventezi / amoruri, războaie, vreo epopee, / doar ține-te bine în brațul / macaralei de colo, abandonată, / e ultima și pare ea însăși / o muză care scoate limba / la cer, la istorie.” (v. *Cu limba scoasă la Istorie*).

Trecut prin *atelierul echinoxist*, fie și „în fugă” (cum își amintește Ion Pop), revendicând zgomotos apartenența (în pofida unor eclipse amnezice ale congenerilor), Nicolae Sârbu, acceptând că nu mai este un echinoxist „în înțelesul de atunci”, ne dă asigurări că *nu s-a pierdut*. Cărțile trudite în timp stau mărturie iar „limpezirea” chiar s-a întâmplat, volumul din urmă fiind așteptata dovadă.





Gheorghe GRIGURCU / POEZIE

Program

A merge înseamnă a rătăci singur
a căuta ascunzișul unor mai fragezi ani
de la real la ficțiunea
care nu mai cunoaște cale de-ntoarcere

a crea viață (o supraabundență
veștejindu-se cum un frunzar
roșietic încă spuzit de rouă)

a-ntîlni multe nume (picioarele
numelor cum un miriapod)

a merge a-ngădui să-ncolțească
divinul gînd al Posibilului.

Selecție

Ce să alegi din lucrurile vechi?
vechimea însăși ai fi tentat să spui
dar ce e vechimea? un rudiment
al perfecțiunii ceva atît de nedezvoltat
încît e și sămînță și coajă uscată
și foetus și cadavru un oraș răsucit în sine
cum un ghem de o mie de străzi ce nu mai există
un desen înfățișînd un nud înfloritor
în cartonul căruia cineva înfînge o seringă
vai ca și cum ar fi carne vie
însetată de drog.

Imaginația

Nici o imaginație nu se poate decît
imagina pe sine

imaginația e-o sensibilitate răcoroasă grațioasă
cum un cristal

imaginația se culcă deseori cu realul
dar nu poate fi fecundată.

Scriptor

O frază ieșind la Soarele umed proaspăt
precum o rîmă.

Artiști

Au plecat acești artiști nepăsători
să caute un tipar cum o piele catifelată

să-l aducă-n față să-l fixeze
să umple spațiul c-un pretext

ei gîngașii colportori nevenindu-le să creadă
că există ceea ce există

acești artiști de care tiparul se ferește
devenind tot mai accesibili
îmbiindu-i prin aventuri verosimile
prin iubiri ce-i fletează îi îmbată

lăsînd intact pustiul rodului.

Scriptor

Forma ascunde fondul
care ascunde Forma
care descoperă fondul
care descoperă Forma
în interiorul atît de strîmt
al poemului în care pogoară
nețărnutul spațiu.

La piață

Și poate se scurge moartea se scurge
cum vlaga dintr-un fermoar ce se desface

poate cum strigătul dintr-un cuvînt
ce rămîne tăcut nedumerit de sine

poate se scurge obosind oboseala
moartea cum un scalp luminos
al celui mai întunecat cap

moartea care strigă și se jură și-njură
ca o precupeață ce-adoarme-n cele din urmă

una devenind cu morcovul palid
cu varza congestionată.

Un mort șifonat

Un mort șifonat un mort
extraordinar de șifonat
care trebuie – nu vă dați seama? –
călcat cu fierul încins
cît mai repede
ce să faci Doamne
cu un mort atît de șifonat?

La fotograf

Nimeni nu mișcă în această fotografie
atît de minuțios executată
nici un gest (toate înscrise sub piele)
nici un zîmbet nici o clipire măcar

doar o singură tresărire uitată
din neglijență chiar la mijloc
un dumicat încă viu
în esofagul înțepenit de jenă.

Rezistență

Nimic nu pierde nimic
din frunzișul de ipsos foșnitor nici

gropile coborîte de pe tavan
să se-ncălzească-n patul tău

nici clăbucul de ceață
din obrazul luminii

(al luminii reci reci
cum un zîmbet fără buze)

nici acest lemn în toată firea
ce se evaporă cum apa din pahar.

Ploaia

Se mișcă ușor fără un ritm aparent
acest aer aprins agitînd aerul stins
peste fața ta strălucitoare

ușor se mișcă asemenea unei imagini într-o ființă
o picătură viscoasă a timpului inexistent
picurînd în timpul real

apoi se sparge trivial ca un geam și ne cheamă.

Un absolut

Un absolut mic familiar
un absolut așternut cum un punct pe-o hîrtie

(și tensiunile se iveau pe bolta grandioasă
în vijelii în turbioane
se prefăceau în suferințe
în deziluzii mute
pe foaia albă se strîngeau
în gheme de plictis netrebnic
se contractau recăpătînd
pînă la urmă prestigiul punctului).

În provincie

Vociferează mica planetă din geam
se-agită cum o insectă
apoi se căsătorește
cu umbra corectă a funcționarului.

Proverbele

Și unde cînd cum se descoperă
marea pe care o-ncerci cu degetul

apa ce trece pietrele ce rămîn

fumul care divulgă focul

brățara de aur a meseriei

și toate celelalte splendide spuse pe care
(desigur) Realitatea le-a expulzat
căci altminteri ar încerca s-o uzurpe.

Estivală

Ce ușor ți se pare cum poți
lungi ori scurta poemul acesta elastic

o nemișcare lîncedă se-ascunde-n buzunare
un vis mărunț bîzîitor te agasează cum o viespe
nici țipenie de om în odăi în metonimii

pe cerul de iulie o tunătoare oboseală.

Portret I

Puține mișcări buze strînse
nici o spaimă pînă la capătul lumii
tocuri subțiri izbînd pavajul toc-toc
și demnitatea prospețimii
în coloritul scoțian al rochiei
și talia flexibilă vegetală încă
profilul mort desăvîrșit cum un cristal.

Scriptor

Schiță alcătuită din oase de copaci
din fina răcoare
a degetelor ce le-au orînduit.

Scriptor

Și așa fără graba care curge din bolți
fără aventura ce nu-și descleștează clipele
fără roade și fără paragini
uitat ca o bicicletă pe-un drum de țară
încununată de viespi

la rădăcina crispată a unui stejar
ațîțînd o mică floare furioasă
în care-apune Soarele.





Ion POPESCU-BRĂDICENI / Arta metapovestirii și diversitățile aleatorii

1. Efortul de construcție și efectul de piramidă.
2. Aedul călător la infinit.
3. Ca Umberto Eco, de pildă...
4. Arsenalul cu elemente calitative.
5. Aspectele unor lumi aberante.
6. Daimonul și Cartea-ca-o-femeie.
7. Aducerea copacului în cuvânt.
8. Abilitări la frontieră
9. Jocurile frumoase ale poeticității
10. Deschideri către Poarta Lumii
11. Un soi de alchimist ca Paracelsus
12. Artistica Magna
13. Idealismul magic și fantastica transcendentală
14. Ispita irezistibilă a romanescului
15. Triada istorie-știință-ficțiune

1. Efortul de construcție și efectul de piramidă

E mai greu să scrii scurt, adică schiță, povestire, micronovelă. Asta fiindcă fragmentarismul postmodernist poate fi înșelător. Foarte buni autori de proză scurtă sunt Urmuz, D.R. Popescu, Marin Preda, Aurel Ștefanachi, Dumitru Augustin Doman, Ionel Bușe, Cornel Nistea, Ladislau Daradici, Aurel Antonie, Varujan Vosganian, Ioan Petru Culianu, Mariana Bojan, Mihaela Albu, Mircea Petean, Vasile Voiculescu, Ștefan Bănulescu, Ion Popescu-Brădiceni, Mircea Eliade, Silviu D.Popescu, Ion Căpruciu ș.a. Despre unii am scris, despre alții nu încă: om trăi, om vedea și ne vom dezdatarea și despovăra de „cumplită” sarcină de critic de întâmpinare dar și de lector în (meta)fabulă.

Lazăr Popescu poate fi înscris în categoria scriitorilor „rea-liști”, „fenomenologici”, „mimetici” dar și fiind nevoiți a-i recunoaște științarta povestirii, tehnica narativă a invenției pe spațiu strâmt, concentrat, relatarea având o succesiune de regulă eticosocială, ontologicopolitică și ideologicosatirică.

Lazăr Popescu este un scriitor complex și complet: poet, prozator, dramaturg, eseist, romancier cu o trilogie deja celebră în peisaj contemporan prin efortul de construcție a unor fresce de epocă. Mai recente „Apocalipsa după Alexianu” (2013) și „Povestiri din Dealul cu Ulmi” (2019) reușesc să se alăture, în raftul bibliotecii de gen, puținilor autori români de azi care mai recurg la forma de manifestare a prozei scurte.

2. Aedul călător la infinit

Stilul trădează reminiscențe ale unor estetici posthegeliene dar și ale unor teorii sofisticate precum ale lui Brémond ori Genette. Atacarea motivelor dinspre Adorno ori Toynbee nu o să fie deloc surprinzătoare. Iar dezvoltarea unei teme, unei idei, sincrone cu ilustrarea unui topos sau a altuia – de preferință prezenteist ori fenomenologic (ca ieșire din manifestare – n.m.), creatorul de asemenea schițe / povestiri minimaliste, dar compuse cu nerv și cu verb social ba chiar și politic are darul de a-și dezmetici cititorul cu o rară vigoare care atribuie personajelor din oglindă atuul de a fascina prin mimesisul triadic: ba arhetipal, ba anarhetipal, ba eschatipologic.

Logosul povestirii – evident vădit prelucrat postmodernist (dar și cu intuiție) dar și interior programatică/ metamodernistă/ face să devină viabile din perspectivă interactivă conceptele de intenționalitate și contextualitate. Discursul își menține natura acțională contribuind la reancorarea în istorie, subiectivitate și acțiune și la optimizarea comunicării interumane.

Scriitura în-de-structura sa e autonomă și heteronomă; perplexitatea stă să inducă autoreflexivității starea de imaginar mereu agitat, forțotit, însă controlat de aedul călător la infinit prin imaginea sa statuară.

3. Ca Umberto Eco, de pildă...

Microprozele lazărpopesciene sunt noosice și poetice precum la Sorin Titel (în „Vară cu ochii închiși” ori „Somnul Dorcăi” – n.m., I.P.B.) dar au ca identitare: substanțialitatea epurată, contactul cu esențele concrete, Reperete instanței narative (artă-știință-tehnică) (cu moduri ortologice diferite ale totalității concretului cunoscut) și simultan fenomenologico-ortologice.

Ca prozator cu aspect francez (adică de ontologie fenomenologică, în speță sartrian) Lazăr Popescu își proiectează și își confruntă personajele cu orizontul individual, cu cel social/istoric, care prin transfer de comunicativitate se realizează în orizontul conjugat / substanțial. Aflându-și locul / și locuirea ideoscopică/ Lazăr Popescu e povestitorul (și poestitorul) priceput în a renaturaliza artefactul, grefat pe o triplă cunoaștere (asupra semioticii, asupra

societății, asupra culturii, ca Umberto Eco de pildă) combinat cu Dumitru Țepeneag și Alain Robbe-Grillet (vezi tema călătoriei – n.m., I.P.B.).

Alain Robbe-Grillet compusese „Lunga călătorie a prizonierului”, Lazăr Popescu scrie „Călătoria și diversitățile” ori „Boala umblatului”, în ideea că „o adevărată dorință de mișcare”, dublată de „imaginarea mersului” și de inerenta filozofie care „s-a născut din mirare”, iar literatura din Dealul cu ulmi e o băsnire (dis) continuă și aleatorie, prin care un personaj (se) / comunică prompt și apodictic, te poți constant raporta la un „real în trepte” (teseractic?).

4. Arsenalul cu elemente calitative

Această proză este explicit metapoetică, e autoreferențială, indicială, alchimică. Ea ni-l dă ca una din posibilele chei pe André Gide. A doua e imaginația care fie și abstractă, e totdeauna necesară. A treia e muzica. De altfel Mikel Dufrenne reiterează formula «ut musica poesis» și precizează care sunt mijloacele muzicale: ritm, agogică, nuanță a frazării, melodie, armonie, orchestrație, unitatea unei bogate multiplicități dublată de unitatea semantică și accentuată, accent, durată, estetica comparativă, diviziunea gramaticală guvernată de semnificație, funcția expresivă.

Lazăr Popescu, în replică, vine cu aserțiuni personaliza(n)te: – „Adevărurile se găsesc în muzică și muzica e un adevăr”; – „Numai picurii de ploaie sunt muzică și numai ei în urechi trezesc vibrație”; – „Vocea... devenea din ce în ce mai duioasă și mai melodioasă” (aici ironia se interpune între aparență și esență, sesizându-se de grotescul situației... dintr-o universitate provincială – n.m., I.P.B.).

Dar arsenalul cu elemente calitative e aproape sufocant de complex, dens, seducător. O să-mi asum riscul de a-i întocmi sinteza de rigoare.

5. Aspectele unor lumi aberante

Criticul este obligat să-și revizuiască mereu judecățile – fie ele de gust ori de valoare –, să se reinventeze pe el însuși, în pas cu evoluția unui autor ori a unui curent literar. Suplu și dezinhibat de teroarea înaintașilor săi, el reinstalează ordinea în haosul declanșat de schimbările survenite, de rupturi, de negații și „lăudăroase” „manifeste” revoluționare, de doctrine refondatoare de paradigme (ori nu).

Lazăr Popescu e un asemenea critic literar, conștient de propriile-i strategii teoretice și pragmatiste și acest solid profil al său devine profitabil în proza scurtă: sobru și ludic, didactic și creativ, capabil de-a defini orice: prospețimea e vizuală, un personaj e vizibil încântat, aparențele și fondurile sufletești se cheamă reciproc(e), comoditatea altor personaje e fie exasperantă fie malițioasă, numele sunt misterioase și interesante, ba chiar și pictura e fabuloasă. Acțiunea leneșă (oblomoviană?) e un fel de poetică a întâmplării (adică aleatorie); spiritele docte și freneticul spectacol al naturii intră în contradicție iar stilul iscat se exuberantizează încât Van Gogh expresionistul și André Gide metaromanescul autotextual și intertextual ori arhitextual mizanabimist, barochistul, narcisistul, dualistul. În această accepție, metapovestirile lui Lazăr Popescu sunt puneri în abis, ale căror teme se reflectă la nivelul doi, cel al reflecției, și sunt și temele scriiturii unei povestiri. Transformând orizontul așteptării lectorului, prozatorul (re)stabilește existența a două genuri, realitatea a două norme: pe cea a genului pe care îl transgresează și pe cea a genului pe care-l creează. André Gide – e de părere Pierre de Boisdeffre – a adus în artă rigoarea și școala aspră a adevărului. Lazăr Popescu atacă și el, c-un eroic curaj, aspectul unor lumi aberante, defecte. Unor lumi controversate, cu „uragutani în uniforme”, cu „torționari criminali” ai căror urmași direcți jefuiesc azi România etc.

6. Daimonul și Cartea-ca-o-femeie

Ce fel de proză scurtă scrie Lazăr Popescu? Ne dezvăluie autorul: „Fragmente de viață”. Concretețe. Concretism! Pe urmă „labirintul... interior”, proiectarea scrisului pe un fundal al întâmplărilor obișnuite, analiză scrutatoare, scrierea fiind în gând / pe gând / care devine imagine. Dar acum, ca lucrurile să fie mai clare, e musai să recurg la încă un citat lămuritor: „Gândul devine imagine, tu nu-l vezi pentru că această imagine are alți ochi decât ai tăi”. Iar scriitura e o grefă pe tema daimonului. Daimonul – explică Francis E. Peters – e un spirit supranatural, zeu și erou,

care-i dă la naștere omului eudaimonia / fericirea. Dar daimon este și sufletul ca fiind ceva divin precum se mai poate conta pe el ca Înger păzitor ș.a.m.d. Daimonul lui Lazăr Popescu se joacă cu cercetarea amănuntului. Cartea e ca o femeie sigură de sine care se cere dominată de inteligență. Este Povestirea în insula ta / pe care o parcurgi cu sufletul încordat, atent, sunând pasul minții ori de câte ori se ivește cuvântul. Un intelectual gândește totdeauna prin detașare. O conștiință implicată (apropro de existențialismul francez camusian – n.m.) este de foarte puține ori intelectuală (Sartre și Camus au fost – n.m.).

Când are obiecțiile sale, Lazăr Popescu și le expune deschis. Citez: „Mulți intelectuali nu se detașează și creează modă intelectuală. Un intelectual care fuge de modă poate scrie despre faptul că un om stă așezat, gândind la contrarii, de pildă. Stare pe loc. Suspendare a gândului spre o imagine deschisă. Mulți intelectuali își predau unul altuia ștafeta inteligenței. Falsa atribuție intelectuală dominată de aprecieri cuvântătoare. Nimic mai stupid pentru un intelectual”.

7. Aducerea copacului în cuvânt

Că proza scurtă a lui Lazăr Popescu e și poetică, e un aspect indubitabil: „Ce alchimie, transformarea elegiacă a culorii! Verdele trist. Să aduci un copac în cuvânt. Transparență și ocultism”. Eu am inventat aici transparența criptofanică. Dar și L.P. este dezamăgit de daimon: „Daimonul meu abstract – se confesează un personaj (cred eu că un fel de alterego – n.m.) – nu răspunde întrebărilor concrete.” Ca același ins să cugete solitar: „Marii contemplativi au fost, într-o anumită măsură, asceți”. Dar cum se aduce un copac în cuvânt? Narativul își asumă această funcție, își texturează matricea generativă. Însă funcția se definește prin consecințele sale. Importantă rămâne descoperirea logicii povestirii pe care Lazăr Popescu o înțelege, diferit, de Claude Brémond. Brémond introdusese logica ternară: virtualitate (éventualité), actualizare (passage à l’acte), finalizare (achèvement). Această deschidere (fereastra e o figură ce-o sugerează cu voluptatea inițiatului „reținut și sobru” – n.m.) spre „posibilele narative” derivă din conceperea narațiunii ca producere, ca sistem de opțiuni (una din ele fiind de pildă absurdul, alta fiind vârtejul logicii (adică sfera – n.m.), încă o alta fiind preocuparea lui Radu Oprea și Lucian Ionescu, care par niște avatare ale povestitorului care-i observă și-i trece prin schema globală: narativul, descriptivul, argumentativul, înzestrându-i cu sentimente, trăiri interioare, reflecții decodate poate corect/verosimil, cu amuzamente, cu nostalgii, cu dorințe de comunicare etc.) Și-i vede așa cum au ajuns: prizonieri într-o istorie degradată de politicul corupt, mincinos, demagogic, concentraționar, dogmatic, totalitar, stupid, grotesc, emanând minciună și prostie, perversitate și vădind găunoșenie și crasă incultură.

8. Abilitări la frontieră

Semantica se ocupă de semnificanță a semnelor și de vorbire ca fapt pragmatic generator de sens. Sensul este fie semantic (limba ca sistem de semne) fie pragmatic (provenit din activitatea de vorbire). Dar sensul presupune trei aspecte: substanță (vezi și „Doctrina substanței” la Camil Petrescu), energie și informație. Tot sensul (nuanță sau coloratură) poate conține reprezentarea simbolică, metaforică, picturală, muzicală, literară, dramatică, epopeică, eidetică.

Un relector abilitat/ transdisciplinar depista-va lejer în scriitura lăzărpopesciană operatorul logic, propoziția atomară, propoziția moleculară. De exemplu Ionescu e un semn individual și se referă la un ins existent ipotetic, dar nu reprezintă nimic. Apărut într-un context din care să reiasă că este vorba de Lucian Ionescu, semnul devine reprezentare (adică personaj literar/romanesc).

Într-o povestire ca „Metamorfoza” a lui Kafka, referentul aparent este comis-voiajorul Gregor Samsa, iar aparenta reprezentare conceptuală este transformarea treptată a acestui G.S. într-un gândac. G.S. are aici un caracter simbolic/ parabolic (exprimând dezumanizarea omului – n.m.). Beletristica nu este reflectare, oglindire a unei realități. Ea nu vorbește despre o realitate, ci reconstruiește o realitate impunând un referent presupus doar ca existând. Astfel „Omul plantă” are în povestirea cu același nume un caracter simbolic / alegoric, aparținând expresiei ci nu conținutului. Este într-un fel semnul unui alt semn, într-un text în care semnele au o dublă semnificație. În fine botanistul numit Ab doar are iluzia că e plantă, se alienează, înnebunește, este internat la clinica de boli mintale, se vindecă și este redat familiei. Dar în „Metamorfoza”, referentul real (nu cel aparent) al povestirii este familia, iar reprezentarea: dezintegrarea relațiilor familiale.

Continuare în pag. 8

Arta metapovestirii și diversitățile aleatorii

Urmare din pag. 7

Lazăr Popescu se vadește la fel de abil(itat) și într-o pragmatică a intercomunicării în care sensul e automat contextual, operatoriu/ syncategorematic și paradigmatic. Se pot distinge în povestirile sale: efecte de sens, semne contextuale (ca de pildă semnele contextuale verticalitate versus orizontalitate ori cele disjunctive continuitate versus discontinuitate), solidarități lexicale, izotopii, clasele, lexemele, sememele. Dacă nivelul semiologic ar putea fi numit și nivel cosmologic, nivelul semantic este un nivel noologic; în orice caz, ele se interferează și constituie conținutul limbii în prozele lui Lazăr Popescu. Interdependența dintre sensul eidetic și cel operațional este originară și se poate menține așa și în literaturitatea pragmatică aureolată metodic.

9. Jocurile frumoase ale poeticității

Teoria și practica semnului l-au preocupat constant pe Lazăr Popescu. Dar în proza-ca-atare el nu recurge la asemenea abstractemene – barbarisme ci recurge la „jocurile frumoase” ale poeticității. Citez: „Senul cuvântului, lacrima ploii. Pe un zid de cristal. Spirală obsedată de linia dreaptă. Un carnaval are și el propria atmosferă. Un erou de carte pune în el ceva care rămâne pentru uitarea celuiilalt. Prudența înseamnă așteptarea faianței. Faianța e o spaimă mare de lucruri, de vid, de propria oboseală. În carnaval femeile au propria atmosferă. Sclipesc cum gândurile artiștilor la șoptirea curatei muzici ce nu cântă. O aude doar urechea, ochiul prinde o imagine pe retină, eroul dispare și se scrie despre el ca despre umbra lui Don Quijote căruia i s-au furat armele. Autorul îi dă eroului măcar câte ceva din stabilitatea lui, din activitatea lui, îl activează cu un dor metalic. Dorul acesta al lui sună ca un clopot. Un carnaval are și el propriii eroi și propria atmosferă”.

10. Deschideri către Poarta Lumii

Lazăr Popescu are în vedere fenomenul deschiderii către poarta lumii. Poarta închide Scrisul cu cifre. Pe lângă transparentă și posibilitate, scriitura își cuprinde devenirea și țințește spre evitarea confuziilor care s-ar datora silogismelor neînțelese ce apar în multitudinea de aspecte pe care o opunem reținei. Ca și Claude Bremond, povestitorul columnist consideră constelația personajelor drept motorul textului. Iar schema narativă prinde sens de la fiecare actant în parte care se vede învestit drept operator de acțiuni în programul narativ. Relațiile între actanți generează ars combinatoria a acțiunii. „Ne gândim personajele ca făcând parte dintr-o lume a gării” – precizează prozatorul. „Deasupra deschiderii cuvintelor din gară imaginăm un nor violet. El este singurul martor prezent peste întinderea călătoriei, prelungire de sunuri și semne...” ... „Cântecul face excepție de personaje și de acțiune. Ai să scrii despre o masă de flori într-o verandă; o masă pe care sunt așezate câteva cărți. Ai să pui un titlu acesteia. Staticul cu idei. Nimic românesc aici. Staticul e lipsit de imaginație: Vei lua

act de toate acestea și, neacționând în nici un fel, vei opta pentru o plimbare (à la Rousseau – n.m.). O plimbare adevărată pentru că despre plimbări s-a mai scris” ș.a.m.d.

11.Un soi de alchimist ca Paracelsus

Proza lui Lazăr Popescu oferă asemenea indicii autoreferențiale și autopo(i)etice pas cu pas. El, scriitorul, e un observator, unul problematic, care oficiază actul numirii (deci e un nomotet). „Ca și cum ai alcătui o roată mare de tot. Ori un ceasornic de cristal”. Apoi, el, scriitorul, mai e un soi de alchimist ca Paracelsus. Dar „unul care trece cu privirea”. „Călătoria e indispensabilă aedului”. „Cântecul e spațiul care mă domină”, iarăși ne mai indică povestitorul. Iar „această călătorie e infinită (aceea de dincolo care reînnoadă firul rupt cu aceea de dincoace de ființă – n.m.). Ca atare cartea nu poate fi decât despre ființă, a ființei, limbaj și ontologie, semiotică și filozofie (postmodernă?) a limbajului”. Un alt pasaj poate figura pe post de concluzie: „Desenele sunt mai sugestive. Literele sunt întrebuințare sistematică. Desenele se pot privi. Două desene privindu-se între ele echivalează cu o oglindă. Abstracția e puterea minții”.

12. Artistica Magna

Când scrisul însuși începe a scrie, proza nu mai e scrisă de povestitor, fiindcă ea se scrie. Dă drumul cuvintelor, le slobozește. Desigur urmarea ar fi tot privirea (adică în termen latin contempla-re – n.m.), îndreptarea ochiului spre o cifră. Un fel de Cabală. Intervine brusc și mitul peregrinului, motor predilect și la compozitori. Dimpreună cu el, povestitorul simte curgând (heraclitic!) verbul unui poet. Literatura e fidbekul unei călătorii. Iar reflectarea acesteia în memorie e... metarealitatea. Viitorul e o pânză a imaginației. Trecutul e „artistica magna”? „Jocuri de sticlă?”. Cu gândul și privirea epistolezi complementar. Asta este proza artistică. Tablourile tac. Asemenea și timpul. Timpul desigur e pură filosofie și epurarea acesteia de ideologie. Proza autentică nu-i decât reîntoarcere la poezie, la po(i)eticitate, la metapoetică (vezi Al. Husar: Metapoetica). Povestirea e dicțiune (incluzând și ficțiunea) autobiografică, e și ficțională și factuală; e autoficțiune și nonficțiune, e ficțiune homodiegetică și ficțiune heterodiegetică (vezi Gérard Genette: Introducere în arhitect), e trăire emoțională, dureros de afectivă.

13. Idealismul magic și fantastica transcendentală

Marcând/ și remarcând/ o nouă imagine, poiestitorul cade-n reverie, similară stării de poezie. Și Bachelard e în aceeași poziție: funcția irealului și a realului coexistă. Idealismul magic precede fantastica transcendentală a lui Gilbert Durand. Iar puterea creatoare a imaginației reapelează la ceea ce Lazăr Popescu

„reintegrează” în arhitect „Rămânere extatică de-a lungul orelor”. Mai adevărat căci se implică, neuitat, daimonul. „Posibilitățile” tresar instantanee, irigând stilul ca „Peliculă transpusă la capetele sârmelor minții, aceasta este lucrarea lucrului... Astfel dogma se preschimbă-n paradigmă. În absență dinspre rază”. Deci înscrierea în metamorfozele cercului (vezi Georges Poulet: Metamorfozele cercului). Ca și-n proza lui Mallarmé transcendența este incantație (sau invers), reminiscență liturgică, imn sacru, exteriorizare a unui rit(ual) în practica de fiecare zi ca fast și pecetluire. E nevoie de orele nesfârșite de (re)lectură. Textul lazărpopescian se inspiră dar se și abate de la sursele sale la vedere. Un abur plutește deasupra imanenței scriiturii, prezența mitică cu care orice cititor visează să se confunde. Prezența se realizează prin expansiunea spiritului. Ideea este deci deopotrivă anterioară (tradițională) și viitoare (revoluționară). Deci staticul și extaticul provoacă eonul dogmatic la grăire Kairotică: clipele bune ajută literele. Între scriere și descriere e o punte transparentă. Tipul descriptiv determină o desfășurare spațială, altfel spus epuizarea unei paradigme (nomenclaturi muzicale, arhitecturale, teatrale etc.). Undeva pe aliniamentul picturii foviste, nostalgiei noosice, echilibrului extatic și necesității spațiale.

14.Ispita irezistibilă a romanescului

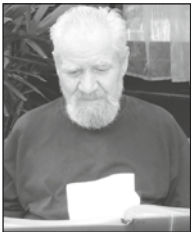
Iar eroul intranarativ este – citez din „Alexianu și alte prezențări” – „o sinteză între o fire contemplativă și un ins orientat spre acțiune. Ambii pot fi în stare să prindă orice melos/ orice ritm, în amândoi pot sălășlui fie un tip straniu fie un altul de-a dreptul mefistofelic. Contemplația este o prezență în ceea ce este. Plimbarea este o observație care se observă. Se contemplă și uneori se scrie. „Ceea ce observă – opiniază poiestitorul și naratosoful – are importanță înăuntru, ceea ce observă nu e obligatoriu să se vadă, pentru că scrisul se vede, dar nu se străvede întotdeauna. E o detașare și ea e necesară prezenței. Prezența poate fi un discurs care tace și de la nerostire poate întocmi un semn care să cuprindă în el o multitudine de fraze...” Consecința e una singură și indivizibilă (vezi Aristotel De caelo / Despre cer) dar și o alta relativă și divizibilă: „Nu scrii despre abstracții. Scrii despre un om care este” și care se avântă într-o aventură a realului. Într-o cetate rubinie a imaginii, imaginată pe o colină, vorbirea ar fi fost una literală, înainte de-a fi devenit arpegiu ori carte. O carte se numește speranță. Reflectă posibilul, pe acela la urmă. La urmă posibilul scris se numește speranță (vezi André Malraux: L’Ésipoir, 1937). Motivul cuvântului este cuvântarea motivului. Autorul însuși e unul din personaje. E narator și naratar. Știe unde va întâlni celelalte personaje: ele vin dintr-un pătrat ca-n Mateiu I. Caragiale (vezi „Craii de Curtea-veche”). ele prind contur exact ca într-un roman. Și dacă e să examinăm o notă a autorului la „Povestiri din Dealul cu Ulmi”, ne dumirim că respectiva carte de proză scurtă este complementară trilogiei românești „Eșecul cartofilor cruzi”.

15. Triada istorie-știință-ficțiune

Precum Arnold J. Toynbee, Lazăr Popescu acceptă că există trei metode eficiente pentru examinarea și prezentarea obiectelor gândirii noastre, printre aceste obiecte fiind și fenomenele vieții omenești. Cea dintâi metodă constă în verificarea și consemnarea „faptelor”. Cea de-a doua în elucidarea unor „legi” generale, printr-un studiu asupra faptelor cercetate. A treia înseamnă recrearea artistică a faptelor în forma „ficțiunii”/ „dicțiunii”. Adică triada istorie, știință, ficțiune se reduce la o structură calitativ superioară (adică artistică/ estetică/ poetică – n.m.) de o incomparabilă transunitate (în care „știința textului” este terțul inclus – n.m.).

Conchid: Lazăr Popescu este, în prozele-i scurte, deopotrivă metamodernist/ postmodernist/ transmodernist, paradigme athanorizate într-un concretism de nouă frontieră. Și are gata de tipar două noi romane, trudite, documentate, de anvergură constructivistă și de notorietate indiscutabilă. Cel dintâi este intitulat oximoronic „Cenușă și eter” și fragmente din el au fost împrăștiate de autor în câteva reviste literare (Confesiuni, Caietele Columna, Portal Măiastra, Miracol de Brădiceni, Ramuri, Conta ș.a.). Are patru părți după cum urmează: I. Întoarcere în Valea Frasenului. II. Secretul lui Anton Necșulescu. II. Dovlecii nu s-au copt. IV. Ultimii români. Romanul e scris cu ironie, e satiric, e polikratic, eliadesc etc. Cel de-al doilea roman este extraordinar prin tematică, abordare și implicare istorică: „Revoltă în Lunca”, unde este vorba, pe scurt, despre Revolta Minerilor din Motru, din 19/20 octombrie 1981. Cel de-al treilea roman este și el început și sugerează canavaua unui proces adus regimului eudaimonice (real ori fals? – aceasta e întrebarea). Poartă un titlu antifrastic: „Administratorii de fericire”. În fine, la Editura Limes, a brădice-nizatului mare poet contemporan Mircea Petean, de la Florești-Cluj, o să apară încă un senzațional volum de poeme eroticoritualice: „Anotimpurile repezi”, în care staticul și dinamicul, extaticul și sacrul se conjugă, iarăși, miraculos, persintologic și emblematic pentru „Școala de literatură de la Târgu-Jiu”.





Petru URSACHE

Harta rezistenței anticomuniste

Dacă ar fi să ne lăsăm pe seama bibliografiei postbelice, manuale de istorie, studii tematice, articole de presă și, mai ales, dacă am da crezare *Raportului* tismănean, fabricat fără răspundere etico-profesională, ar reieși că românii au acceptat comunismul ca pe un *dar* al Armatei Roșii, ca pe o binefacere a bolșevismului, fără nici o cutremurare, fără nici o încercare de opoziție. Asta ar înțelege omul de la distanță, de peste mări și țări, fie și de bună credință; dar, mai ales și mai grav, i s-ar alia chiar și cititorul de astăzi, trăitor pe teritoriul limbii române, acela păgubit de informația reală, ținut sistematic la distanță, din deceniu în deceniu, indus cu intenție în eroare, prin scrieri de-a dreptul mincinoase.

Asta este, cum am spus adesea, *pata oarbă* din istoria imediat postbelică a românilor, după binecunoscuta expresie a istoricului francez Stéphane Courtois, de unde ni se trag toate necazurile și nevoile, cu reverberații năucitoare pe o infinitate de planuri ale existenței. Cum minciuna are picioare scurte, șansa este de partea noastră ca adevărul să iasă la lumină. Minciuna a fost ajutată prin forță și teroare să-și facă treaba dorită de alții, pînă în zilele noastre, așadar, și după căderea Cortinei de Fier. Metaforic vorbind, prin „pumnul lui Vișinschi”, prin „Tribunalul poporului”, prin decizia secretarului de partid, prin bita paznicului de închisoare; toate mișcîndu-se la unison.

Astăzi, nu ne rămîne decît să intrăm în normalitate, adică să deschidem porțile adevărului cu răspundere și cu îndatorire față de noi înșine și față de generațiile care ne urmează. Orice amînare ni se întoarce împotriva, în chip de complicitate tacită. Doar un mic efort de voință și vocile pătimașe tip Roller 1-Roller 2 nu-și găsesc altă cale decît să înceteze. În ce ne privește, la modul concret, se poate arăta cu cărțile pe masă că harta rezistenței anticomuniste a cuprins toate hotarele existenței românești, imediat după 23 august 1944 și a angajat, în majoritate, toate forțele militare pregătite în mod special, precum și cele civile, alăturîndu-se țărani, tineret, intelectualitate de la orașe și de la sate.

Este suficient să invocăm doar două dintre multele cărți-document, de maximă credibilitate, ca să ne convingem pe deplin. Așa că, bibliografic vorbind, se începe cu lucrarea lui Cicerone Ionițoiu, *Rezistența armată anticomunistă din Munții României*. 1946-1958. (Editura „Gîndirea Românească”, București, 1993, 124 p.) și se continuă cu *Brazii se frîng dar nu se îndoiesc*. (Din rezistența anticomunistă în munții Făgăraș) de Ion Gavrilă-Ogoranu (Editura „Marineasa”, Timișoara; vol. I, 1993, vol. II, 1995, vol. IV Editura „Mesagerul de Făgăraș”, 2001). Vol. III, după cîte știu, nu a apărut în librării. Spun „se continuă”, pentru că ambele surse scrise cuprind semnificative elemente comune. Înainte de toate, sunt documente-mărturie: autorii înfățișează secvențe vii din propria lor existență, ca factori activi și, adesea, ca inițiatori ai unora dintre cele mai curajoase forme de rezistență anticomunistă, specifice începuturilor. Nu au făcut-o amatoristic, aventurier sau din ambiții partizanale, de grup politic. Din contra, s-au ridicat în numele interesului general, cu dăruire și sacrificiu; pentru „neuitare”, cum ar spune Paul Goma, pentru demnitatea ființei umane. Citim în mica prefață a lui Cicerone Ionițoiu:

„Poporul român nu a acceptat niciodată să colaboreze cu dictatura.

S-au găsit și trădători, așa cum au fost peste tot. Soarta lor este pecetluită și nimeni nu le poate schimba denumirea.

România a cunoscut și lupta de partizani – acea luptă armată care timp de peste un deceniu a cuprins întreg teritoriul și a hărțuit autoritățile vindute intereselor străine.

Am încercat să prezint unele episoade ale acestei lupte, care trebuie să rămînă în istoria poporului român, deoarece am cunoscut această luptă în mod direct, fiind unul dintre aceia care au simțit în ceață țeava pistolului sovietic și au fost călcați în picioare de uneltele ocupantului vremelnice.

Fugărit, am dormit sub clar de lună la adăpostul pădurii, avînd drept pernă cetina de brad, iar pe vreme de furtună piatra rece a grotei carpatine.

I-am cunoscut pe unii dintre martirii acestei lupte de partizani care s-au înfrățit cu moartea, mușcînd țărîna, secerați de gloanțe sub zidul onoarei românești.

Ei au făcut parte dintr-o generație fără tinerete.

Ei și-au dat viața încredințați că viitorul nu va fi prezentul pe care îl trăiau.

Cu mîgală am adunat faptă lîngă faptă, nume lîngă nume, ca să refac o lume de eroi adevărați și de martiri”.

Să reținem și un pasaj în care Ion Gavrilă-Ogoranu se adresează cititorilor cu intenția de a i se cunoaște intenția mesajului așternut pe hîrtie pe întinderea a trei volume:

„1. Să dovedesc că amintirile, din cele trei volume publicate sub titlul *Brazii se frîng dar nu se îndoiesc*, nu au fost niște povestiri, ci realități crude, la care autorul și ceilalți amintiți în carte au participat efectiv.

2. Să dovedesc că prin curăția idealurilor pentru care am luptat, prin dăruirea de care am dat dovadă, prin păstrarea liniei de onoare și morală creștină ce-am adoptat-o, prin tactica și strategia pe care le-am folosit, prin acțiunile de luptă la care am participat, prin jertfele pe care le-am adus, prin efectele forțelor dușmane care au acționat asupra noastră, prin influența pe care am avut-o asupra zonei din sudul Transilvaniei, grupul nostru carpatin de eliberare națională poate fi așezat cu cinste alături de celelalte sute de grupuri de rezistență anticomunistă din România.

3. Toate cele de mai sus le pun în fața istoricilor, să judece, să

cîntărească și să se pronunțe dacă într-adevăr a existat o rezistență armată anticomunistă în România” (lucr.cit., vol. IV, p. 16).

Două evenimente au marcat dramatic și pe termen lung istoria noastră postbelică: trădarea de la Palat, moment în care Mihai I a făcut pe voia cuceritorilor fără nici un pic de demnitate regală. Avea 22 de ani. La vîrsta lui regii Franței erau creatori de imperii. Tocmai de aceea armata a fost prima care a dat semnalul de alarmă. În vreme ce Mareșalul era purtat sub escortă umilitoare spre Moscova, după fapta veșnic de neiertat a lui Mihai, în colaborare cu Emil Bodnaraș, generalul Aurel Aldea, fost ministru de interne, a luat inițiativa organizării unui Comandament al Mișcării Naționale de Rezistență care „să îmbine punctele de vedere ale partidelor politice cu adevărat reprezentative și necesitatea pregătirii unei riposte” împotriva năvălei bolșeo-comuniste, din ce în ce mai agresivă, mai acaparatoare. Hotărîrea fusese luată în contextul în care, la 8 noiembrie 1945, Teohari Georgescu trăsese cu arma în mulțimea de pe stradă, de la balconul clădirii Ministerului de Interne. Începuse vremea luptelor de stradă între grupuri de muncitori adunați de prin fabrici și coloane de orășeni, reprezentanți ai partidelor politice și tineret universitar. Românii „cereau libertate și-și ovaționau regele”, ne spune Cicerone Ionițoiu, iar trupele sovietice înarmate erau masate în apropiere, gata să intervină.

Pe fondul acestor stări tensionate, generalul Aurel Aldea împreună cu George Kirițescu („fost director general al Serviciilor Secrete ale Armatei”) au elaborat „un proiect de organizare a unei mișcări care prevedea împărțirea țării în zone de rezistență”. Mai aflăm că au fost coopțați în același Comandament generalul Nicolae Rădescu (viitorul prim ministru, doborît repede de Vișinski, Teohari Georgescu și Groza), amiralul Horia Măcelaru, colonelul Al. Evolveanu, locotenenții V. Ciofan și Mircea Holban. Pentru justificarea civică a rezistenței, întrucît se prevedea o acțiune complexă și de durată, Comandamentul a făcut loc și unor personalități politice: Vintilă V. I. Brătianu, Ilie Lazăr, Valer Pop, Octavian Fodorciuc și mulți alții. Din păcate, planul a fost deconspirat. Emil Bodnaraș a prins de veste de existența lui și a reușit să introducă doi agenți sub acoperire. Generalul Aurel Aldea și amiralul Horia Măcelaru au sfîrșit în închisoare, exterminați rapid.

Dar planurile lor au fost preluate de alte cadre militare; nu sub comandă unică și cu puncte fixe, centralizate, ci pe zone și în mișcare. Astfel, lupta de rezistență s-a extins și a căpătat, totodată, o puternică bază de susținere pentru că a cuprins și populația civilă, cu zeci de sate care ajutau la aprovizionare, la amenajarea de adăposturi sau asigurau rezervele necesare de luptători. Cu timpul, harta punctelor de luptă a cuprins toată suprafața țării și a durat, cum arată documentele și faptele, mai bine de zece ani, din 1945- 46 pînă în 1958-60. Nu le-a fost ușor comuniștilor s-o înfrîngă. În momentul în care era doborît un punct de rezistență mare, izbucneau alte două-trei focare, în zone apropiate, mai violente și cu bătaie de cap pentru autorități.

Zona cuprinsă între Munții Banatului-Munții Apuseni-Munții Făgăraș a fost, probabil, cel mai puternic angajată în vîrtejul rezistenței pe viață și pe moarte. A avut loc un adevărat război civil între forțele locale (țărani și orășeni: ofițeri, profesori, ingineri, elevi, studenți) și forțele de ordine, adesea conduse de comandanți unguri. Două personalități s-au remarcat în organizarea luptei: colonelul Ion Uță și agronomul Ion Gavrilă-Ogoranu. Ambii foloseau aceeași tactică, posibilă în reliefurile montane: aveau sub comandă cîteva zeci de coechipieri pe care îi repartizau în mai multe sectoare, la distanțe apreciabile. Grupurile acționau pe rînd, prin înțelegere (hărțuiri, lupte de gherilă, capcane), ca să se dea impresia că zona ar fi cuprinsă de o mulțime mare de partizani. Colonelul Ion Uță își alesese Munții Banatului; în Retezat activa un coechipier, inginerul Lazăr Caragea, cu un detașament propriu. Și tot așa, în Apuseni îl avea pe Spiru Blănaru, iar luptele se purtau „îci și colo”, spre deruta și neliniștea trupelor de Securitate, mereu în alertă. La Craiova, rolul lui Ion Uță îl avea generalul Ion Carlaonț care își împărțea zona cu maiorul de cavalerie Lucian Dimitriu. În Vrancea, se făcuse cunoscut Mihai Timaru, „ofițer la motorizate, cel de al 16-lea copil al unui țăran ardelean din regiunea Mureș, împreună cu Ion Paragină și Vasile Sava. Obiectivul propus era lupta pentru salvarea țăranilor de colectivizare, care-i amenința furîndu-le pămînturile moștenite de la Ștefan cel Mare” (Cicerone Ionițoiu, lucr. cit., p. 90). Tot în Apuseni, maiorul Dabija conducea un grup de rezistență compus din militari, studenți, țărani. Era prin 1948. Unii dintre ei încercau să treacă în Jugoslavia, alții cădeau în mîinile Securității și ajungeau la Gherla, unde stăpînea teribilul Goiciu. Citim, de pildă, în cartea lui Ion Gavrilă-Ogoranu:

„Într-una din zilele lui august acel an, la închisoarea Gherla poposește un nou convoi de deținuți. Sunt ținuți ceasuri întregi în plin soare, pînă vine Goiciu, directorul închisorii, să-i vadă. Era una din plăcerile acestuia să-i lovească cu bastonul de cauciuc în ceafă, cu o lovitură precisă, cînd cel lovit cade ca trîsnit. În scurt timp, întregul convoi era la pămînt. După cîva timp cel lovit își revine și, de are putere, se ridică cu dureri groaznice de cap. Unul singur nu se poate ridica și rămîne întins pe caldarîm cum căzuse. Goiciu poruncește ca ceilalți să fie duși în celular, iar în ce-l privește pe cel căzut, dă poruncă să fie lăsat să moară acolo” (Ion Gavrilă-Ogoranu, lucr. cit., I, p. 81-81). Cutremurător! Cîte convoaie de luptători au fost aduse la Gherla, fără judecată, și exterminate de Goiciu?

Ca să continuăm harta rezistenței, Obcinele Bucovinei erau

împărțite în trei zone de acțiune (Vatra Dornei-Piatra Neamț, Vatra Dornei-Fălticeni, Vatra Dornei-Bistrița Năsăud, iar partizanii se aflau cuprinși în „Gărzile lui Decebal”, sub comanda sublocotenentului Jenică Arnăutu, „originar din satul Ungureni, comuna Mîndreni, jud. Botoșani” (idem, p. 76). Un martor- cronicar și participant la lupta anticomunistă din Bucovina este Ilie Lazăr, autor al cărților *Despre unii partizani și lupta lor anticomunistă din munții Bucovinei*; și alta: *Din crunta osîndă comunistă*.

Amintiri și Șase ani în infern. Aflăm adevărul despre starea morală a românilor sub teroarea bolșeo-comunismului, despre marile sacrificii pentru libertate și apărarea teritoriilor țării:

„Pentru a exemplifica voi da cîteva nume de oameni arestați și locurile în care activau, marcînd astfel întinderea acestei organizații de rezistență. Astfel, Porcuțan Constantin activa în părțile Cîmpulung; Șuteu Alexandru, în părțile Mestecănișului și Iacobeni, întinzîndu-se spre Cîrlibaba și Prislop, cu ramificații în Borșa; Cozan Gheorghe, în munții din preajma localităților Argestru-Vatra Dornei; Nichiforel Orest, în munții din bazinul Dornelor pînă spre Ardeal; Florea Arcadie, în părțile humorene-Ilișești – și mulți alții care au scăpat numai pentru că trădătorul nu i-a cunoscut, iar cei anchetați au rezistat torturii fără a-i divulga.

Iată că rezistența din munții Bucovinei nu s-a limitat la Obcinele carpatine din preajma Putnei, Vicovului de Jos și de Sus, a Voitinului și Suceviței, ci a cuprins toți munții pînă la hotar cu Ardealul” (Ilie Lazăr, *Șase ani în infern*, Editura Marineasa, Timișoara, 2000, p. 36).

Sursele arată că rezistența din primul deceniu postbelic avea ca obiectiv prioritar trupele de ocupație și respectarea hotarelor României istorice. Ni se spune:

„Românii bucovineni jeleau revoltați raptul nelegiuit al Bucovinei de Nord, Ținutului Herța și Basarabiei și nu se puteau împăca cu gîndul ca aceste pămînturi românești să fie încorporate U.R.S.S.-ului. De aceea, în speranța unui nou și apropiat conflict între americani și sovietici, s-au organizat în munți pentru a lupta ca partizani împotriva cotropitorilor bolșevici” (Ilie Lazăr, Idem, p. 36-37).

Un eveniment semnificativ și pretext pentru amplificarea luptei de rezistență l-au constituit alegerile din 19 noiembrie 1946, atît campania pregătitoare cît și consecințele politice, pe toate planurile: de la restrîngerea drepturilor omului dincolo de limita suportabilității pînă la noile arestări, pe *loturi*, destinate să ducă la eliminarea partidelor istorice și la distrugerea identității naționale, cu tradiții, cultură, cu granițe cu tot. Pe data de 10 mai 1946, deci înainte de planificatele alegeri, studențimea bucureșteană (și „toate centrele universitare din țară”) a ieșit iarăși și iarăși pe străzi „să-și ovaționeze regele”. Dar Mihai nu s-a arătat cînd coloana care „creștea în spirit și simțire cu populația” a ajuns în Piața Palatului. Se afla „dincolo”, în Piața Victoriei, unde guvernânții serbau altă zi, alături de Susaicov, de „Ana noastră” și de Groza. Din acel moment, PNȚ, cea mai puternică și de încredere forță politică din țară, a început să se delimiteze de rege care trădase, fățiș, a doua oară. Ultima avea să aibă loc odată cu recunoașterea, tot „regală”, a alegerile trucate din noiembrie. După numai un an îl aștepta rușinoasa abdicare.

„Studențimea era mereu și peste tot prezentă în lupta anticomunistă și de redeșteptare națională. Anul 1946 era unul al marilor încercări urmărîndu-se abaterea opiniei publice asupra a ceea ce se întîmpla în România, deoarece, după patru luni de la Conferința de la Moscova, nu numai că nu se observa vreo ameliorare, dar represiunea se înăsprirea”.

(Cicerone Ionițoiu, *Memorii,I. Din țara sîrmelor ghimpate*. Polirom, 2009, p. 62

Și de data asta s-a decis pentru calea armelor. Militarii făcuseră primul pas, urmîndu-le în direcție politico-civică „Sumanele negre”, ca să nu mai vorbească „frățiile de cruce”, apărute spontan în multe licee ale țării. Cicerone Ionițoiu ne încredințează că „Sumanele negre” au pornit „paralel” cu acțiunea militară a lui Aldea-Kirițescu. În analele țărăniștilor se păstrează memoria pădurarului Ion Mureșanu (Bistrița-Năsăud) care a raportat la o consfătuire a partidului că a înființat o organizație în zonă, pe care a denumit-o „Sumanele negre”. La 1 mai 1946, se făcea cunoscută (în casa lui Octavian Fodorciuc, vice-președinte al PNȚ din Cîmpulung Moldovenesc) o organizație asemănătoare. Și într-un caz, și în celălalt, se afla de față locotenentul american Bill Hamillton. Faptele scoteau la iveală și pe această linie, un fenomen în creștere beneficiind de oarecare asistență externă, intermediată, cu siguranță, de Iuliu Maniu. De altfel, Ilie lazăr, personalitate politică marcantă și om de încredere al liderului țărănist, a avut un rol însemnat în coordonarea întregii mișcări de rezistență anticomunistă, cunoscută sub denumirea de „Sumanele negre”.

Dacă știm puține lucruri sau mai nimic despre ea, nu înseamnă că nu a existat în realitate. Păcatul pornește de la necunoașterea noastră. Prea ne-am obișnuit să acceptăm tot ce ni se spune, fără control, să-i credem pe cuvînt pe cei care o fac pe atotștiutorii, să preluăm pînă și vorba rea, nebănuind că este îndreptată chiar împotriva noastră.

(din Petru Ursache, *Istorie, genocid, etnocid*, ediția integrală, 583 de pagini. Eikon, 2019)



Magda URSACHE / Viața după viață

M-am apropiat cu sfială de cartea Nicoletei Dabija, *A doua viață* (Editura Paralela 45, 2019). Imaginea copertei? Un cap de femeie împărțit în două cu linie și culoare: emisfera dreaptă (a vorbirii) e întunecată, tace; partea stângă, a limbajului, spune. E o carte care mușcă din tine, iar modul Nicoletei Dabija de a nara nu este al poetei, ci al prozatoarei.

Am citit undeva că vechii chinezi credeau că lacrimile se află în craniul omului și curg ca dintr-un vas, când capul se apleacă. În ce mă privește, pentru mine e mereu vreme potrivită pentru lacrimă. Am deprins, cum am mărturisit-o duhovnicului meu, Pr. Ioan C. Teșu, tehnica și practica lacrimii. Nu, nu-i dau dreptate lui Paulo Coelho, aflat în topul vânzărilor Humanitas: „Viața nu se află decât înainte, niciodată înapoi”. Și Coelho continuă: „ca să fii mulțumit uită”, „închide, încheie, curăță, aruncă, oxigenează, desprinde-te, eliberează-te”. „Închide ușa, dă pagina, închide ciclul”. Și ești ca nou, nu-i așa? Pentru mine, Petru nu-i un capitol din viața mea, nu pot întoarce foaia ca după un capitol încheiat. Și mi-e dor. Dorul-dor. „Spune-ți, sfătuiește Coelho, că nu le mai vrei înapoi.” Ce? Viața în doi, iubirea, micile mari bucurii, chiar plăcerea *maninconiei*, spre a o numi ca Michelangelo, încercările nedrepte... Tot, toate.

Da, mă pricep la moarte. Și Nicoleta Dabija se pricepe. Nu trebuie să fug de moarte prin uitare, pentru că nu uit și nu vreau să uit nimic. E un optimism jalnic în spusele lui Coelho, că poți trece peste vina că nu l-ai salvat de la moarte pe omul drag. Dacă aș fi stat acolo, în noaptea de 6 spre 7 august, a Schimbării la față, poate că moartea nu s-ar fi strecurat în rezerva îngustă.

M-am regăsit în cartea-plâns *A doua viață*, semnificând viața pe pământ, după ce sora Nicoletei trece în viața cerească. Incipit: „Mariana a murit în trei zile. Atât i-a luat să moară (...).Știam că moartea nu mai avea răbdare.” Și-a ales singură rochia neagră pentru înmormântare. Așadar, a plecat împăcată. „I-a fost jenă și să moară cu mine, deși moartea are ceva indecent, ce-i drept.” În ziua de Paște, „ultima masă pe pământ”. Ultimele cuvinte: „Mamă, eu mor?”

N-am citit demult o carte atât de tristă. „Poate ar fi vrut să moară cu mine, dar înțelegea că sunt slabă, că mi-e prea milă.” Dar Petru? M-a protejat și atunci. Cred că, dacă ar fi putut ieși din coma profundă, mi-ar fi spus: „Iartă-mă că mor, Magda.” În noaptea aceea, asistentul, asistentele și infirmierele care mă încurajau lipseau. Venise la gardă un necunoscut, un bărbat înalt, brunet; nu scotea o vorbă. I-am sărutat mâna lui Petru și am plecat acasă, să dorm puțin, îmi pierdusem toată puterea. De ce tocmai atunci? Poate că, dacă aș fi stat cu el, la două și... din noapte, i-aș fi prelungit viața. Era beznă pe Copou. Mergeam pe linia continuă din mijlocul străzii, departe de tufe de mirt. Să nu fiu lovită de careva. Ce s-ar fi ales de Petru singur, în spital? Credeam că or să-l scoată din comă, nu că agonizează. Îl mai scosese o dată, după primul șoc cardio-respirator, cauzat de experimentul cu stenturi multe. Înainte de intervenția fatală, nu mi s-a cerut semnătura. Petru m-a sunat și mi-a spus să n-am grijă: la șapte va fi acasă. Cea mai mare tristețe a mea? Ușa întredeschisă spre hol, unde nu mai intră.

Nicoletei D. îi pare sora ei, după moarte, o necunoscută. Mie

nu. Petru era atât de senin! Îi vedeam ochii albaștri prin pleoapele închise. Nu-l văd niciodată cu pleoapele trase peste pupile. Atunci, în capelă, părea că surăde. Buzele erau întinse a zâmbet. De la tubul acela? L-am ținut tot timpul de mână. Mâna lui era caldă la slujba de înmormântare. Ca și fruntea. M-a cuprins „o tărie nefirească”. Le-am făcut pe toate, decent. În singurătate a fost altceva: m-a demolat gândul că am absentat de la plecarea lui, deși au fost atâtea gări în viața noastră, gări pentru doi. I-am dat în grijă celui care a pregătit funeraliile nu cumva să aud cum se bat cuiele în sicriu. Nu le-am auzit. Am auzit ceva mai cumplit: bormașina.

Detest fotografiile pentru că mă trădează ochii șterși, parcă mai mici. Când pierzi un om drag, chiar dacă încerci să zâmbești, ochii sunt în doliu. Și nu-i nevoie să le văd în negru pe femeile care au rămas văduve, știu ce li s-a întâmplat.

Nicoleta Dabija se uită pe geam, să vadă pe unde a luat-o sufletul surorii. În vrăbiuța dolofană? Petru a vrut să-și ia rămas bun. Sufletul lui a bătut în geam cu putere, să-i deschid. Era două și 23. Moleșită de xanax, nu m-am putut ridica să deschid fereastră. „Nesimțita fire umană”, notează Nicoleta. Mi-am continuat somnul. Nu-i și el un fel de moarte?

„După moartea Marianeii nu mai știu să spun câte suntem (trei surori, nota mea, Magda U.) și mi-aș dori să nu mă întrebe nimeni.” Precaută, reticentă am fost în primul rând cu mama. I-am spus abia după doi ani, împingând stingerea lui Petru până la limita tăcerii. Omisiune elocventă. Florăresei de la universitate, de la care îmi cumpăra iriși și watch-uri, cum le numeam noi, i-am spus după alți ani. Mă întreba mereu de Petru, bănuia că-i la pat. Marianeii i-a fost devastat mormântul. Mie mi-au furat băncuța. Stăteam acolo și citeam reviste, ca totdeauna, în tren, în hoteluri, pe plajă... „Lași o dără de hârtie peste tot”, mă râdea Petru.

Alex, copilul de 7 ani, își sună mama pe mobil. Eu sper să mă sune Petru, mă uit fix la telefonul lui care nu mai sună. Câțiva ani, papucii au rămas în ușa camerei mari. Să-i văd când intru ca să știu că-i acasă, că-i acolo, pe canapea, citind. Și nu este: „i-am împrăștiat lucrurile cu o viteză impresionantă. Mi-a părut rău pe urmă.” Eu m-am despărțit greu de încălțările lui, multe și frumoase. Îi plăceau pantofii și hainele sport Steilmann. Mi-a rămas cămașa cumpărată din banii mei, după lungul șomaj, pe care a purtat-o până s-a rupt în spate. Și șepcuța maronie. Decolorată de soare.

Îl aștept. Nu-mi pierd răbdarea dacă nu vine pe pământ o vreme. Citește în *bibliocaeli*, în biblioteca de sus a celuialt cer? Serie Gheorghe Grigurcu, pe o pagină de jurnal: „Murind, te vei legăna pe imensitatea de ocean a celor pe care nu le-ai scris încă.” „Ca să-l vezi pe cel mort îți trebuie un simț în plus.” Îl am. Îi simt boarea pe umărul stâng, pe rotula umărului stâng, al inimii. E o apăsare ușoară, ca de aripă de înger. Tenebrele Morții? Tare nu-mi place sintagma asta care ține de tirania locurilor comune. Și ce expresie e cealaltă: „o să-l dai uitării”! N-o să-l dau, știu că „moartea prin uitare e cea mai rea dintre toate morțile posibile”. O să-l păstrez în corpul de literă al cărților mele.

E o metaforă în *Cântul XXVIII* (ar putea fi intitulat *Bocetul XXVIII*): dacă ne ajută iubirea, crede Nicoleta Dabija, trecem *prin* moarte. Metafora? Moartea – o piatră din care crește, dacă ai

răbdare, un fir de iarbă. Supravegheat, „firul crește, se face o plantă contorsionată, dar viguroasă”. „Ei bine, planta aceasta va face diferență! Ea este sursa de lumină prin care revezi o viață mai veche, fără s-o înlocuiești.”

Memoria s-a concentrat pe viața în doi. Îi păstrez „urmele” lui Petru: creionașele cu care adnota cărțile (tăia câte unul întreg, în 3-4 bucățele), ascuțitorile, buchetul deja înnegrit de mierea ursului, coada vacii, cerceii doamnei, sângele voinicului, menta broaștei, cules din josul Grădinii botanice și pus de el pe mica vitrină din camera mare. O crenguță din planta numită doi bani, despre care se zice că poartă noroc, a căzut din buchet în primul Crăciun fără Petru (cât râdeam cu Antoaneta Olteanu că Bătrănu seamănă cu Moș Crăciun!). Îi păstrez ultima periută de dinți, cana albastră folosită la terapie intensivă, unde moartea era la ea acasă.

N-a fost greu să-l iubesc. Lui i-a fost mai greu cu mine. Îl văd și eu sub diverse înfățișări: porumbelul nervos că n-a primit arpacașul de dimineață, intrat pe fereastra bucătăriei, o muscă, da, o muscă (Bătrănu nu se îndura s-o scoată afară, în ger), o buburuză...Nu știu cum să le spun: gărgărițe, buburuze, văcuțele Domnului.Se cuibăriseră în lampa de Murano de deasupra mesei-birou de lucru. Au căzut pe foaia de hârtie albă ca niște picuri de sânge. Reapar când și când. Pe cele obosite le așez pe flori, să le mai dau puțin timp. Viețuiesc la mine în casă, în cavoul de la etajul 6, visând la camera îmbrăcată în plută a lui Proust.

Când dorul devine *nesățios* (vocabula Nicoletei Dabija), Petru apare în vis. Cineva mi-a reproșat (există credința asta): „La cei care plâng morții nu vin, nu mai vin.” Ba nu, sufletul bun al Bătrânului nu mi-ar face asta. Lacrima e benefică. Vine când mi-e de tot greu, greul-greu. Ar fi nefiresc să nu mă plîngă și el, deși acolo nu-i întristare, nici suspin. Cum adică să nu-l întristeze chinul meu, să nu suspine când mă vede neajutorată, invocându-mi moartea? Atunci îmi șoptește ceva, își mișcă buzele din posterul uriaș, de pe balansoar. „Va fi bine, Magda”, îl aud dintr-odată. Credeam că nu mai poți vorbi, îi spun. De ce m-ai amăgit că nu mai poți vorbi? Tace. Tăcerea e mai dramatică, mai tragică. Nicoleta Dabija știe asta. În câteva pagini, atinge gradul zero al scriiturii.

Pe vremea când nu ne păsa de moarte, când moartea nu ne privea, râdeam că ne-am cumpărat un duplex. Intru în Eternitatea lui și a mea ca în livada pe care n-am avut-o, ca în curtea pe care n-am avut-o. *Urc aleea cu incunabile* (e titlul poetului Remus Valeriu Giorgioni). Lespezile de pe mominte îmi par cărți mari, legate-n piatră.

Când sunt în cimitir, Dumnezeu îmi e mai aproape. Îmi iau un fel de vacanță de la durere. „Sub un salcâm, dragă, m-aștepti tu pe mine”, spune Petru ca din Eminescu. Mângâi lespedeaa cum i-aș mângâia obrazul. Cățelușa Raketa mă urmează nesmintit. Când mă aplec să aprind candela, îmi linge lacrima. Știe ea ce-i aceea, lacrimă.

Așa este: dacă vreau să-l revăd pe Petru nu trebuie să încalc niciun ritual. Carolina Alui Gheorghe m-a deprins cu ele. Ce grațioasă este când aprinde candela! Flacăra pare că ar zbura ca un fluture. Ea însăși pare un fluture mare, colorat. Și ce candelă frumoasă îi aduce lui Petru. Adrian încearcă o istorioară glumeață: cum Aurel Dumitrașcu le-a dat în cap cu ghinde. Petru mă atinge cu castane, îmi crește o floare albastră pe marginea gropii, mi-l aduce pe melcul Adeodatus, o veveriță, o pisică... Face el ceva pentru mine când mă vede întristată că iarăși mi s-au furat trandafirii, cu vase cu tot. M-a consolată când a dispărut candela electrică. Nu i-a plăcut.

„Sufletul meu ține sufletul Marianeii în brațe. Și știu, niciodată nu-i va da drumul”, scrie Nicoleta Dabija. În cimitir, și eu îl țin mai strâns. „Mai stai, Magda.” Mai stau, Petru, unde să mă duc?

„Îl înțeleg și pe Dumnezeu astăzi. Însă a trebuit să moară Mariana ca să-l înțeleg.” Nicoleta vorbește de moarte ca tămăduire a suferinței trupului. Nu uit să mă închin Sfântului Petru de pe fațada bisericii și privesc cu jind la cheia din mâna lui.

Poate cele mai bune pagini din cartea Nicoletei Dabija sunt cele pe care le-aș intitula *Moartea la țară*. Acolo, în sat, moartea are „mai mult fior”, „o veșnicie mai curată”. Timpul la țară te ia în brațe; la oraș, te târâie după el cu un „hai repede”. La oraș, suntem mai absenți, mai egoiști, mai răi, mai indiferenți. Materialitatea e acaparantă.

În satul clasic, așa cum îmi place să-i spun, mersul e mai așezat, omul – desculț în iarba câmpului. Și poate că țărani îi văd morții. „Dalbul de pribeag”, cum i se zice în bocete celui drumu-ind departe, le apare în toate: în fânul proaspăt din șură, în cocoșii răgușiți, în limba clopotului, în floarea roșie de fasole, în cununa de ceapă, în cireșul copt... În păpușoi a vrut Luca Pițu să se ascundă, să se oculteze. La țară, ești cu veșnicia la un pas. Nu acolo a apărut Testamentul fără seamăn al Bunului Păstor, cu înțelegerea frumuseții mistice a morții, trecându-l peste durere, peste trădare, peste griji lumești? Da, la sat e mai aproape pământul de cer.





Viorica GLIGOR

/ Fragilitatea frumuseții

Scriitorul Yasunari Kawabata este un tulburător poet al efemerului și un rafinat analist al stărilor sufletești convulsive, abisale. Universul celor trei proze care compun volumul *Lacul* (Ed. Humanitas, 2012, traducere de Flavius Florea) este straniu și maladiv. Protagonistul romanului cu același titlu, fascinat de frumusețea feminină, le urmărește pe tinerele admirabile, întâlnite pe parcursul peregrinărilor sale. Una dintre ele, Miyako, se apără lovindu-l cu poșeta, pe care apoi o scapă din mână. Deși nu îi stă în intenție, totuși, Ginpei și-o însușește, cu atât mai mult cu cât era doldora de bani. Săvârșind această infracțiune, e măcinat de angoasă și remușcare. Femeia, din considerente personale bine întemeiate, nu depune plângere la poliție, fapt care-l salvează.

În ciuda sensibilității sale estetice, bărbatul este devastat de o febră erotică impură. Însingurat și nefericit, amestecă planurile trăirii reale, imaginare și retrospective, într-o căutare tulbure a sinelui. Prezentul, trecutul și visul se învârtesc în mintea lui, într-un carusel de experiențe și emoții intense. Astfel, în timp ce se bucură de masajul oferit de băieșita cu voce fermecătoare, alunecă în rememorarea idilei din adolescență cu verișoara sa - Yayoi sau a aventurii amoroase cu Hisako, eleva din liceul unde a predat limba japoneză. Acea primă dragoste naivă și povestea „cea mai fericită din toată viața lui”, emblematică pentru destinul lui Ginpei, rămân legate prin fire afective invizibile, dar arzătoare.

Odată declanșat fluxul memoriei involuntare, sunt analizate tribulațiile atracției sexuale, complicitatea inconștientă care se înfiripă între vânător și victimă, jocul hipnotic de-a pânda și seducția: „De asemenea, faptul că se ținuse după ea fără să mai vadă nimic în jur, de parcă ar fi fost beat sau somnambul, captivat de șarmul ei, însemna că fascinația ei acționa deja asupra lui. Era posibil ca, fiind urmărită, Hisako să fi devenit conștientă de această fascinație și să fi resimțit o plăcere secretă. Iar Ginpei era ca stimulat electric de această față stranie”.

Într-o altă circumstanță, Ginpei este captivat de silueta unei adolescente necunoscute, al cărei trup fraged și înflorit îl subjugă. În delirul său contemplativ fuzionează extazul și moartea, bucuria admirației și disperarea inaccesibilității: „Sedus miraculos de această față, Ginpei se simțea ca un prizonier. Chiar și culoarea pielii, vizibilă între manșetele răsfrânte cu model roșu și pantofii albi de pânză îi producea în suflet o durere atât de intensă, încât ar fi fost gata să moară sau să o ucidă”.

În timp ce o spionează pe față, ascuns în ierburile înalte, este cuprins de nostalgie. Tainic, plonjează într-un timp paradisiac și revede lacul din copilărie, în a cărui imensă oglindă se răsfrânge imaginea florilor de cireș sălbatic, viziunea unor fulgere sau a zborului de licurici. Reveria îl purifică și îl eliberează de duhul rău ce-l stăpânise.

Revederea tinerei de șaisprezece-șaptesprezece ani, în timpul sărbătorii ritualice a vânătorii de licurici, renaște în ființa lui Ginpei trăirile inocente de altădată. De dragul ei, va cumpăra o colivie cu douăzeci și șapte de licurici, pe care o va agăța, pe neobservate, de centura care îi strânge rochia. Gestul acesta, de o splendidă gratuitate, este expresia unei înduioșătoare dăruiri sufletești: „Ginpei agățase colivia cu licurici de centura fetei doar așa, fără un scop anume, deși ulterior, privind lucrurile într-un mod mai sentimental, putea interpreta că astfel își aprinsese simbolic propria inimă pe trupul ei. Putea considera că ea, întrucât voia să dăruiască licurici bolnavului, el îi oferise discret colivia. Viziunea unei ploi cădea pe viziunea fetei care urca strada în pantă cu șirul de gingko, în drum către iubitul ei bolnav, cu colivia plină de licurici atârând de centura rochiei albe...”.

Fără aceste smulgeri din proza mundană, viața lui Ginpei ar rămâne stearpă, ternă și lipsită de bucurie. Întrucât resimte dramatic insatisfacția realității, devine un hoț de frumusețe, obsedat de splendoarea feminității. Evadarea lui într-un tărâm oniric, luminat de fantasme, se naște dintr-o vitală nevoie compensatorie - existențială și estetică: „faptul că o văzuse pe frumoasa Machie la vânatoarea de licurici se situa între vis și lumea obiectivă, iar faptul că se afla într-un bar ieftin cu o femeie urâtă ținea de realitate, dar Ginpei avea senzația intensă că bea acum cu femeia din realitate numai pentru a o găsi pe fata din viziunile sale”.

Povestirea *Brațul*, inclusă în acest volum, este poetică și fantastică, deopotrivă. Scenariul narativ debutează abrupt, sub semnul unei declarații de dragoste suprarealiste. O tânără îi dăruiește iubitului brațul drept, pentru o noapte, după ce îl deșurubează din umăr. Brațul este o metonimie a inefabilei taine a feminității: „Fata își desprinsese brațul tocmai din locul care îmi



plăcea mai mult. Ea avea o rotunjime la marginea umărului, obișnuită la fetele frumoase și zvelte din Occident, dar rar întâlnită la japoneze. Exista însă, la această față, o rotunjime pură și elegantă, ca o sferă de lumină pură și inocentă”.

Când va ajunge în camera sa rece și umedă, bărbatul va iniția un dialog tandru cu brațul femeii și va recrea, astfel, intimitatea erotică. Prin jocul privirii, al mângâierii, al zămbetului și al cuvintelor duioase. Contopirea trupească a celor doi îndrăgostiți, irealizabilă în plan concret, se împlinește în registrul nocturn. Protagonistul își înlocuiește propriul braț cu cel al tinerei. Astfel, potrivnicia realității și frigul singurătății sunt învinse, iar unitatea pierdută a ființei este regăsită. Totuși, lumina crudă a dimineții va sfâșia visul născut din iubire, de o manieră brutală.

Iluzia, visul, lirismul, atât de vibrante în această narațiune insolită a lui Kawabata, par a rămădui, încă o dată, prin puterea lor terapeutică, rănilor sufletești și spirituale ale omului sfâșiat de imposibilitatea fericirii.

Nuvela *Grabnic se va scutura* reconstituie istoria unei crime, din perspectiva unui scriitor care era și tutorele celor două tinere asasinate în somn. Fără a contesta probele procurorului, expertiza medicilor psihiatri și verdictul judecătorului, acesta se străduiește să înțeleagă pe cont propriu mobilul oribilei crime. În consecință, consultă dosarele procesului, studiază rapoartele, analizează cu luciditate, fără prejudecăți, mărturiile ucigașului din timpul interogatoriilor, pentru a descifra resorturile psihologice ale faptelor sale reprobabile.

Versiunea fictivă a prozatorului o asimilează și o concurează pe cea oficială. Dacă specialiștii declaraseră că inculpatul era un maniac, un individ cu personalitate deviantă, de tip isteric, el este convins că acesta nu avea probleme psihice, de vreme ce „nu se poate decela niciun element maladiv în starea sa mentală”. Mai degrabă, el descoperă că, deși nu avea absolut niciun motiv să curme viața mirabilă a fetelor, impulsul criminal s-a născut spontan, sub imperiul unei glume proaste, al unei farse, care ascundea însă alienarea singurătății: „văzusem în gestul lui Saburo de a amenința cu cuțitul o față buimacă de somn, trezită în toiul unei nopți în miez de vară o singurătate dusă la extrem”. Punând cap la cap toate informațiile, este izbit de fragilitatea și absurdul existenței.

Scriitorul pătrunde dincolo de aparențe și descoperă partea nevăzută a lucrurilor. El este un spirit interogativ, un explorator al adâncimilor sufletului uman. Deși este conștient de orgoliul său creator, totuși, își reneagă paternitatea asupra nuvelei pe care a scris-o, deoarece a înțeles că aceasta reprezintă o operă colectivă, ai cărei autori sunt, în egală măsură, acuzatul, procurorul, judecătorul, medicul psihiatru și cel legist. Proza sa este un recviem, un omagiu închinat strălucirii efemere a tinereții și „sufletelor celor trei a căror *frumusețe, deși strălucește, grabnic se va scutura*”.

Prin prozele inedite ale volumului *Lacul*, Yasunari Kawabata devoalează dramele tăcute ale omului devastat de lipsa de sens, de angoasele și disperările singurătății. Liric și rafinat, stilul artistic al scriiturii impresionează prin forța misterioasă a sugestiei.



AURELIU GOCI / Misticismul poetic românesc. Distincții și distribuții

Poetul Nichifor Crainic a fost eclipsat, dacă nu minimalizat de eseistul Nichifor Crainic, deși teologul tradiționalist, doctrinarul ortodoxismului, constructorul revistei „Gândirea”, într-un cuvânt ideologul nu-și susține propria autoritate decât prin personalitatea cu rezoluție inconfundabilă a creatorului de universuri lirice.

Chiar iluminarea interioară a nucleului semnificativ unic pentru o personalitate în exprimări multiple tot de la poezie a pornit.

Toți exegeții lui Nichifor Crainic, de la Gheorghe Vrabie și Dumitru, până la G. Călinescu în monumentală „Istorie a literaturii române...” tind să ignore individualitatea poetică tulburătoare a lui Nichifor Crainic. În primul rând, până la întâlnirea cu creația poetului sensurilor natale, nu s-a vorbit, deși exista ca o realitate originală pregnantă (prin Dosoftei, Grigore Alexandrescu, Ion Heliade Rădulescu, V. Alecsandri, Eminescu și Macedonski), despre poezia religioasă. Abia după întâlnirea cu câteva capodopere ale poeziei de inspirație biblică și a simbolurilor sacre (*Isus prin grâu*, *Țara de peste veac*, *Mater Doloros* ș.a.), înainte de afirmarea plenară a lui Tudor Arghezi și crearea unui proces de emulație între tinerii de la „Gândirea” (Radu Gyr, Nicolae Crevedia, Sandu Tudor, tânărul poet Zaharia Stancu), critica literară a luat în considerație un concept și o nouă tipologie lirică sub denumirea de *poezie religioasă*.

Criticul Pompiliu Constantinescu, aflat de mai multe ori în polemică cu Nichifor Crainic pe care nu-l agreează deloc, afirmă că poetul „versifică o atitudine” – ceea ce nu este adevărat. Simpla confruntare a cronologiei creației lui Nichifor Crainic dovedește foarte clar că la început a fost poezia. Deci, opera poetică: *Șesuri natale* – 1916, *Zâmbete în lacrimi* – 1916, *Darurile pământului* – 1920, *Privești fugare* – 1921, *Țara de peste veac* – 1931. Opera eseistică: *Puncte cardinale în haos* – 1931, *Ortodoxie și etnocreație* – 1937, *Nostalgia Paradisului* – 1940. Atitudinea, construcția ideologică a gândirismului, edificiul de culturalitate teoretică, toate vin după poezie. Fără nici o exagerare îl putem considera pe Nichifor Crainic ca fondator al misticismului românesc și un

important poet al spiritualității creștine, și al conștiinței religioase naționale.

SCIENTISM ȘI RELIGIOZITATE ÎN SECOLUL XX

La sfârșitul secolului al XIX-lea, odată cu intrarea lumii în era tehnologică, cultura și arta sunt străbătute de noi idei anarhiste, nihiliste, scientiste și ateiste, poate pornind de la rezoluția apodictică a lui Nietzsche: *Dumnezeu a murit!*

Există și o altă reacție la aceste idei și ideologii care nu numai că reformulează ideile vechii credințe, dar structurează și dimensiunile noului misticism. Există și o Contrareformă a spiritului religios care va avea și ea reprezentarea artistică – la modul concret, în sens ofensiv, la începutul secolului XX. Fundamentul etic al unei noi revoluții estetice îl constituie marea literatură clasică rusă reprezentată de Tolstoi și Dostoievski.

Catolicismul apusean reprezentat în poezie de Charles Péguy ori Francis Jammes ori mai târziu, după primul război mondial, de Paul Claudel și Saint-John Perse reprezintă o deschidere spre cosmologie, metafizic și certitudinea revelațiilor individuale. Ortodoxismul tradiționalist sau gândirismul are o distincție față de cel apusean: etnicismul apăsător, culoarea locală, spiritul locului. Chiar poezia lui Nichifor Crainic este o poezie luminiscentă, fără impulsunile tenebrelor scatologice, de încredere în organicitatea planurilor divine și umane ale cosmosului.

Se spune că religiozitatea lui Nichifor Crainic e simplă și popular iconografică. Nici concepția teocentrică a lui Paul Claudel nu e mai complicată, ba chiar mizează ca și poetul român pe naivitate și transpunerea planului divin în spectrul umanității concrete. Translația trebuie citită simbolic pentru că, cum spune un proverb portughez, citat de Paul Claudel, „Dumnezeu scrie drept prin linii curbe”.

„Gândirismul”, curentul literar în cadrul căruia se afirmă misticismul poetic, reprezintă devenirea estetică, sociologică și ideologică a sămănătorismului afirmat din primul deceniu al secolului XX de ziarele editate de Nicolae Iorga. Iată ce scrie

Pompiliu Constantinescu despre sămănătorism ca să putem evalua mai corect și varianta sa interbelică: „*Ca ideologie, sămănătorismul n-are nimic original: tradiționalismul și misticismul național își trag obârșia din ideologia Daciei literare, a lui Eminescu și chiar a „Convorbirilor literare”*”.

Misticismul poetic românesc cuprinde poeți din cercul „Gândirii” (Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Dan Botta, ș.a.), având ca principal teoretician și reprezentant – nu un simplu „ilustrator” – pe Nichifor Crainic.

Misticismul e o formă de structurare mentală cu exprimare psiho-sociologică, o atitudine asupra divinului pro- sau anti-religioasă. Misticismul atrage din străfundurile subconștientului, distincțiile și instinctele latente, subterane, stihiiile obscure ale conștiinței umane. Dispozițiile mistice colective românești conțin un profund substrat păgân, de esență dacică, amestecat pe fundamentele religiei creștine (ajunsă la noi chiar în faza ei incipientă).

Nichifor Crainic, care a purtat numeroase polemici cu modernității franțuzești din cercul literar al „Sburătorului” lui E. Lovinescu, și-a descoperit un aliat neașteptat în teoriile filosofului Henri Massis, un neopozitivist, emul al lui Auguste Comte, care afirmase că „altoiul culturii franceze nu va prinde într-o zonă ortodoxă”. Nichifor Crainic se crede îndreptățit să susțină identitatea gândirismului, „împotriva oricărei imitații, pentru crearea unui spirit nou în artă – un spirit creștin și ortodox, dar conform ritmului latin – pentru a ajunge la acel stil organic, autohton, pe care îl căutam”.

Misticismul ortodoxist românesc, aproape identic cu gândirismul tradiționalist, inventat de Nichifor Crainic face translația divinului în plan uman, mai exact în satul patriarhal românesc (Isus prin grâu rămâne incontestabil capodopera acestui curent literar).

Meritul lui Nichifor Crainic este copleșitor. El a susținut nu doar bazele teoretice ale unui misticism național, dar a știut să strângă în jurul revistei „Gândirea” pe toți poeții religioși. Mai mult, marile personalități cu rezoluție personală inconfundabilă (de exemplu Lucian Blaga, Ion Pillat, Adrian Maniu) când colaborau la „Gândirea”, aduceau exclusiv texte mistice, subordonate programului revistei.

ORTODOXISMUL – ETHOS ȘI ETNOS

Creștinismul simplu, chiar primitiv, cum a prins el ca practică socială este privilegiat ca un „modus vivendi” caracteristic poporului român. Așadar, poezia sa va fi rugăciune și icoană, va propune un mesaj, o comunicare directă cu sacralul care a îmbrățișat umanul.

Îngerii se strecoară printre oameni, Maica Domnului se arată ca o femeie de la țară cu broboadă și iie așa cum este reprezentată o Madonna Valachica din secolul al XVI-lea de la Vatican. Isus, care plutește peste lanurile de grâu și lasă pe pământ urma mistică a pasului divin, duce el însuși Vestea Cea Bună a mântuirii. Comunitatea sătească ortodoxă își susține identitatea creștină prin toleranță, prin respect pentru diferență și alteritate.

De aceea factorul religios trece în practica socială și se exprimă nu numai ca identitate etnică, dar și ca model de evaluare morală. Religie comunitară, specific de naționalitate și cod de exprimare etică – iată ceea ce a reprezentat creștinismul preluat în formele sale timpurii, pentru satul românesc. Aceasta este „materia primă” a poeziei lui Nichifor Crainic, o substanță spirituală revelată de existența în universul satului tradițional din Câmpia Dunării.

În lumea satului românesc chipul lui Isus s-a eternizat pe bobul de grâu. De aici viziunea cosmogonică a lui Isus plutind peste câmpia de spice: Pe-același galben grâu coboară / același glosior apus, / Dar n-aud vorbele-ți pe care / evangheliștii nu le-au spus. // Trecură veacuri, și cu ele / că treci din nou mi s-a părut / Și-ți caut urma luminoasă / în lutul moale s-o sărut. (Isus prin grâu).

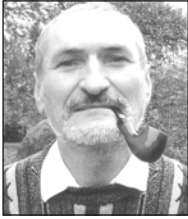
La jumătatea drumului dintre incantația religioasă și pastelul clasic, poemele lui Nichifor Crainic au o colorată figurație plastică, precum în pictura naivă a icoanelor: De după norul luminos/ De nu știu unde-ados,/ Par îngerii să privească în jos/ Copii goi surâd în sus.// Și-un stol de porumbei/ Din sânul cerului fierbinte/ Scânteie peste apă,(...)

În poezia pe care Nichifor Crainic a scris-o după război, fie în detenție, fie în libertate revin vechile teme, pe un fond puternic elegiac, dar personalizate, conexate la propria condiție de damnat. Nichifor Crainic își asumă un destin de martir în zona filosofică a gândirii sale.

Între aceste poeme, în afară de celebra elegie eroică, învățată pe dinafară de mii de deținuți din temnițele comuniste, *Unde sunt cei care nu mai sunt*, manuscrisul păstrat cu titlul *Șoim peste prăpastie* conține poeme care afirmă o trăire individuală, titanică, ruptă de comunitatea specifică.

Nichifor Crainic rămâne un mare poet care performează în construirea sensibilă a unui program idologic, sociologic și estetic pentru ieșirea din conjuncturalul istoric pentru a intra în atemporalul mitologic și religios și, în esență, un „homo scrip-tor” care propune o atitudine etică de purificare a lumii.





Lucian GRUIA / Suprarealismul Ilenei Popescu Bâldea

Ileana Popescu Bâldea scrie versuri și proză. Volumul de debut în versuri, *Tu nu știi cum plâng fluturii* (Ed. Proxima, 2012) este urmat acum de cartea de poezii, *Extrasenzorial* (Ed. Școala Ardeleană, 2019), pe care o comentez în continuare.

Începem investigația cu poemul *Scurt tratat pentru un poem pur sânge*, care aduce un elogiu dadaismului. Cităm un fragment: „Versul 1. Amestec toate cuvintele propuse. Extrag 100 și le împart la 3/ Versul 2. Le spăl cu detergent autohton. Se usucă/ repede pe caloriferul meu strâmb și rece/ Versul 3. Prin lumina găurită de pata de pe lentilă văd/ totuși urme. Le fardez cu bidineaua uscată din pivniță/ Versul 4. Le înțep din doi în doi și le înșir pe sârma de/ rufe ruptă. Restul le lipesc cu scotch pe câte un măr”.

Nu cred că poeziile Ilenei Popescu Bâldea sunt dadaiste. Mai degrabă suprarealiste. Uneori se simte uzanța dicteului automat, a automatismului psihic: „Automatism psihic prin care își propune să exprime, fie verbal, fie în scris, fie în orice alt chip, funcționarea reală a gândirii, în absența oricărui control exercitat de rațiune, (...)” – afirmă André Breton în primul „Manifest al suprarealismului” (1924).

Așadar suprarealismul acordă un rol primordial inconștientului/ subconștientului care răzbate în conștient prin fenomenul de ”personanță”, cum spune Blaga.

Suprarealismul a fost practicat la noi de Urmuz, Gherasim Luca, Gelu Naum ș.a.

Ce face Ileana Popescu Bâldea în această carte?

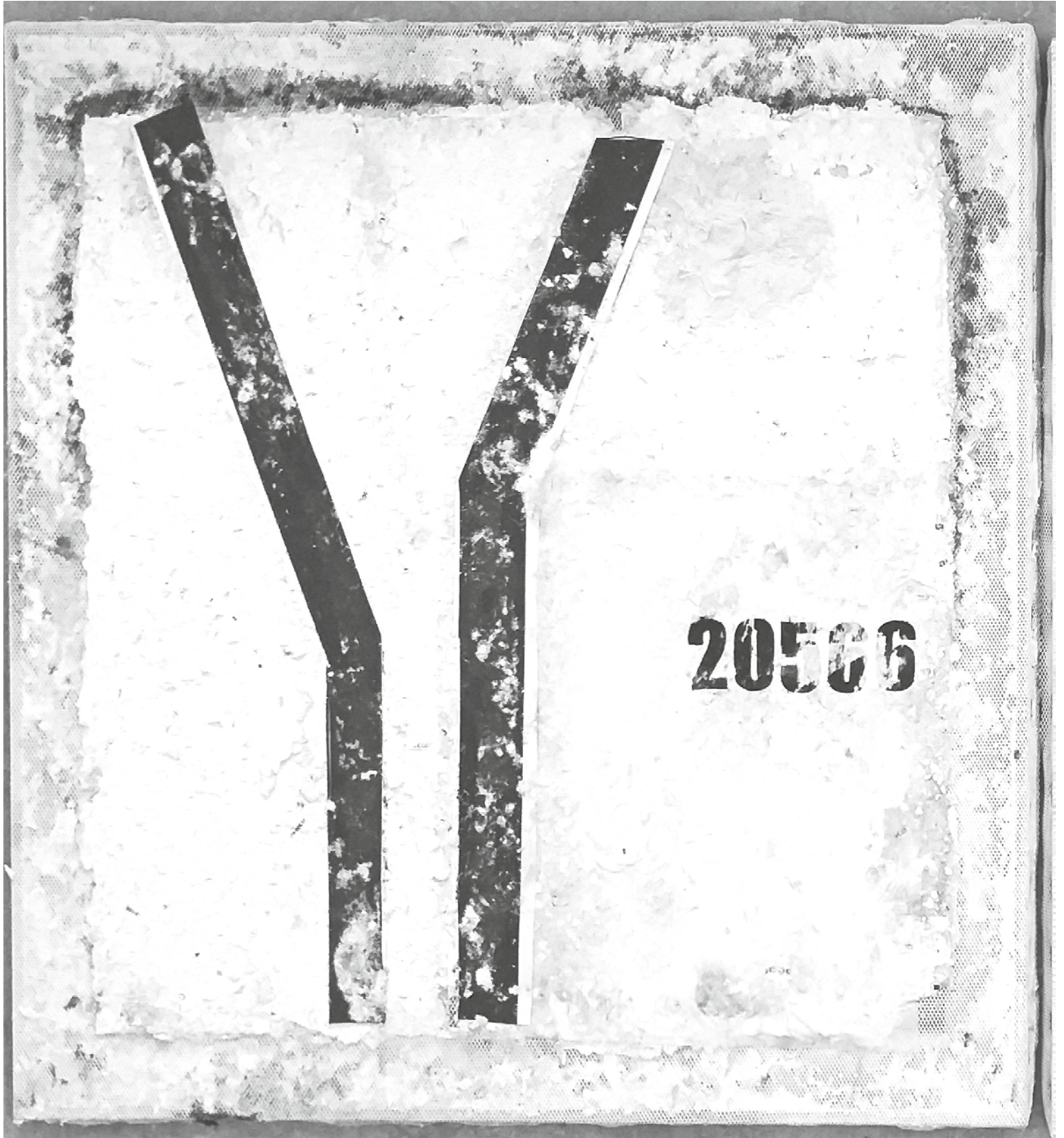
Suprarealismul autoarei se manifestă în imagini picturate. Iată imaginea unui spațiu à la Salvador Dali, cu ferestre de hârtie și uși de aer (ca să nu se interpună nimic între autoare și cititorii ei), fără camere, mobilat cu un pian, un birou și un taburet: „Mereu mi-am dorit un castel/ din cuvinte/ Cu ferestre de hârtie/ înclinate spre cer/ Fără camere/ doar un pian/ un birou/ și-un taburet/ Cu ușă de aer/ să se deschidă spre voi/ și un pod de litere/ peste întrebările/ lumii” (*Cum să spun?*).

Dacă Ion Țuculescu picta coloane verticale de ochi, poeta noastră imaginează ochi cu degete: „ochii tăi aveau degete.../ îmi răsfireau șuvițele/ care atârnav de stele/ umblam de-un vânt/ haihui/ (...) / mă voi înveli într-o gaură neagră/ dar mi-ai fixat pe inelar/ moartea/ să fii sigură/ că voi fi/ a ta...” (*logodna*); palmă cu ochi: „Poemul acesta/ este palma mea cu ochi/ și mănua din tăcere/ prin care vezi golul.” (*Tabelul lui Mendeleev*); ba chiar cuvinte cu ochi în frunte: „tu scrii într-un colț din palmă poeme în costum de baie/ pentru cuvintele cu ochi în frunte/ eu în poante pe inelar mângâi durerea lumii cu lavandă/ haosul se apropie aerul s-a zbârcit și telescopul doarme/ anxietatea despre mâine leagă cerul de pământ/(...)/ cineva întoarce pe dos forma de om/ muzica anulează gravitația/ nebunii și scaunele lor plutesc/ norii sunt făcuți din greșeli frunzele din pasăre” (*gustul curcubeului*).

Dicteul automat cred că-l regăsesc în următoarele exemple: „ieri am fost lego mitralieră cerșetor psihopat/ ghem piatră cubică și aproape inger// astăzi/ mitoman derbedeu arlechin acuzat/ catedrală și aburul care vă împarte lumina// mâine/ doar o perdea de aer cu organele extraplate/ ascultate prin satelit/ sau câteva litere în fulg de pană” (*morfină pentru un pământ ciobit*), sau în această teoretizare a procedurii amintit: „Există o vreme când, fără să vrei, te sperii ușor./ Scrii în tine cu ce poți./ Cuvintele se adună până te sufocă./ Și atunci scoți câte unul./ câte două, legate sau nu între ele./ Devii liber./ Iar pacea ia forma unei bănci pe care te așezi./ până când începi să citești despre tine -/ cu partea aceea ce nu are loc în cuvinte.../ Când îți revii./ te ridici ajutat c-un baston./ îți faci loc cu el printre celulele pielii/ și pleci haihui./ pe cărări./ sprijinit/ doar de karma” (*Un fel de replică*).

Părăsind registrul suprarealist, poeta meditează asupra artei poetice. Într-o viziune platoniciană, așa cum omul duce o existență de rang secund, privind în locul adevărului o lume de umbre pe peretele peșterii (Platon – *Republica*), Ileana Popescu Bâldea consideră că și poezia noastră pe care o scriem nu e decât umbra poeziei absolute: „poezia nu există/ doar umbra ei în cuvinte/ când aleargă cu fața spre lună/ și noi o tot agasăm/ cu întrebări/ despre ce nu va fi/ vreodată” (*poezia*).

Poezia e scrumul combustiei noastre sufletești: „scriu cu scrum/ în stânga destinul/ în dreapta/ o cruce pe tâmplă// ieri am scăpat din iad/ la braț cu un poem fără cuvinte/ lumea... o carapace goală/ ghidul... o cheie pentru lumea de-afară” (*soare deplasat*); sau un joc cu moartea, un dans pe sârmă fără plasă de protecție:



„alergai cu tălpile goale pe scoarța copacului/ în spate cu mine într-un sac țesut din poeme/ sudoarea ta cu iz de Chanel și degete/ mișca sârma pe care-mi exersam moartea/ un număr perfect îmi spuneai când pe umărul tău alb/ s-a așezat cioara// m-am legat de sârmă cu pletele/ am scos mâna dreaptă afară/ degetele erau înghețate dar simțeau ciocul ascuțit/ și-ți strigasm să urci până cioara nu va termina/ ai oftat doar că-mi amânam puțin moartea” (*scenariu cu o zodie nouă*).

Poeza promovează poezia esențializată, fără stridențe: „pun ochelari gândului/ privesc poemul în profil/ tai vârful tonurilor ascuțite/ îl urmăresc cum devine sevă/ restul din coajă îl mototolesc/ și ies cu pământul pe mine/ tot în zodia vărsătorului/ să citim despre materie energie/ universul a universul b” (*caut doctor pe lună*).

Uneori fantezia dictatorială conferă versurilor frisonul modernității (Hugo Friedrich): „Cu ce cuvinte să-ți spun/ că ai pus câte-o mască fiecărui poem/ și le-ai afățat la ferestre?// Trecătorii își înalță gândul/ (când ajung la litere cartonul se lipește de pielea lor)// Le privesc disperarea -/ degetele se opresc în mine./ zgîrie sufletul./ le dau tălpile să scape// Am rămas un păianjen uriaș./ mi-au crescut ochii cenușii./ măștile ți s-au scorjit./ deșiri câte o metaforă – stare pentru vânt// în jurul casei... liane/ strada... un azil/ și-mi văd uneori tălpile/ părșite/ și de trecători” (*Sub lupă*).

Trecerea timpului și extincția îi provoacă poetei reacții viscerales: „ca o stare de beție moartea/ fâșâie.../ te lupți s-o strângi de gât/ (...)// după un gând/ îți deschizi pielea nasture cu nasture/ și-o chemi albă pe vârful cu o eșarfă pe frunte/ aburul tău o naște femeie tot vărsător/ și rămâi trup de om mort/ printre alți vii” (*tunel îngust 1*); sau acest fragment în care ar vrea să întoarcă

timpul: „cât aș vrea să nu fi trecut anii/ să pot să-mi adun pașii/ să-i pun invers la loc/ căci vine un timp cu hormonul morții/ și nu mai reușim să lipim mască vântului/ ochii au păr/ nu a rămas nimeni/ iar cursurile de zbor/ sunt doar un limbaj colorat al lumii” (*când îmi visez viața...*).

Ileana Popescu Bâldea concepe o poezie lucidă, crudă, aspră despre extincție: „noaptea asta are aripi de libelulă/ (...)// voi muri odată cu ea/ stângaci/ rugându-mă la genunchi să nu-i doară/ țărâna va urca pe sub piele/ va netezi ridurile din gând/ apoi își va plimba degetele pe tâmplă/ și-mi va împleti părul cu liliiecii -/ (...) / Dumnezeu mă va azvârlă într-o sobă -/ așa i-am scris/ iar liliiecii vor chițăi nevinovați/ fordul meu bătrân va claxona singur/ câini mă vor căuta prin copacul în formă de haiku/ pereții dispăruți vor reveni / cenușa va lua forma mea în balansoar/ și va privi fix/ verde/ adânc/ răsfirând pletele timpului/ lasciv/ pe câteva cuvinte... „ (*gânduri pe obrazul stâng*)

Poeza dedică poezii inspirate mentorilor ei spirituali: Mihai Eminescu și Nichita Stănescu: „în scena din afara mea -/ Eminescu și Nichita -/ luminau împreună” (*Clipa din culisele unui vis*).

În concluzie, poezia Ilenei Popescu Bâldea, din volumul *Extrasenzorial*, este destul de ermetică și rară în peisajul liric contemporan. Mai cunosc un poet care scrie suprarealist, Octavian Mihalcea, desigur în alt registru, abisal.

Pe Ileana Popescu Bâldea, scrisul/dicteul automat o eliberează pentru că prin acest procedeu obsesiile inconștientului ajung la suprafață ca pe o scară rulantă. Astfel ne întâmpină un șuvoi de metafore și epitete surprinzătoare.

Neașteptat, poezia de dragoste a autoarei nu este senzuală ci abia sugerată. Poezia Ilenei Popescu Bâldea incită la meditație.



Olimpia IACOB / Sultan CATTO

Este profesor universitar, cercetător și poet. A studiat fizica matematică la Universitatea Yale, fiind doctor în fizica particulelor elementare, aria supersimetriei dinamice, cu contribuții importante în matematică, aria teoriei spectrale a formelor automorfe și geometrie octonionică, cu aplicații în mecanica cuantică. Este profesor la univesitățile Yale și Columbia, și Visiting Professor al Universității Rockefeller. Poemele sale au fost publicate în *Yale Poets*, dar și în alte reviste și antologii internaționale de poezie [*Noches de Cornelia*, *An Anthology of Contemporary Poetry*, *The Seventh Quarry* (Țara Galilor), *Bhosphorus*, *Paterson Literary Review*, *Long Island Sounds*, *Israeli Poets*, *Korean Expatriate Literature*, și *Shabdaguchha (revistă literară bengaleză)*]. **Primul volum de poezie publicat de** Catto este *La umbra vorbelor rostite/ Under the Shadows of Your Falling Words (Buenos Aires, Argentina: Ediciones Godot, 2008)*, urmat *Ecoul/ Echo* (Westport, CT: Hutton Electronic Publishing, 2012), publicat în ediție bilingvă (engleză-spaniolă), cu titlul *Echo/Eco*. Urmează alte două volume, apărute la Editura HEP, în 2013: *Rătăciți în timp/ Escape into Time/ și Ecou /Echo*, în ediție bilingvă(engleză-japoneză). Poemele sale, multe scrise initial în limba turcă, au fost traduse în bengali, chineză, italiană, japoneză, coreeană, spaniolă, mongolă. Poezia sa a fost nominalizată la premiul Pushcart.

Mireasma crinului

Un poem mi-a alunecat din buzunar. Aplecându-mă să îl ridic, am cules însă o ghighilice de floare, un crin de câmp, mireasma lui, ducându-mă înapoi în timp, în câmpiile Traciei, și la anii plini de magie, când ciobănaș eram.

Lumina seacă a amintirii a trecut în umezeala ochilor mei, trupului meu i-au crescut alte brațe tinjind, parcă, după un iubit, Am devenit Shiva, avînd un al treilea ochi în frunte, neputînd să ucid forțele întunericului, însă supus dorințelor și iubirii.

Alegoria amintirii întruchipată în cărbunele creionului mîzgălind alte linii pe zidurile de piatră antice ale sufletului, într-o stare de metamorfoză, iarba se ivea din pereții de beton, copacii deveneau zgîrie-nori în noua mea existență.

Am trăit în visele dintre lumea cea nouă și cea veche, neaflîndu-mi locul nici aici nici acolo, deloc prăbușit, doar obsedat.

Mai toate simțurile mele au rămas la fel : mirosul cunoscut al crinilor, textura frunzelor, chipul de neatins, cerurile de deasupra, clima, anotimpurile, podurile însă, peste care treceam, se fac tot mai late și mai lungi, și transformă sunetele cirezilor mele în motoare pe străzi.

Fiecare parte a trupului își are limba secretă și memoria, miresmele însă le trezesc, sfidînd legile certitudinii, făcînd posibilă călătoria timpului. Poemele, vestind viitorul, duc cu ele sufletul oriunde își doresc.

Dacă, dacă ...

Dacă vei fi spuma mării, aceasta se va face sîngele meu.

Dacă viața, șir de evenimente nereușite va fi, sufletul meu pe veci îți va fi alături.

Dacă lumina nu va mai fi aceeași la petrecerea dragostei, calea mea văduvită de urme rămîne.

Dacă pronumele rătăcite vor ajunge la poemul salvat, sufletul meu în sufletul tău își va găsi locul, și al tău în al meu.

Dacă praful ridicat de tine pluti-va în aer, degeaba ai mai trecut pe acolo.

Dacă ai să te faci o stea mare, eu am să dispar în umbra ei, rotindu-mă.

Dacă ai să mă îmbrățișezi, am să ajung nor senin.

Dacă închisorile vor fi dărîmate, ai să-mi auzi strigătul de libertate: ”Te iubesc!”

Dacă un anume miracol te va face pește în apă de suflet, am să fac o canoe din primul ‘C’ pe care îl prind, iar eu voi ajunge pescar în Insulele Caraibe.

Frasinul și liliacul

Eșarfă de mătase în culorile zîmbetului tău vrăjit.

Rime și pronume
Îți alunecă de pe buzele
mai moi decît mătasea,
mai albe decît laptele,

istoria vîntului,
suflă într-un fluier,
cîntecul de jaz al unei poete,
stăpînă
peste cerneluri.

Tu, ciobăniță cutreierînd,
pășorești animalele norilor,
eu, *șũfi* rotitor,
îți aflu urmele pașilor
pe dealuri abia știute

cu stele deasupra,
pămînt dedesubt,
și tu între ele.

În căutarea unui loc

Cu mînele ude de lacrimi potop,
caut un loc uscat
să scriu o scrisoare
departe de vîntul năvalnic

și norii de ploaie răzleți.
Va fi cîntecul de lebedă
al unei păsări din pădurile învăpăiate,
ecou dizolvat pe plajă,
nouă întrupare a unei lămpi
în întunericul din suflet.

Cînd lumina seacă a minții
se pierde în lacrimi,
în umezeala ochilor,
poemul s-ar putea să dea buzna
în bucuria scrisului.

Ca vîntul uscat,
nădăjduind întruna
să bată
spre țărm ușor,
unde tu stai la soare.

Alinare

Spuneai că dacă soarele nu ar mai săruta-o
pămîntul ar muri,
dacă luna nu s-ar mai roti în jurul pămîntului
mareele sufletelor noastre ar pieri.

Ah, poemul meu,
acum ești strop de rouă pe iarba mea,
poți să rămii sau să pleci.
De ce ar trebui să caut soarele, luna,
bobul de rouă,
cînd tu ești dragoste?

Trebuie să-mi învirtoșez inima, să-mi înăbuș dorința,
să-mi rostogolesc cîntul ca o apă-nvolburată
năvalnic chemată de amețitoarea mare?

Ei bine, după ce mă arunc în flăcări,
îmi spăl ochii în fumul de tămîie,
sclav al cenușii, respingînd timpul,
aș putea să mă poticnesc de niște remedii.

Eucaliptul

Tu ești pasăre grozavă, învingînd furtuna,
eu, copac bătrîn țintuit pe mal,
așteptîndu-te să vii, să te odihnești
pe ramurile mele înfrunzite.

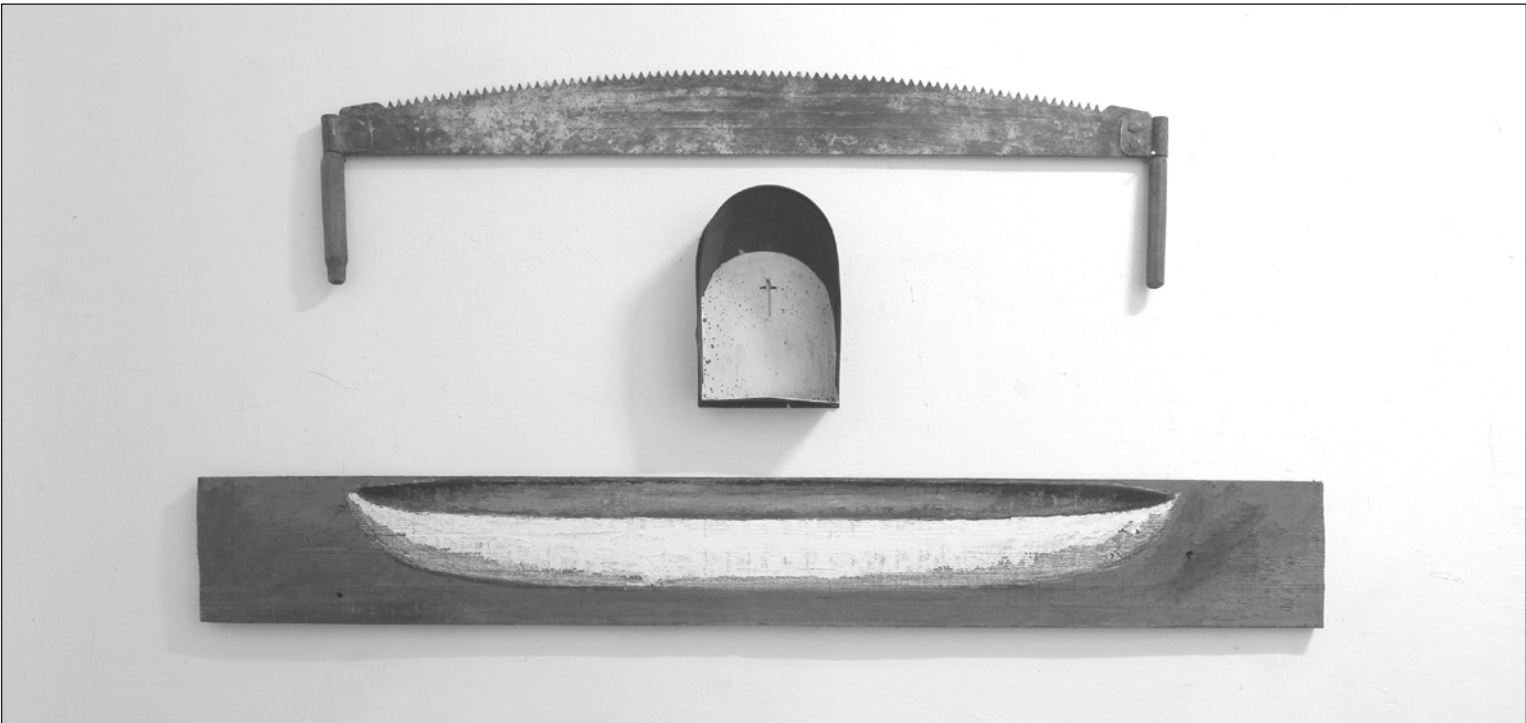
Ia seama, nu am nici țepi, nici ghimpi
te aștept cu brațele deschise,
însă de vrei să cobori pe un alt copac,
ce pot să fac? Doar să-mi întind trunchiul,
să devin un bătrîn eucalipt,
adăpost pentru alți vizitatori,
păianjeni, furnici , și cîțiva poeți locali.

Așteaptă-mă

Așteaptă-mă, timpule, prea iute te-ntreci în galop,
așteaptă-mă între paginile biografice ale acestei dureri
nesfîrșite,
în prăvălia aceea cu cărți rare, în apele inimii sălbatice,
așteaptă-mă să viu sub maiestoașă-nfățișare.

Leagă-te la ochi din nou,
deschide-i apoi în acel gol mai mare decît viața,
du-te și citește-l pe Rumi, furnica aceea înțeleaptă, dibace ,
îngăduie-i să-ți rostogolească gîndurile pe roata norocului,
îngăduie acestei păreri să se piardă printre ale tale.

Așteaptă-mă pînă ai să înțelegi liniștea-mi desăvîrșită,
în mine din vremea copilăriei e veșnică dorința
de a nu avea două inimi.





Victor ȘTIR / Mihai Zamfir, într-un album de excepție

Modalitatea umană de a conserva memoria a cunoscut mai multe feluri de fixare în timp, de la arhitectura în piatră, la scrisul practicat pe tăblițe de ceară sau de lut ars, papirus și hârtie; invențiile chinezești - a hârtiei și tiparului -, au fost modelatoare pentru civilizația omenească, în care scriitorul a jucat un rol central ca practicant al scrisului prin litera caligrafiată cu mâna. Prin descoperirea calculatorului, scriitorul zilelor noastre este pe punctul de a renunța la suportul de hârtie pentru textul său și a folosit doar ecranul luminos, ceea ce scoate din uz, din istoria cotidiană manuscrisul așa cum este cunoscut.

Atență la acest fenomen, Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud a inclus, prin directorul său Ioan Pinte, în programul editorial pe care îl derulează, două albume care sunt dedicate despărțirii de manuscrisul clasic. Este vorba despre un album dedicat academici-anului Nicolae Manolescu care și-a donat instituției bistrițene colecția manuscriselor și prof. univ. dr. Mihai Zamfir (Universitatea din București) care este eroul lucrării intitulate „Despărțirea de manuscrise”, apărută spre jumătatea anului.

De notat, apariția unei cărți de excepție care să păstreze în piatră memoria comunităților evreiești așa cum s-a păstrat pe monumentele de piatră din cimitirele evreiești din Bistrița-Năsăud. Autorii celor trei lucrări amintite sunt scriitorii Ioan Pinte și David Dorian, structura fiecăreia având o secțiune cuprinzând informații așezate în text și o secțiune de ilustrații, formată din fotografii prelucrate, aduse spre zona de fotografie artistică de David Dorian, înzestrat nu numai pentru poezie, ci și pentru plastică. Albumul „Despărțirea de manuscrise”, pe care ne-am propus să-l prezentăm, debutează cu o scrisoare pe care Mihai Zamfir o adresează scriitorului Ioan Pinte, directorul Bibliotecii Județene și inițiatorul proiectului, în care profesorul spune: „Vă încredințez manuscrisele mele mai ales pentru că ele au dobândit o valoare istorică: alături de alți câțiva colegi de generație, sunt unul dintre puținii scriitori români care își scriu cărțile cu mâna: vă pot oferi deci manuscrise în sensul cel mai propriu al termenului. În calitatea mea de ultim manuscriptor, presupun că acest mod de a compune cărțile va prezenta cândva interes pentru cei care se vor ocupa, în deceniile următoare și în secolul următor, cu scrisul și cu cititul cărților.”

Masa textuală a volumului este structurată pentru a fi relevantă atât pentru viața autorului, având deci, o componentă biografică, cât și o alta, referitoare la operă, și apoi, o secțiune pentru relațiile cu instituțiile și contemporanii săi.

Într-un elegant text așezat în fruntea volumului și intitulat *Un aristocrat*, poetul și criticul Gheorghe Grigurcu descrie profilul intelectual al lui Mihai Zamfir, subliniind, între altele: „Figură aristocratică, Mihai Zamfir s-a distanțat cu discreție de epoca în curs.(...) Mihai Zamfir este una din figurile de căpetenie ale eseului românesc de azi. Nu-l putem trece cu vederea nici în postura de romancier, nutrită de aceeași substanță subtil- intelectuală ce se dizolvă în reverie.”

Privind originea profesorului bucureștean, antecesorii săi se înrudesesc cu cei ai scriitorului Duiliu Zamfirescu din zona Vrancei, iar mama provine dintr-o familie care locuia, așa cum spune Zamfir, în mahalaua Bucureștiului.

Născut la 6 noiembrie 1940, în familia unui funcționar, Mihai Zamfir își amintește: „Am învățat singur să citesc, pe la patru ani, spre stupefacția ușor alarmantă a părinților. Constatând o asemenea precocitate, mama a avut ideea să îmi recite poeziile pe care le știa și ea pe dinafară, mai ales de Alecsandri și Coșbuc...” Parcursul formării intelectuale a urmat Liceul *Dimitrie Cantemir* din București și Facultatea de Filologie a Universității, secția română - portugheză, Zamfir fiind numit, de George Ivașcu, preparator la catedra de literatură română, vizând și pregătirea doctoratului. Dintre profesorii săi sunt amintiți Tudor Vianu, în al cărui cerc de stilistică de la facultate a activat în perioada studenției, de asemenea Paul Cornea și Șerban Cioculescu, ultimul fiind îndrumătorul doctoratului său. În 1966 - 1967 avut șansa unei specializări la universitatea din Nice (Franța), continuându-și apoi activitatea la Universitatea din București, unde a parcurs treptele ierarhiei universitare până la cea de profesor.

Preocupările ample ale profesorului Zamfir sunt cunoscute îndeosebi pentru domeniul stilisticii, în care a activat, și este socotit un specialist fin, și autorul unei *Istории alternative a literaturii române* în două volume, fenomenul literar românesc fiind privit din perspectivă stilistică, după cum s-a spus, o privire relativ inedită pentru cultura noastră. De notat, profesorul Zamfir a înființat secția de limba portugheză în Universitatea București și derularea unei activități diplomatice prin îndeplinirea funcției de



ambasador al României la Lisabona între 1997 și 2001, de asemenea, la Rio de Janeiro, între 2007 și 2013 descoperă o altă latură a unei personalități complexe. Într-o amplă recenzie publicată în *Viața românească* numărul 5/6 din 2013, și preluată în album, criticul Gheorghe Grigurcu numește *Scurtă istorie alternativă a literaturii române* ca fiind o carte de referință. „Primul volum din *Scurtă istorie. Panoramă alternativă a literaturii române* a lui Mihai Zamfir este o carte nu doar substanțială, dar și atrăgătoare, pe care destui cititori, fie că sunt sau nu de acord chiar cu toate aserțiunile cuprinse într-însa, o vor parcurge, după toate probabilitățile, cu sufletul la gură. Însă proba de foc a autorului rămâne, din pricinile de înțeles, volumul doi.” Albumul mai cuprinde referințe critice semnate de Nicolae Manolescu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, de criticii tineri de la *România literară* și Universitatea București - Daniel Cristea Enache, Răzvan Vonce și alții, în texte care valorizează activitatea profesorului și a criticului, stăpân dezinvolt al instrumentarului profesional și dedicat total profesiunii.

Nu este de neglijat activitatea de prozator a lui Mihai Zamfir, dimpotrivă, face parte dintre criticii cu extinse posibilități ficționale și a publicat trei romane: „Educație târzie”, în 1999 „Fetița”, în 2003 și „Se înnoptează, se lasă ceața”, în 2006. În interviul realizat de Ovidiu Șimonca, și inclus în volum, Mihai Zamfir mărturisește că „literatura trăiește din înfrângere, din eșec și tristețe”. Dintre multele cărți ale profesorului Zamfir, constituind o operă, amintim „Gândirea românească în Epoca pașoptistă”, scrisă împreună cu Paul Cornea, apoi Proza poetică românească în

secolul al XIX-lea”, ”Introducere în opera lui al Macedonski”, „Imaginea ascunsă”, „Structura narativă a romanului Ion”, „Cealaltă față a prozei”, „Poemul românesc în proză”. Puterea de analiză, spiritul pătrunzător, imaginația creatoare, fraza expresivă, cursivă, susținută de ineditul descoperirilor în profunzimea textelor dau o coordonată unică operei lui Mihai Zamfir.

Albumul se încheie cu prezentarea volumului „Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române” prefăcută de Cosmin Ciotloș: „Ceea ce poate mira mai întâi în această scurtă istorie este extrema severitate a selecției...” Pe mai multe pagini sunt prezentate fragmente din textul istoriei referitoare la Eminescu, Blaga, Reboreanu, Coșbuc, Ion Budai-Deleanu și alții. Se cuvine remarcat designul de excepție al lucrării, asigurat de David Dorian, atât de inspirat la prelucrarea artistică a imaginilor.

„Niciun scriitor, fie el cât de neglijent sau de filosof, nu rămâne total indiferent la ceea ce se întâmplă cu manuscrisele sale, mai ales cu cele care nu au apucat să vadă lumina tiparului”, scrie Mihai Zamfir pe coperta a patra a albumului, o carte remarcabilă grafic, cum puține se întâlnesc, de acest fel în cultura noastră. Volumul conține reproduceri după fotografii din toate perioadele vieții lui Mihai Zamfir, unele subliniind eleganta ținută a diplomatului care a fost.

Frumosul album se datorează, așa cum arătam, scriitorilor Ioan Pinte și David Dorian care și-au însumat eforturile, susținute de Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, pentru o lucrare de excepție.



Dan CULCER / Soare triumfător

Lui Dusi S., primul meu cititor

Goi, sub soarele triumfător, zac oamenii acestui pământ brăzdat de tunete. Sub coaste le mijesc vițe-de-vie și pietre vinete înfloresc în culorile topite cum cenușile pe munții răscoliți. Măine poate vine întunericul, de ce, cu cine, în numele cui. Îndrăcită vedenie, spargi ochiul orbit. Păsări de-oțel se-naltă, vuiete cresc, plăgile apei se-ntind peste pământul ceresc. Neputință — asemeni cu noi, spătoși și nemernici, norii par să stea ori să lunece poate cu firava lene a trupului gol, să ne umple vederea. Să dormim, să cântăm, să iubim, să urlăm căci mâine, acum, aproape, aici *vom cădea*.

A venit apoi în oraș vara, o vară lungă și foarte uscată, apoi august și sfârșitul lui când am hotărât să mergem, până ce ne mai putem bucura de puțin soare, înaintea unei ierni ce se anunța lungă, la Mureș, să facem canotaj și să bem votcă la gheață. Ne-am înțeles să fim la trei și un sfert la Lido, dar, cam bleg după opt ore de slujbă în care făcuse un raport de activitate, Andrei a apărut la trei și zece, pentru că slujba lui era ispititor de aproape de local. Ne-am băut cafeaua scurtă — specialitatea casei. E un filtru cu mai puțină apă decât se pune de obicei și la care se adaugă doar una dintre cele trei bucăți de zahăr puse alături pe farfurie, căci altfel e prea dulce. Așa, cu o bucată, cafeaua are gustul acela fierbinte-amar, care cere neapărat o ȕigară, un „carpați-fără", care m-a amețit după primul fum tras în piept, căci nu mai fumasem de mult.

Era, cum spuneam, spre sfârșitul lui august. Cofetăria — plină, căci ieșiseră oamenii de la slujbă și era cald și umbrele lungi zugrăveau geometrii întunecate pe galbenul strălucitor al asfaltului de toamnă sau pe galbenul de frunză, mat, al fațadelor, și oameni-lor le era sete. Și era toropeală sub cerul senin cu soare încă fierbinte și fumegau cafelele și se abureau paharele de citronadă, lăsând să le curgă pe riduri nădușeală bătrână.

Se adunau aici culturnicii orașului, pictori cu bărbi și mustăți, sau numai cu bărbi, sau numai cu mustăți, cu începuturi de chelie și lecturi la zi despre arta abstractă, studenți ai institutului pedagogic, cu veleități de poeți, câțiva băieți frumoși de la institutul de teatru, fete cu fuste scurte, de sub care se prelingeau pulpe bronzate. Fetele se simțeau bine în această atmosferă culturală în care se făceau schimburi de informații, se aruncau prin aer nume de moderni și se spunea că bătrânii s-au ramolit. Se adunau în mici grupuri gălăgioase și stăteau câteva ore așteptând parcă să se întâmple ceva, până când venea vremea să meargă la cursuri sau pe unde avea fiecare treabă și atunci plecau ; dar erau totdeauna mulți care nu aveau nimic de făcut. Și mai erau niște doamne pensionare — mereu scandalizate că n-au loc de tineriiăștia prost crescuți, să-și mănânce fericite prăjitura cu frișca, să comenteze ultimele evenimente din curtea vecinei și să deplângă impertinența tineretului de azi.

După ce ne-am băut cafelele, luînd cu noi un val de fum amestecat cu transpirație și muște ameițite de căldură și de zahărul sucurilor băute, ne-am îndreptat spre stația de autobuz. Asfaltul se topea și memoria lui moale se impregna de urme (de tocuri ascuțite, de potcoave, de bastoane și cauciucuri de mașină), răbdătoare și atotcuprinzătoare. Circula spre Mureș un autobuz descoperit, în formă de barcă, vopsit albastru și cu bănci de lemn. Era lume multă, taxatorul striga „înaintați înainte” și n-am găsit locuri de șezut, așa că am rămas în picioare privind, zăpăcit de cantitate, porțiunile de săni umezi, burăți ca și paharele de citronadă, de o transpirație care făcea să se lipească de ei rochiile subțiri, lăsând să străbată petele întunecate ale șăfurcurilor. Nu se putea gândi pe căldură — nici nu voiam ; singurul lucru important era să primești cât mai mult vânt în față și să nu te atingi de alții, ca să nu strivești cămașa albă și scrobită, proaspăt adusă de femeia care îți spală rufele, cu patru lei cămașa. Am coborât în praful de dincoace de bariera căii ferate și primul lucru pe care l-am făcut a fost să ne scoatem pantalele, să ne băgăm ciorapii umezi și puțin scorțoși în buzunarul pantalonilor și cu tălpile goale să simțim moliciunea făinoasă a pulberii în care piciorul se scufundă (între degete se transformă în noroi). Ne-am ferit să călcăm în sticle sparte, în cuie sau pe colțurile fierbinți și tăioase ale pietrelor din terasament. Șinele frigeau ; un salt până în iarba de dincolo. La stânga balta cu lintiță, cu mألul răscolit de atăția înotători, apa nu era prea adâncă, cu nuferi galbeni și barca mare, de metal, roșie vopsită cu miniu, legată de o salcie de un verde prăfos, pe malul dinspre terasament, pe jumătate plină cu apă.

Lângă cărarea care ducea spre podețul ce lega restul lumii de insulă, o vacă pășteă liniștită și s-a bălegat în mers, stropindu-ne — pentru care am înjurat-o, dar nu s-a sinchisit, căci o ținea de un lanț o fată îmbrăcată împopoțonat cu multe fuste, cu aspect de rudă apropiată a unui orășean proaspăt, stând culcată într-o rână și lăsând să i se vadă, cu un calm de anarhist, picioarele până la încrengătură. Ne țineam după umbrele noastre grăbite și am trecut pe xilofonul podețului, scuipând câte una, cam vâscos, fiindcă ne era sete, pentru început, în apa care clipocea uleios și leneș sub noi.

Ne-am dezbrăcat în cabina unui club sportiv al Medicinei.

Aveam o pilă, îl cunoșteam pe bătrânul responsabil căruia îi făcusem odată cinste cu o bere, altfel n-am fi avut ce căuta acolo fiindcă nu plăteam nici o cotizație. Se spunea că, pe bază de bacșiș, tineretul putea folosi cabinele și seara, când se mai împuți-na lumea, și nu aveau alte posibilități. N-am încercat, așa că s-ar putea să fie doar vorbe goale, bărfe.

Ne era foame. Pentru asta trebuia să ajungem pe terasa de lemn a restaurantului, după ce am rezistat eroic făcând echilibristică pe pietrișul alb presărat pe cărare (și nici nu se putea ocoli), călcând în dopuri zimțate de sticle cu bere, aruncate de chelneri, cu superioară neglijență.

Mai bătea soarele și am profitat de prilej ca să facem și puțină plajă. Ca apoi, în scurt timp, să începem să transpirăm și să cerem, până ni se prăjesc grătarele, câte o sticlă cu bere rece, pe care am băut-o, lăsând să îmi curgă pe piept lichidul răcoritor, care îmi zbărcea pielea parcă aș fi dat cu piatră acră.

Zăceam prostit, topit, cu omoplații tăiați de speteaza scaunului, cu pulpele, antebrațele și pectoralii înroșiți de soare, uitându-mă printre gene și simțind cum se adună și alunecă subsuoară, pe vârful nasului și pe bărbie picuri de sudoare densă și sărată, pe care o gust când îmi trec limba peste buze și ating spațiul dintre nări și buza de sus. Printre genele strânse, circulă în irizări de curcubeu costume de baie, pulpe vârgate de statul pe scaune, săni scoși pe jumătate din sutiene, capete rase, mâini roșii și păroase și câte un răs ascuțit, de femeie stropită brusc cu apă rece pe trupul înfierbântat. După ce am devorat grătarele, cu o salată de castraveți, amară și fleoșcăită, am mai cerut două sticle cu bere rece și dopurile au zburat spre balta de lângă terasă, unde probabil peste câteva secole se va descoperi un depozit de fier, atât de necesar industriei naționale, căci dopurile sticlelor de bere sunt aruncate acolo din timpul imemorial și se îngroapă în mأل alături de sticle, farfurii și pahare sparte. Din când în când vine să le țină tovărășie câte un pantof singuratic, scăpat printre gratiile terasei din piciorul unei dansatoare pensionare.

Ultimul pahar cu bere ; picioarele ne stăteau deja în umbră când la masa noastră s-au așezat niște vechi prietene : o divorțată profesoară de muzică și o profesoară de franceză, sora unui cunoscut activist de partid. Eram prieteni într-un mod ciudat, fără vreun gând ascuns, așa cum rareori sunt prietenii între bărbați și femei. Altfel se transformă adesea în iubiri și au finaluri oficiale. Veniseră și ele să facă puțin canotaj și să se răcorească în Mureș, așa că am hotărât să luăm împreună o barcă și să văslim cu schimbul, că nu ne strică puțină mișcare, că ne îngrășăm de tineri și bărbații cu burtă nu plac domnițelor.

Sus, pe acoperișul vestiarului, unde ne lăsasem hainele, era o platformă pentru plajă la care se putea ajunge pe o scară din spatele clădirii. După ultimul pahar de bere am zis că ar fi cazul să ne mai prăjim puțin. Am urcat și ne-am întins pe pătura adusă de profesoare, patru trupuri, pe betonul platformei, simțit cu multă precizie în cele câteva puncte necesare de contact : baza craniului, vertebra a șaptea cervicală, fesele și călcăiele. Foșnea deasupra o creangă de frasin, răspândind mirosul acela înțepător și scărbos al gândacllor despre care se spune că ar fi afrodisiaci. Gratiile ce înconjurau platforma lăsau umbre lungi târâte pe suprafața roasă de ploaie a betonului, plină cu pietricele mărunte ieșite din blocul cândva neted. Dinspre restul acoperișului cu carton gudronat veneau aburi supraîncălziți, făcând să vibreze albastrul-alburiu al cerului până sus, ca un vأل în fundalul unei scene. Creangă de frasin deasupra, prietenii dorm cu barbiturice, cenușa îmbăcsită de doruri cuprinde prea repede, nu se poate face nimic, iarba-i prea verde și-naltă, nici dragoste, nici acuma și-n veci — creangă de frasin deasupra.

Soarele venea pieziș și înțepa. Toate mirosurile insulei se amestecau cu miroazna corpurilor noastre transpirate, îmi simțeam creierul fierbinte și pielea lipită de pătură. Fierbinte-uscăt ca într-o etuvă, apoi muște așezate pe fețe și pe pulpe, alungate cu mișcări spasmodice, fără direcție precisă și tremurături ale pielii, asemenea cailor pe coapsele cotropite de spaimă și tăuni. Eram greu, ca de piatră, unit cu betonul, mă apăsa soarele ca un vânt. Grămada de aer care ne învăluia era uneori împrăștiată de o spulberare răcoroasă dinspre râu și atunci ajungeau până la noi țipete, mirosuri de putreziciune și mأل, rotunjimi de trupuri ude dinspre stăvilar.

Am coborât de două ori până la o pompă cu apă potabilă și rece, venită din adânc cu zgomot de cataractă și bolborosind, m-am spălat de pietre și sudoare, ca apoi etuva să mă cuprindă, să mă topească. Ne-am atins cu mișcări prelungi, am băut votcă, adusă de Andrei, rece și fără gust, ca apa, după ce stătuse într-o troacă, alături de sticle de limonada pusă la gheață, lângă peretele restaurantului. Eram amețit, insensibil ca și cum n-aș fi fost eu acolo, ci altul pe care îl văd de departe și nu-i înțeleg rostul mișcărilor. Am început să transpirăm mai abundent și atunci am propus să mergem cu barca să ne mai răcorim.

Așa că am luat o barcă lată, cu o pereche de văsle și a tras la rame Andrei. Când am ajuns sub pod, i-am luat locul eu până la mijlocul râului, unde am oprit și ne-am scufundat pe rând în apă,

„De aceea oamenii sunt atât de bucuroși să aibă sentimente.”
HEGEL, Prelegeri de estetică

care e aici, în fața stăvilarului, adâncă și liniștită ca un lac. Vrei să înoți împotriva ei și îți dai seama că fuge în jos și că te duce cu ea și că vei pieri izbit de beton dacă te lași furat. Lopătăm din greu ca să șinem barca pe loc și ne prindem de marginea ei scoțându-ne corpurile greoi din apă, pe cele două palme care despărțeau interiorul bărcii de suprafața ei nemîșcătoare. Ne juleam fluierele picioarelor, apoi am învățat că trebuie să ne smulgem apei cu gest brusc, zvâcnind.

După bălăceală ne-am culcat trupurile ude pe fundul bărcii, eu — cu fața alături de coapsa cu pielea puțin zgrunțuroasă a profesoarei de franceză. Vedeam vârful bărcii care aluneca pe deasupra sălciilor de pe mal și o bucată mare de cer albastru-vioriu curat și foarte departe. Se auzea apa lovită de lopeți, fășăitul prorei, ușor și monoton, prin râul care curgea greu, clipocitul apei pe fundul bărcii și glasul lui Andrei, întretăiat de icnituri, povestind ceva vesel profesoarei de muzică. Câteodată, când ne întrecea vreun skif, răzbătea spre somnolența mea comanda ritmată a unui antrenor și şuierul ascuțit al lopeților alunecat pe suprafața apei. Mă simțeam plin, existent și leneș, cumplit de obosit, așa că nu eram în stare să-i spun profesoarei de franceză să-și ia cotul de pe umărul meu, că mă apasă și n-am nici un chef să fiu un suport.

S-a făcut apoi răcoare și Andrei mi-a zis să fac bine să mai trag și eu, că el a obosit. M-am sculat dintre șolduri, mâini și gambe, am trecut, sprijindu-ne unul de altul, în locul lui pe bancă.

Am intrat pe brațul mort. Apa începea să se lîmpezească și să șerpuiască de plante acvatice cu rădăcini adânci în care ni se încurcau văslele. Și tot înaintând ne-am aflat aproape în câmp, împresurați de balta cu apa ei cafenie-sticloasă. Erau niște oameni pe mal și încărcau fân într-un car aproape plin. Păreau mirați că ne văd așa de aproape de ei și așa de goi în costumele noastre de baie. Soarele atingea dunga albastră a dealurilor și vibra ca o pălălaie transformând albastrul în violet, fumul unui incendiu uriaș.

Am propus să o luăm înapoi spre stăvilar, să mai facem o baie repede și să bem niște votcă. O să ne cadă tocmai bine după atâta mișcare. Ceea ce am și făcut. Băută rece, votca inhibă într-atât papilele gustative încât alcoolul nu mai acționează asupra lor și poți jura că bei apă ; efectul se manifestă mai târziu, când trupul amorțește, mișcările devin nesigure și vorbești ceva mai greu și parcă mai gândit decât de obicei.

Apa ne scoase oboseala. Se făcuse umbră peste tot, oameni mai puțini, doar mesele de pe terasa restaurantului mai erau ocupate toate. Am mai luat o sticlă de votcă și am pus-o din nou în troacă, pătura am întins-o pe iarbă și ne-am strâns unul lingă al tul ca să ne încălzim. Vedeam cerul în culori de bomboane sau pămأntul foarte aproape de ochi și tencuiala căzută de pe zidul unei cabane. Printre firele de iarbă, chinuite, ultimele furnici se îndreptau spre sub-pămأntul lor, rătăcite când soarele era deja dincolo de dealuri. Pămأntul se clătina ; am avut credința că vine noaptea peste noi și rămănem singuri în iarbă și o să ne strângă, cei care fac curățenie, ca pe niște hأrtii unsuroase de împachetat.

Ne-am refugiat mأngăierile într-o cabană a strămoșilor profesoarei de muzică. Scândurile crăpau, miros de tămăie și praf. Profesoara de muzica și-a scos sutienul și i-am văzut conturul ascuțit al sأnilor, în lumina împrăștiată de seară.

Am plecat cu profesoara de franceză. Stăteam în gazdă undeva departe, dincolo de coama dealului care se înfinge adânc în oraș, acolo unde șoseaua e tăiată de un pod peste apele puturoase, leneșe și pline de mأzgă ale unui pأrau venit nu se știe de unde și mergând tot într-acolo. Se termina orașul.

În autobuz ne-am ținut de mînă și n-am spus nimic. Camera mea era mare — un fost salon despărțit cu o perdea de pluș albastru de o altă încăpere cu mobilă grea de nuc. În colț — un divan, podeaua puțin înclinată căci se lăsase pămأntul de la temelie și noaptea alunecam uneori. Am condus-o acasă, m-am întors și am dormit greu, vأjăind de Mureșul care curgea, de zgomot de văsle și de votcă, cu un gust acrișor în gură de la țigări și de pe pielea atunci netedă a femeii.

M-am trezit la nouă, am zăcut puțin în pat ca după o boală grea, când omul uită să umble, m-am pus sub duș lepădând sudorile nopții și am ieșit în oraș, unde la unsprezece beam o cafea la Lido, citeam ziarele de duminică, împreună cu Andrei, profesoara de muzică și profesoara de franceză. Spuneam că azi cafeaua e fără gust, prea slabă, și am fumat. Mă usturau umerii și obrajii arși de soare și i-am auzit pe pictori discutând despre Kandinski, că nu mai merge așa, de ce nu e voie să fie abstracti. Le-am spus, sfătos, că întâi ar trebui să facă portrete fiindcă nimeni nu o să mai știe cum au arătat oamenii din zilele noastre, iar ei au spus că nu mă pricep, sunt un ageamiu, fiindcă portretul e o chestie fumată și totul e să știi exprima un sentiment. A venit apoi în oraș vara, o vară lungă și foarte uscată. Veșnică pomenire pămأntului tău, uitată femeie, și-ntre clipa de azi și clipa de-atunci, amintirea pierzaniei, spaima, spaima de noapte, de așternut cu frunze palide, iar nădușeala celor două trupuri — veștedă.

(1968-2020)



Dan CULCER / Corespondență păstrată de Securitate (I)

Notă editorului subiect al dosarului. Față de activitatea de supraveghere realizată de Securitate, al cărei subiect am fost, mi-am mai declarat recunoștința, cu toate semnele de ironie dar și de reală mulțumire. Nu știu dacă cineva va avea cândva curiozitatea să reconstituie opiniile și traiectoria biografică a unui scriitor ca mine, trăitor în comunismul real. Studiosul se va putea apleca, cu spirit critic și bunăvoință, asupra documentelor de acest gen, citite, copiate și îndosariate prin rapt, prin ignorarea legii, care și atunci consacră secretul corespondenței. Dar nu va putea să nu observe importanța acestor depozite salvatoare, în condițiile în care instituțiile teoretic responsabile cu patrimoniul cultural al României, înainte dar și după 1989, Muzeul Literaturii Române, Uniunea Scriitorilor, bibliotecile universitare, arhivele naționale nu au o metodă, un spațiu, un fond de achiziții specifice și suficiente pentru identifica-rea, achiziționarea și păstrarea arhivelor de scriitori. Așa că, în lipsa lor, să mulțumim Securității care ne-a salvat memoria, chiar dacă a făcut-o împotriva legii și voinței noastre.

Activitatea scriitorilor care nu au deranjat sistemul nu a interesat Securitatea. Deci arhivele lor sunt în pericol de dispariție, dispersie, distrugere. Lipsa interesului pentru memoria noastră culturală este cronică și endemică în România.

Despre transcrierea documentelor. Metodele de redactare ale informărilor Securității sunt standardizate. Nu considerăm că prezentarea grafică a dactilogramelor originale poate fi respectată, fiindcă ar lua prea mult spațiu tipografic. Vom alinia anteturile documentelor, fără a elimina nimic, fiindcă indicațiile acestora sunt necesare pentru a evidenția cronologia, destinatarul, caracte-rul secret și sursa informației.

Documentele care urmează sunt extrase din volumul al III-lea al Dosarului de urmărire informativă DUI „DINU”; nume de cod pentru Dan Constantin Culcer, redactor la revista Vatra din Târgu-Mureș, scriitor și ziarist. Dosarul, dedicat supravegherii corespondenței, conține copiile rezumative, fotocopiile sau originalele reținute de Securitate ale unor scrisori trimise sau primite de Dan Culcer, de fosta sa soție, scriitoarea Maria Mailat. Ambii au decis să se desțäreze în condițiile de dinainte de 1987. Interesul textelor nu e doar confesiv, specific publicației în care apar, al cărui titlu este „Confesiuni”, ci și documentar, istoric, întrucât sunt reproduse scrisori inedite către sau de la oameni de cultură, scriitori, printre care sunt de pomenit Constantin Noica, Dan Petrescu, Luca Pițu, Adrian Marino, Marian Popa, Andrei Pippidi, Gheorghe Crăciun, Dana Dumitriu, Octavian Ghibu. Sunt evocate aici, mai mult sau mai puțin obiectiv, contextele tulburate ale ultimilor ani înainte de plecare, conflictele din redacția revistei Vatra, încercarea lui Dan Culcer de a reconstitui un PÊN-CLUB în România, problemele tensiunilor din relațiile româno-maghiare, demersurile pentru obținerea unor burse cu scopul de a participa la congrese ale AISLF (Association Internationale des Sociologues de Langue française), la care Dan Culcer, în curs de specializare în sociologia literaturii, fusese invitat.

Sursa: Arhiva CNASAS, Dosar de Urmărire Informativă „DINU”, volumul III

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA, MINISTERUL DE INTERNE/ARHIVA FOND INFORMATIV. DOSAR NR. 101 817/ VOL. NR.3/16505/3

NOTĂ
[Maria Mailat] Soția lui „DINU” i-a relatat lui PETRESCU DAN din Iași, str. Sf. Atanasie 13 următoarele:
„Dragii noștri, așa cum ne-am așteptat (dar, de, n-am crezut pînă n-am văzut) marele prozator M. Sin a fost în 01.03.1985 numit adjunct la „Vatra”, mai precis, secretar general de redacție! Activitate pe care DAN o profesează în mod continuu, gratuit, de 3 ani și pe care a făcut-o și la începuturile revistei. Pe cînd M.S. în afară de birfă, ranchiuni, etc. altceva nu „practică”. În fine. A fost o ședință „furtunoasă” cu tovii de la partid de instalare. Dan și-a spus deschis părerea. Ceilalți au tăcut cu privirea-n pământ, tovarășa (de la propagandă) a zis unele, M.S. a zis că „asta-i treabă de tribunal”. Dan e afectat de faptul că nici măcar nu s-a discutat cu el despre înființarea acestui post, nici măcar nu s-a pomenit că el face munca asta de trei ani ș.a.m.d. Moraru a tăcut și el. M.S. credea poate că Dan va face treaba, iar el va face pe „șefu”. Ce soartă. Am dorit să știți de acest scandal care, cu-noscînd eu ranchiunile și „întovărășirile” din oraș va avea urmări serioase. Va urma „evul mediu”... cu prietenie M.”

NOTĂ
„DINU” i-a relatat lui GHIBU OCTAVIAN din București, b-dul Hristo Botev 22, ap. 10, următoarele: „Stimate Domnule O.

GHIBU, am citit într-un volum editat în 1941 la Budapesta (Tóth Sándor: Erdely 22 éves rabsága) o descriere a predării Bibliotecii Universitare din Cluj către autoritățile române în 1919. Cum se pare că, din partea română, ar fi participat și tatăl dvs., v-aș ruga să-mi scrieți dacă printre amintirile scrise ale lui ONISIFOR GHIBU se află ceva despre acest moment. Mă interesează orice amintiri sau documente privitoare la epurarea bibliotecilor, ruguri de cărți. Dacă aveți cunoștință de astfel de informații, dați-mi vă rog un semn... Cu cele mai bune sentimente, D.C.”

Sz. A-S-31-50-nr.006 190 din 11.02.1985
Nr. exp.2-Rd. nr.015-244
Ex. nr.1 105-GN
Sz. A-S-31-50-nr.006 302 din 02.03.1985
Nr. ex. 2-Rd. nr.015-375
Ex. nr.1 105-GN

MINISTERUL DE INTERNE/UNITATEA 0647 București
Nr. 0 339 369 /Intrare 0646 1985.II.25

NOTĂ DE RELAȚII
Către, I.J.Mureș
Sursa 410 702 – 20.02.1985 informează: La data de 11.02.1985 numitul Asociația Internațională a Sociologilor de limbă franceză, Franța, Toulouse, Vauquelin, nr. 109 bis transmite către autorități, R.S. România, București următoarele:
C.I. pers. din domeniul artei și culturii
Esența: Invitat să participe la un colocviu al Asociației – 921 L.S. ss indescifrabil.

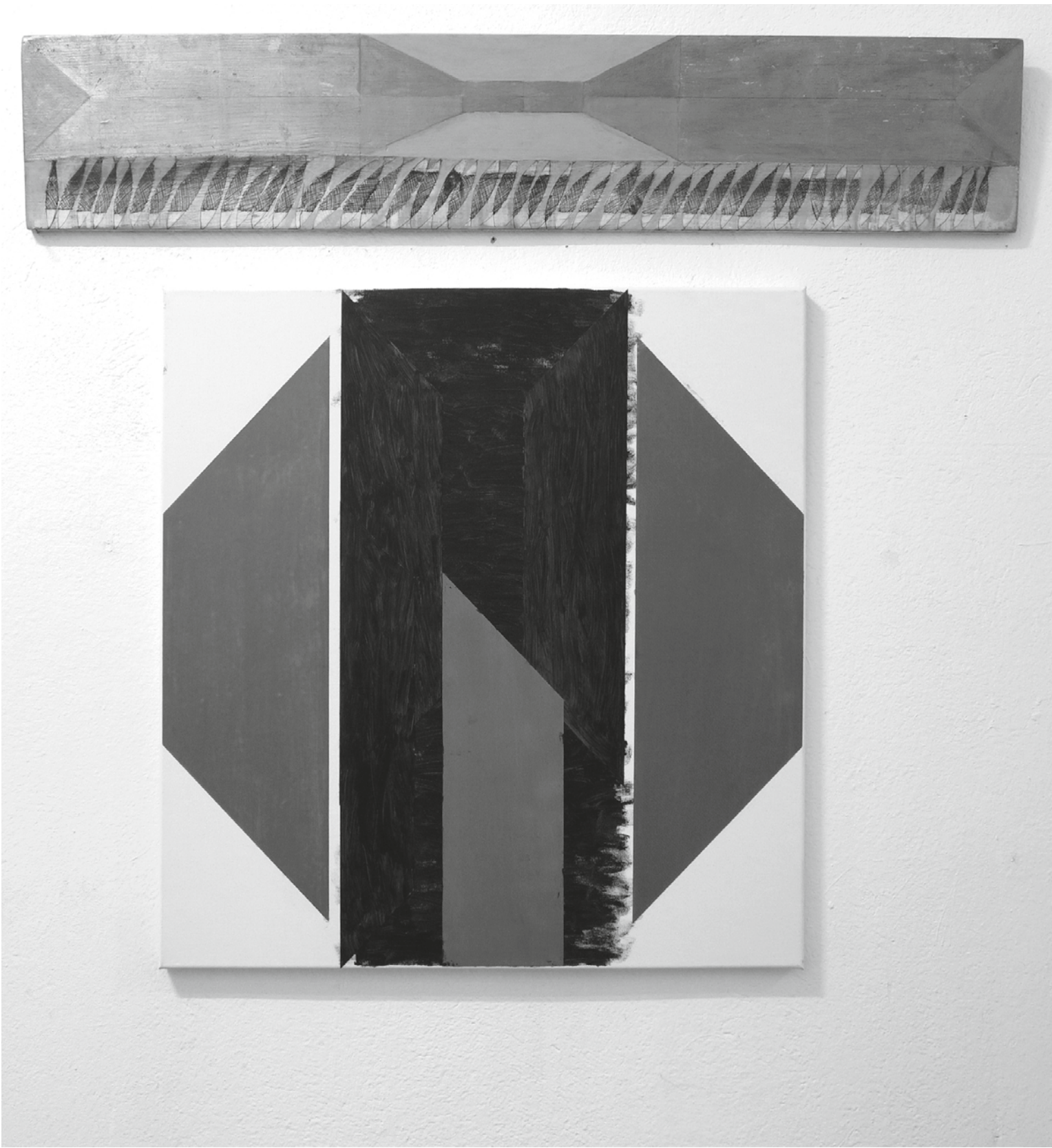
Asociația Internațională a Sociologilor de limbă franceză, Centrul de Cercetări Sociologice al Universității Toulouse, Le Mirail, a transmis prin intermediul Uniunii Scriitorilor și al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, o invitație, pentru Dan Culcer, P.O. Box 321-OF 7, Tg. Mureș, „specialist în sociologia

literaturii” în vederea participării sale la cel de-al XII-lea Colocviu asupra temei: „1984... și după? Individul și mașina socială”, care își va desfășura lucrările între 20-24 mai 1985.

Asociația care transmite invitația este dispusă să-i asigure cheltuielile de ședere pentru o perioadă de 20 de zile, în lunile mai, iunie.

NOTĂ
Soția lui „DINU” i-a relatat lui CRĂCIUN GHEORGHE din Brașov, str. Neptun, bl. 5, ap. 19 că: „Dragă George, sunt pe muchia dintre haz scârbit și revoltă. Viața literară mureșeană se împute. Vin (au sosit) peștii! (vezi finalul filmului respectiv). La Vatra avea de pe 1 martie un nou adjunct dă șef (post pentru care respectivul s-a strofocat mult), vechi „prieten” de-al meu, cu aghiotantul său un anume „poet publicist”, N. Băciuț, care tinde să monopolizeze „multe chestiuni” (minus talentul). Dan e într-o fază de izolare, de lecturi și scris, cu un acut sentiment de om lovit urât în cap, de la spate. E interesant să vezi cum un individ poate să-și concentreze toate eforturile pentru a distruge (nici mai mult nici mai puțin) un fost prieten (prieten!). Si asta unde? Într-o prăpădită de provincie. Baba se piaptănă. Agasat că celălalt nu se sperie și o duce chiar bine. În fine... Cu prietenie multă, M.M.”
Sz. A-S-31-50-Nr.006 376 din 13.03.1985
Nr. ex.2-Rd nr.015-457/Ex. nr.1 105-GN

NOTĂ
Soția lui „DINU” i-a relatat lui DUMITRU DANA din București, str. Străduinței 9, bl. A-5, ap.25 următoarele: ^[1]^[2]^[3]„Dragă Dana,... la Vatra e o atmosferă îmbăcsită, dominată de orgoliul unicului prozator „mare” local, ajuns recent adjunct dă șef-post pentru care s-a strofocat mult. Eu mă amuz, până la un punct. Din păcate, Dan suportă tot felul de „lovituri sub centură”, mărunte, dar zilnice, sistematice chiar. E interesant să vezi cum un individ poate să-și concentreze toate eforturile pentru a distruge un fost



Urmare din pag. 17

prieten (prieten ?), agasat că acesta, totuși nu se teme să-și exprime opiniile și o duce bine. Si asta unde ? Într-o prăpădită de provincie.

Cu multă prietenie și prețuire M.M.”

N.N. Soția lui „DINU” a mai luat legătura în 07.03.1985 și cu BABEȚI ADRIANA din Timișoara, Rev. „Orizont” într-o problemă de specialitate.

Sz. A-S-31-50-Nr.006386 din 14.03.1985

Nr. ex.2-Rd nr.015-467

Ex. nr.1 105-GN

MINISTERUL DE INTERNE

UNITATEA 0647/NR. 0414484 – 29 MARTIE 1985

NOTĂ DE RELAȚII

Către, Inspectoratul Județean Mureș-S-105-GN

Sursa 010 709 din 27.III.1985 informează:

La data de 19.III.1985 obiectivul Dan Culcer, România, Tg. Mureș, transmite către KÖBÖL ANNE, Franța, Paris, 75 011, str. Beaumarchais-38 [Anne KÖBÖL, unguroaică, era una din angajatele Fondation pour une entraide intellectuelle europeene, cu sediul la adresa indicată] prin intermediul C.E. [corespondență externă] următoarele:

Presă, solicită bursă pentru un prieten iar pentru el acoperirea cheltuielilor de călătorie și sejur în Belgia. Modul de transmitere direct.

L.S. ss indescifr.

„Prietenul meu, scriitorul român Norman Manea este pe cale de a pleca în RFG în luna mai a.c. [1985] M-aș bucura dacă l-ați putea trece pe lista bursierilor și dacă l-ați ajuta astfel să se descurce în timpul călătoriei sale de studiu. Vă mulțumesc mult.

Eu am primit o invitație de la Asociația Sociologilor din Belgia, Bruxelles, Av. Jeanne 44, pentru a participa între 20-24 mai a.c. la cel de-al XII-lea colocvii.

Dacă puteți să luați legătura cu președintele Asociației, Marcel Bolle de Bal, vă rog să-i comunicați dacă puteți să-mi acoperiți cheltuielile sejurului cât și ale călătoriei dus-întors pe următorul traseu: București-Budapesta-Viena-Frankfurt, Bonn, Aachen, Liège, Bruxelles, Antwerpen, Hannover, Berlin vest, Praga, Viena, Budapesta, București.

Iată datele: Marcel Bolle de Bal – profesor la Universitatea Liberă din Bruxelles, Dreve de Fauvette 82, 1 630 Linkebeen, telefon acasă 32-2-3 584 439, telefon la birou 32-2-6 494 994, telefon la universitate 32-2-6 490 030 ext. 3480.

Institutul de sociologie 44 av. Jeanne, Bruxelles.”

Fotocopie recomandată par avion

Dest. Francoise Agratina [sora lui Alain Herskovits-Parruit] 5, Parc de Ceresy ???/ 76130 MONT ST. AIGNAN, FRANCE

26 martie 1985

Dragă Françoise [Agratina], Scrisoarea trimisă de tine la 25 februarie a.c. a sosit la Tg. Mureș în 22 martie. În aceste condiții mă grăbesc să răspund pentru a preciza următoarele: Am primit o parte din aprobările necesare pentru plecarea la Bruxelles, unde colocviul are loc între 20 și 24 mai a.c., inclusiv. Organizatorul colocviului Asociației Sociologilor de limbă franceză se numește Marcel Bolle de Bal și orice corespondență o pot primi pe adresa lui: Institutul de sociologie, Avenue Jeanne, 44, 1 050 Bruxelles (Belgique) telefon: Bureau: 32-2-649.49.94 Universitate: 32-2-649-0030 sau la domiciliul său: DREVE des FAUVETTES, 82, B, 1 839 LINKEBEEK, tel. privé 32-2-358.44.39

Domnul acesta mi-a promis că îmi rezolvă transportul și sejurul, invitația recentă, trimisă oficialităților mele, precizând aceste lucruri. Pentru a simplifica demersurile sale l-am cerut să îmi cumpere și să-mi trimită prin poștă urgent un bilet de tren dus-întors de la Budapesta, prin Viena-Liny-Passau-Stuttgart-Paris-Rouen-Bruxelles-Liège-Köln-Bonn-Frankfurt/Main-Nurenberg-Passau-Viena-Budapesta. Nu știu dacă această formulă este posibilă, dar nu văd de ce n-ar fi. Pînă la Budapesta mi-aș cumpăra bilet în bani românești. Cum însă aș dori să petrec nu doar patru zile la Bruxelles, te-aș ruga să-i trimiți acestei persoane, care este de încredere, echivalentul a, să zicem 3.000 FF, cu precizarea că este vorba de 20 de zile pentru care voi avea sper aprobarea, cu cheltuielile de cazare, hrană și culturale inerente. Nu știu ce reprezintă pentru tine această sumă, așa că te rog să iei sub beneficiu de inventar suma, urmând să stabilești dacă este posibilă sau nu. În același timp, în măsura în care nu voi ajunge totuși nici la voi, nici la Bruxelles, l-am rugat pe amicul meu să-ți returneze suma imediat. La ducere aș putea sta eventual, în funcție de data la care primesc pașaportul și biletul, o zi sau două la voi, la Ase [Adrian Agratina, soțul destinatarei, inginer, fost coleg de liceu], așa că, dacă aveți nevoie de ceva (în afară de cunoscutele sîpci [port-țigarete de cires] pentru Ase), scrie-mi cît de repede. În orice caz eu va trebui să plec cel tîrziu la 15 mai, ca să apuc o zi sau două în Paris, de unde vreau să primesc ceva cărți. Voi lua legătura și cu Pi [Ioan Mușlea]. Mai există și posibilitatea de a trimite prin poștă un cec pe numele meu, pe adresa lui Marcel Bolle de Bal, cu precizarea unei bănci bruxelleze de unde să poată fi ridicată de mine. Probabil că, dacă nu o ridic, tu poți face operațiile de rigoare ca suma să-ți fie returnată, tot pe filiera bancară. Cum nu am de gînd să mă opresc pe drum decât în Franța, pînă acolo mă

voi descurca pe tren mîncând din brișcă.

În ce privește alte medicamente, voi aduce cu mine precizările suplimentare pe care acum nu le-am putut încă obține. Pentru cataloage și reviste adresa noastră este bună, cu precizarea suplimentară: Dan Culcer, revista Vatra și apoi adresa mea de acasă: inclusiv C.P.321-of.7.

Cum i-am trimis D-nei Anette [LABOREY] o scrisoare cu o zi înainte de a o primi pe a ta, ca să-i confirm niște sosiri de cărți, i-am scris și ei de biletul de tren.... ajuta cu cărți, anul acesta cel puțin. Sper să nu mă trezesc cu două bilete. Este atîta nesiguranță în toate aceste demersuri încât aproape că e mai mare daraua decât ocaua, pregătirile și hârțoagele îmi iau mai mult timp decât cu ade-vărat căci depind de bunul plac al oricui.

Nu doresc să primesc banii în România căci mă pot trezi că îmi sosesc cu întârziere, la o dată ulterioară plecării mele, cum s-a întîmplat și anul trecut cu bursa oferită de cei de la Cérisy. Sper să nu mi se ceară să arăt acum vreun document bancar de primire a banilor aici, de vreme ce invitația îmi asigură bani acolo. La Paris voi încerca să locuiesc pentru o noapte la sculptorul Victor Roman, care ne-a găzduit în atelierul său. Dacă ai vreo altă sugestie, scrie-mi.

Am dat adresa ta sociologului meu ca să-ți comunice eventual dacă a putut să-mi trimită biletul de tren. Dacă totuși nu o poate face el, și o vei afla prin el, încearcă tu, de mai rămîne timp, să-mi trimiți biletul, fără de care toată călătoria cade. Poate un schimb de telefoane ar fi util cu dînsul, dacă nu cer prea mult. Sper să mă fi gîndit la toate variantele logice. Dar ilogicul nu-l pot lua în calcul, deși tocmai el domină astfel de situații.

Matei al nostru este ceva mai bine, timpanul în urma otitei de care a suferit recent, după ce s-a spart, e pe cale de a se suda frumos. Ni s-a spus că va avea o sensibilitate de acum încolo. Poate totuși să îl ducem la soare. Iarna asta a fost îngrozitoare, mai ales prin umilințele îndurate. Eu nu mă mai ocup de secretariatul de redacție, pe care l-am făcut trei ani gratuit, nefiind un post. În momentul cînd s-a înființat postul, el a fost ocupat de colegul meu Mihai Sin, care nu are habar de meseria asta. Ca de obicei! Dar măcar am scăpat de corvoadă, pe care e adevărat că o făceam cu plăcere, fiindcă mă pasiona să fac partea tehnică. Toți cei patru copii sunt, cum cred că v-am scris, la noi. Măine dimineată am o înfățișare la procesul cu fosta soție [Silvia Culcer] pentru a se stabili definitiv domiciliul fetelor și drepturile lor.

Așteptăm medicamentele anunțate. Vom ține seama de sfatul tău și desigur vom reface analizele, deși anumite semne (grețuri, dureri de cap) la Tudor ne fac să ne temem că, în cazul lui, tratamentul n-a fost eficient. Noi și ceilalți copii nu avem, pare-se, nimic după tratament. Te îmbrățișăm cu toată dragostea. Dan.

P. S. Salutări lui Ase, cînd vorbești cu el. Îi vom scrie cîrînd și lui. Transmite-i datele esențiale ale scrisorii acesteia, dacă vrei. Fotocopie recomandata par avion

M. MARCEL BOLLE DE BAL

Institutul de sociologie

Avenue Jeanne, 44. 1 050 Bruxelles, Belgia

Cher ami,

Două pagini scrise în franceză. ?????????????????? De copiat

după original xerox sau pdf

NOTĂ

„DINU” i-a relatat lui HANDOCA MIRCEA din București, str. Latină 4, următoarele:

„Stimate d-le M. H. am primit materialele Eliade. Dintre cele trimise i-am propus lui Moraru cu prioritate, articolul dv. Referitor la relațiile dintre Sebastian și M. Eliade. În chestiunea „anti-semismului”, atît prima cît și aceasta a doua intervenție a dv. sunt extrem de utile. Dar, în ce mă privește, nu pot uita că în societatea românească actuală există antisemitism latent, uneori virulent verbal, alteori influențând politica de cadre. Există o ciudată tendință de a acuza de „spirit iudaic” sau chiar de a inventa fictive origini rasiale iudaice unor persoane care se definesc, delimitează, se exprimă printr-o atitudine neconformistă la nivel spiritual, care, deci, își exercită dreptul de a gîndi în afara dogmei sau respingînd măcar, blegeala suficienței. Am scris aceste rînduri pentru a vă reaminti că uneori atitudinile noastre cele mai curate pot servi în campanii ale căror soldați nu suntem. Astfel studiile dv. pot dovedi, într-un anume context, că niciodată în România de ieri sau de azi nu au existat antisemiți, că acuzele aduse unor mari intelectuali români nu sunt reale, că nici unii sau doar unii au avut atitudini xenofobe. Amestecându-se, oral sau scris, opiniile lui A. C. Cuza sau Brătescu-Voinești cu acelea ale lui Goga, Eminescu sau Eliade, dar și Corneliu Vadim Tudor, unii publiciști năimiți încearcă să insinueze că tot proletcultismul ar fi efectul disprețului unor elemente străine față de cultura românească. Dacă aceste aspecte nu pot fi ocolitate, punerea unor fenomene atît de complexe doar pe seama „străinilor” mi se pare o încercare de manipulare grosolană, de găsir, iarăși, a unor țapi ispășitori... În privința textului lui Culianu, vă pot spune că a fost scos din pagină și clasat definitiv pe motiv că, într-o ocazie, a vorbit la o masă rotundă a E. L. Deși nimic de politichie. Eu voi încerca să conving... E iarăși o măgărie să lăsăm un intelectual de talia lui Ioan P. Culianu în afara circuitului cultural românesc și apoi să-l descoperim peste zece-douăzeci de ani... Sper să ajung înspre sfîrșitul lui mai la Bruxelles, la un colocvii de sociologia culturii... Al dv. D.C.”

Sz. A-S-31-nr.006558 din 13.04.1985

Nr. ex.2-Rd. nr.015-653

Ex. nr. 1 1o5-GN

NOTĂ

Redactorul de la publicația Nagyvilag, Zeitschrift fur Weltliteratur, din Budapest V. Szechenyi u.l. i-a transmis lui Dan Culcer din Tg. Mureș, redacția Vatra, str. Sfatului nr. 1, următoarele: „Dragă Dan, mă pregătesc de foarte multă vreme să-ți scriu și iată că s-a ivit prilejul. În numele Redacției Nagyvilag am onoarea să te întreb oficial, dacă nu ai cumva timp să scrii o mică lucrare despre recepția literaturii maghiare în România după 1945. Ar fi vorba despre un articol de 8-10 pagini, nu mai mult. În cazul că ești prea ocupat, noi am fi mulțumiți să ne poți indica alți posibili autori. (E. Păteanu, P. Drumaru și alții). Te rog să ne dai un răspuns la această solicitare. Altfel nu am noutăți prea mari. Editura Europa, nu prea se mișcă în privința antologiei noastre. Aceasta este din păcate situația și cu „Trei dinți din față” a lui Sorescu, pe care am tradus-o încă în 1982. Nu zic că ar fi o capodoperă, dar nu e nici sub nivelul romanelor apărute în deceniul trecut. Așa că te întreb dacă nu ai pe cineva pe la editurile românești din Cluj sau Timișoara, că în caz că nu, ar fi totuși trist și ar rămîne ca și textele noastre comune în manuscris... Ti-am pus la o parte câteva reviste interesante, între care și una în limba „galilor”. Ți le voi trimite. Cred că ți-am spus că în septembrie nu-i exclus să fac o vizită în Laos și Vietnam. Într-adevăr am fost în acest „Coin obscur de globe”, tot ce am văzut ar merita o scrisoare mai lungă, sau o discuție lângă o cană cu bere. Dar poate o să avem prilejul și pentru asta...”

Te îmbrățișez [Borsi Kálmán] Béla ” [Antologia pomenită este o carte contractată, care ar fi trebuit să apară la Editura Europa. Antologarea aparținea lui Dan Culcer, traducerea textelor în maghiară fusese realizată de Borsi Kálmán Béla și de Zirkuli Péter, vechi prieteni, specialiști în cultura română, ardeleni emigrați în Ungaria în junețe. O mare parte din antologie a fost preluată, fără să mi se comunice nimic mie, ca antologator, de Kantor Lajos, critic literar clujean, care a editat-o sub nume propriu după 1990.]

N.L. Dan Culcer este în atenția indicativului 105-GN

DN-S-25-006564 din 15.04.1985

NOTĂ

„DINU” i-a relatat lui PIPPIDI ANDREI din București, b-dul Ana Ipătescu 15, următoarele : „Stimate Domnule, vă urez sărbători fericite. Îmi face multă plăcere să-mi amintesc scurta ns. întrevedere și consensul care mi s-a părut că a caracterizat-o. Profit de prilej pentru a vă reaminti că mi-ați promis să invitați, în numele meu, al revistei, pe câțiva dintre colegii dv. la o colaborare cu Vatra. Nu mă uitați. Suplimentul nostru de istorie are nevoie de colaborări serioase pentru a putea respinge impostura agresivă. Cu cele mai bune sentimente. D.C.”

N.N. Menționăm că la data de 09.04.1985 „DINU” a mai avut legătură cu numitul IZBĂȘESCU GHEORGHE din orașul Gh. Gh. Dej, str.V.Babeș, nr.2, ap.49 – legătură profesională.

Sz. A-S-31-Nr.006581 din 17.04.1985

105-GN

NOTĂ

„DINU” i-a relatat lui MARINO ADRIAN din Cluj-Napoca, str. Rakoczi 72, următoarele :

„Stimate d-le A. Marino. în privința recomandărilor, vă rog să binevoiți a le formula și a-mi comunica numele celor în cauză. După cum reiese din formulare, e bine dacă completez de la început numele unor persoane cărora le-am fost recomandat sau pe care le cunosc. Urmează să văd dacă voi avea prilejul să le folosesc...Actele mele au ajuns la tov. Enache. Restul semnăturilor sunt primite. Nu știu dacă serviciile consulare rezolvă repede cu ambasadele RFG, Belgiei și Franței... Cu bune sentimente, D.C.”

Sz. A-S-17-nr.006580 din 17.04.1985

Ex.1 105-GN

NOTĂ

„DINU” a relatat către postul de radio Deutsche Welle din RFG Koln următoarele :

„Stimați Domni, am înțeles dintr-o emisiune că puteți trimite un manual de germană pentru doritori. Aș vrea să-mi perfecționez cunoștințele și vă rog să binevoiți a-mi trimite un manual, precum și eventualele indicații cu privire la orelele de emisiune, materialele suplimentare sonore. In ce măsură îmi puteți furniza direct dv. Cărți din care să traducem literatură, eseuri în revistă sau adresa unor edituri, instituții care furnizează cărți în serviciu de presă? M-ar itneresa mult ERNST JUNGER (eseuri și jurnale). Mulțumesc anticipat.”

D.C. Sef de secție la revista Vatra, critic literar

D.C. Revista Vatra, str. Primăriei 1, CP 321-of.7 Tg. Mureș, România

Sz. A-S-31-Nr.006572 din 17.04.1985

Ex.1 MO una bucată reținut 105-GN



Elena BRĂDIȘTEANU / Pastile de memorie

Nu știu dacă „Istoria rămâne cea mai frumoasă poveste”, așa cum își încheie Adrian Cioroianu rubrica, dar sunt sigură că, precum basmele, e un amestec de realitate și mit, cu sau fără voia celor care o scriu.

Un ziarist francez îi ia un interviu lui Gorbaciov, la un timp după cea a fost dat jos de la putere și, în ciuda simpatiei pentru cel care a declanșat sfârșitul comunismului în Est, îmi dau seama că omul nu asta a dorit în realitate. A vrut să-l reformeze, să-l întoarcă la ceea ce încerca Lenin în 1921, când și-ar fi dat seama că sistemul rezultat din revoluție e păgubos și greșit. Acela fusese „comunismul de război”, zice Gorbaciov și Lenin ar fi vrut să-l schimbe într-o social-democrație cu liberă inițiativă, concesiuni, cooperative, dar Stalin un a fost de acord. Așa că de la „Conducerea statului prin voința poporului”, s-a ajuns la dictatură; „Dictatura poporului”.

După ce explică ce ar fi vrut el să Facă, pentru că era conștient de colapsul economic iminent, Gorbaciov conchide cu nostalgie: „Dacă s-ar fi semnat tratatul pe care-l pregătisem, Uniunea Sovietică ar fi rezistat! Era eternă!”. Am citat aproximativ, dar tristețea cu care a spus asta m-a convins că visul imperial al rușilor n-a murit.

Trec pe alt post și ascult oripilată cum un personaj politic încearcă să se redreseze, propunându-i unui străin bogat (și compromis moral și acela), să candideze pe listele partidului său pentru parlamentul european. Într-un gest instinctiv, întind palmele spre ecran ca să mă apăr de ridicolul știrii pe care un parlamentar traseist o justifică nonșalant. Și, click, pe alt canal. Un reporter încearcă să afle câți oameni obișnuiți își amintesc de Eminescu, a cărui zi de naștere este azi. O tânără frumușică, brunetă, cu plete lungi, nu-l cunoaște.

„Dar ți-ar plăcea să-l întâlnești?

Nu, răspunde fata scurt.

„Dac-ar fi să alegi între Bianca D. și Eminescu, pe cine ai alege?”

„Pe Bianca!”.

Alegerea cade pe o vedetă siliconată fabricată de presă, foarte mediatizată în ultimul timp.

Ce pot să zic?

„Cum e turcul și pistolul!”.

Reporterul mai găsește însă și oameni care pot recita câteva versuri ale poetului.

În aceeași zi, într-un amurg ploios, câțiva scriitori, actori, pictori, profesori și elevi ai urbei noastre, îl vom omagia și noi pe Luceafărul poeziei, cum a fost supranumit.

A venit Fane, instalator și om priceput-la-toate, să verifice acoperișul după ploaie. Acum e urcat la coșuri unde lipește spațiile dintre tablă și țigle cu adeziv. Înainte de asta a pus la loc doua bucăți de faianță căzute în baie.

„Ce mai faceți, șefa?”. Așa-mi zice cu vocea lui ușor repezită și scăzută.

Mă amuză apelativul pentru că nu mă simt șefa nimănui.

„Ce să fac, Fane? Cu iarna, cu grijile...” răspund eu.

„Câți ani aveți, șefa?” O vanitate ridicolă pe care nici eu n-o înțeleg și de care mă rușinez interior, mă face să zic: „Tu câți crezi că am, Fane?”

E un fel de a cerși un compliment, știu și oamenii se simt datori să spună mai puțin decât socotesc ei; mă mir că nu reușesc să accept trecerea timpului, deși îmi dau seama că efectele sunt vizibile.

„Știi eu? zice Fane. Șaizeci și cinci?”.

„Mai pune zece!”

„Da` vă cam lasă picioarele, nu-i așa?” spune omul candid.

A observat că ies în curte cu o coadă de matură în mână.

Nu-i mai spun că bastonul are și rol preventiv, că stau rău și cu echilibrul nu numai cu genunchii artritici. Să ne retragem cu

avantajul aproximativ al vârstei generos estimate!

Mă-ntorc din oraș. În fața mea un grup de elevi se uită cu interes spre casa noastră!

„Băiai! Asta-i castelul fermecat!” zice unul. Zâmbesc și-l completez în gând: „păzit de Baba Cloanța!”. N-am putut rezista butadei deși era vorba de mine.

Mă-ntorc să vad și eu cum arată „castelul”. Înfășurat în tulpinile fără frunze ale iederii care s-a urcat până la marginea acoperișului, are, în lumina scăzută a amurgului, un aer misterios și ușor delabrat.

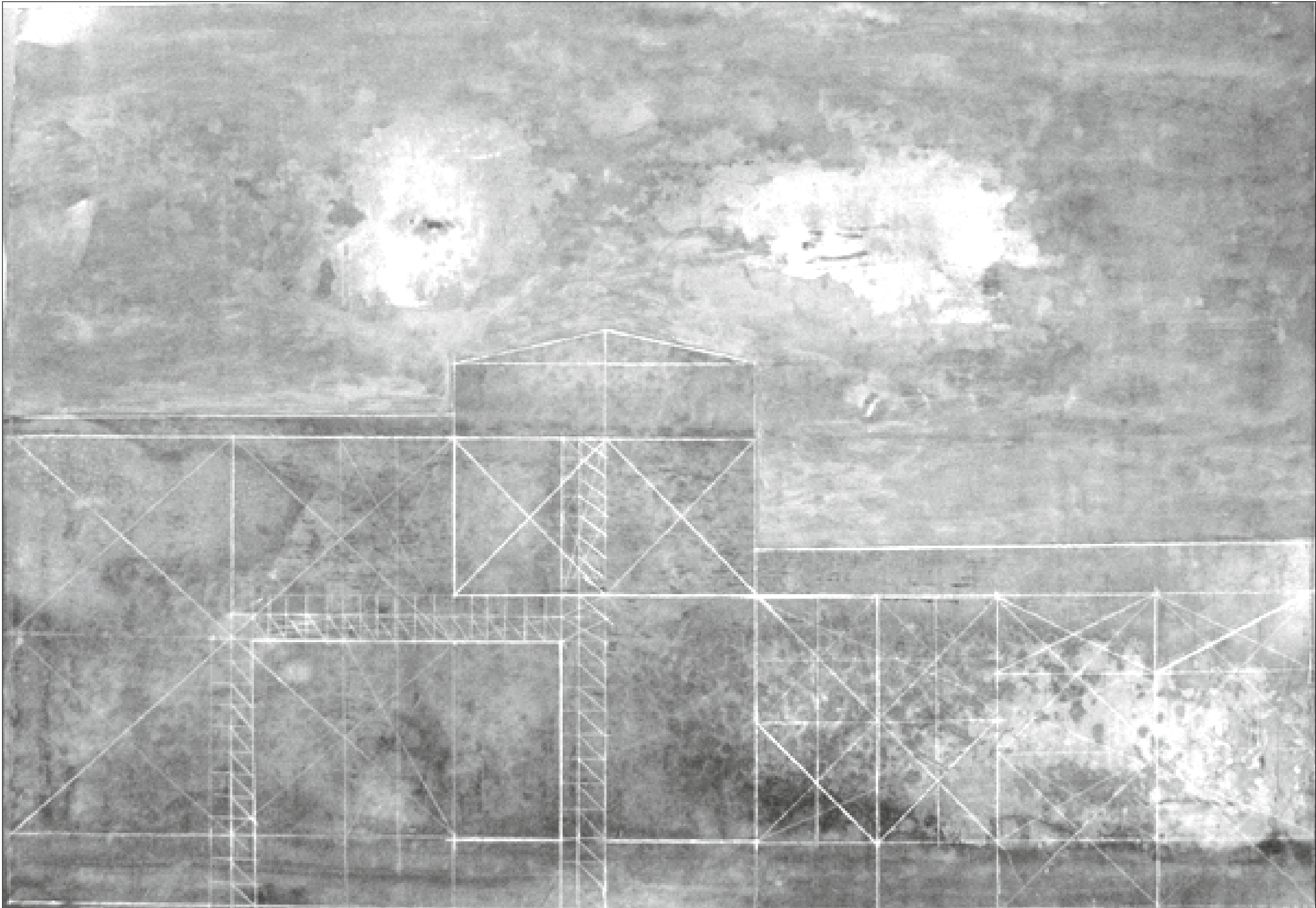
Cred că erau în primul an de liceu și veneau de la țară dacă-i mai interesau aspectele urbei și fețele lor tinere, uimite și curioase m-au înveselit. Ca o adiere de tinerețe încă naivă și curată. Mi-au amintit de mine la primul contact cu orașul.

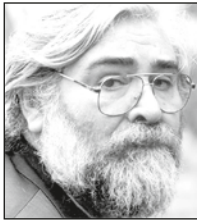
În fața unui tablou de Goya; o alegorie intitulată „Dreptatea, Timpul și Historia”. Tulburător!

Bătrânul Cronos ține în mână un ceasornic; măsoară clipele! Historia e o femeie care scrie în grabă, pe genunchi într-un catastif, prescurtat desigur, întâmplările care se succed învâlmășit, sub ochii ei. Historia lumii e interesantă și aproximativă. Zeița n-a avut timp să observe și să consemneze cu exactitate, așa că a scris și ea cam după ureche.

Dreptatea ridică un sul de pergament, doldora de legi, desigur, pe care muritorii le vor respecta, mai mult sau mai puțin, care cum va putea. Ea are însă slujitori care, din când în când, vor sancționa abaterile. Sau nu.

Din toata povestea doar Timpul lucrează cu exactitate și se scurge netulburat de frământările Istoriei sau de încălcarea normelor Dreptății.





Sorin DUMITRESCU / Atelierul subteran al lui Dan Palade sau - despre cum și pentru ce merită să te plimbi cu bicicleta prin beci...

Un celebru monah de la Frăsinei – pentru unii exegeți, straniu înrudit cu tagma vestiților mistici apuseni – zicea înțelept: „Sfinții nu pot deveni prin ei înșiși Icoane, ci doar prin *Iconizarea Icoanei* lui Hristos.. ”

A iconiza / iconizare sună în mod cert ca un „barbarism”, dar cum altfel să configurezi sau să numești misterul sau, mai bine zis, taina *trecerii tale printr-o icoană* sau vice-versa, lăsarea duhului unei Icoane ca să te pătrundă ! ? Răspunsul sfinților, al „specialiștilor” în taina singurătății vieții duhovnicești ar fi să dobândești puterea (desigur, prin rugăciune !) de a lăsa totul, dar absolut totul deoparte, zic unii, sau de a te goli lăuntric total, zic alții, dar mai ales de a pune *stop* oricărei imagini, sau chip lumesc, pentru a lăsa astfel complet cale Chipului lui Hristos !

Cam aici mi se pare mie că își găsește rostul – bine ascuns ideologiilor artelor vizuale ! – taina *subteranei* lui Dan Palade. Fiindcă definiția acesteia n-are nimic de a face cu ideologia politicilor artistice revanșarde, înrudite toate cu ideologia *underground*, cu modul acesteia de a produce imagine ! Dimpotrivă pentru modalitatea facerii artei a acestui artist pe care-l expune acum cu destul curaj - *Centrul de Cercetare, Documentare și Promovare „Constantin Brâncuși”* - *subterana* reprezintă pe bune ! vorba monahului tocmai citat - mediul în care artistul își poate „iconiza” vizualul - îl poate cutureiera efectiv, dar nu ca bun conducător al misterului propriei sale arte, ci ca bun administrator al propriilor sale reprezentări, dacă nu cumva în primul rând – ca pe cel mai complet și mai potrivit *banc de încercare* al puterii propriei arte, căreia se străduiește să-i ofere duhul și forma care-i trebuie !?

Deci baza și punctul de sprijin al întregii arte a artistului pe care-l comentăm se află în mediul subteran, în ambianța umedă a pivniței lacustre, cu o lumină mai curând chioară decât întunecoa-

să - pentru neștiutori o încăpere umplută peste tot cu forme jilave, doar aparent desperecheate, pe scurt un mediu în care neregula ascunsă a lumii de *deasupra* își poate regăsi prin Palade cel puțin o parte măcar din propria regulă și din inconfundabilul său mister.

Aici, paradoxal, jubilara se dă de două ori peste cap și devine umblet periculos cu bicicleta la câțiva centimetri de tavan ! strecurare abilă printre troace vetuste muiate în noroi, tuburi de oxigen expirate și printre pereți de beci plini de mucegai – toate datorite cu o frenezie întemeietoare care nu poate fi întâlnită și culeasă decât la temelia lumii de *deasupra*.

Iată definită prescurtat forma doctrinei estetice a lui Dan Palade : ca să țină, orice vrei să faci *deasupra*, dacă vrei să fie bine, se gândește *dedesubt* !

Prin urmare, atelierul adevărat al acestui artist vizual nu este un *dedesubt* oarecare; este mai degrabă o *subterană* din seria celor *casnice*, proprie poeziei beciului locuit și pivniței frecventate. În atelierul lui – fie de la parter, fie de la oricare alt etaj este determinat să deschidă zilnic cale proximității invazive a temeliei subterane. Actele de naștere ale *susului* – a sutelor de pânze pictate – din care, în mod exemplar este expusă în restul sălilor doar o mână de imagini a căror excepție se trage direct din *miraculoasa subterană* care le-a făcut posibile. *Subterana* – și nu oricare beci sau pivniță - fie ea hipercurată, fie ea mizerabilă – aparține *ireductibil clarobscurului*, unui mediu și unei lumini – nobile amândouă - care secole la rând au fost suprasolicitate pentru a umple cu mister și poezie tradiția „subteranei” marilor maeștri din muzee. Și totuși, tot ce a produs lumina subteranei continuă să dăinuie încă și să ocupe glorios simezele marilor muzee. Fiindcă acestea au știut să nu-i ocolească lumina specifică !

În sutele de pânze și în restul imaginilor expuse de artistul rar pe care-l comentăm, subterana n-apare efectiv decât câteva

secunde ... însă poezia ei inimitabilă durează *sine diae* ! La fel și continuă este și lungimea preponderent efilată a pânzelor parcă „aeropurtate”, care împreună cu masivitatea celor mijlocii stabilesc abcisa și ordonata expunerii.

În fine, când în cuprinsul programului pomenesc despre posibila expunere a unui *inventar iconic* al imaginilor lui Dan Palade, nu mă refer decât la arta curentă pe care a produs-o / o produce / sau o va produce mirabila subterană a acestuia. Și iarăși, desigur este de la sine înțeles că inventarul iconic anunțat nu va număra icoane bisericești ! – cum s-ar putea crede – ci *tipuri de imagini* care se complac să țină laolaltă *susul* cu *josul*, după modelul împământenit al Facerii cerului și pământului, adică al inaugurării *susului și josului* și odată cu acestea, al *dreptei și stângii* și...iată CRUCEA - semnul înfipt de Creator în proaspăta consistență a planetei Pământ ! Însă spectaculare și convingătoare rămân *cuplajele* care unesc pe verticală un semn suspendat și rarefiat, cu posibilul său omolog pământesc hiperrarefiat, care leagă podul cu pivnița, zarea cu prundișul, desenul, schița sau proiectul, cu omologul lor reificat...

De aceea am și expus imaginile, pentru a fi complet inventariat iconic *susul* artei lui Palade, în tot restul bogat al spațiului. Fiindcă, am convingerea că a închide pentru inventar *subterana* reprezintă un nonsens ! Cum să-i numeri inefabilul ! *Subterana* își are rostul ei de neînlocuit, fiindcă efectiv reprezintă pântecul care îi odrăslește frumusețea statornică a imaginilor.

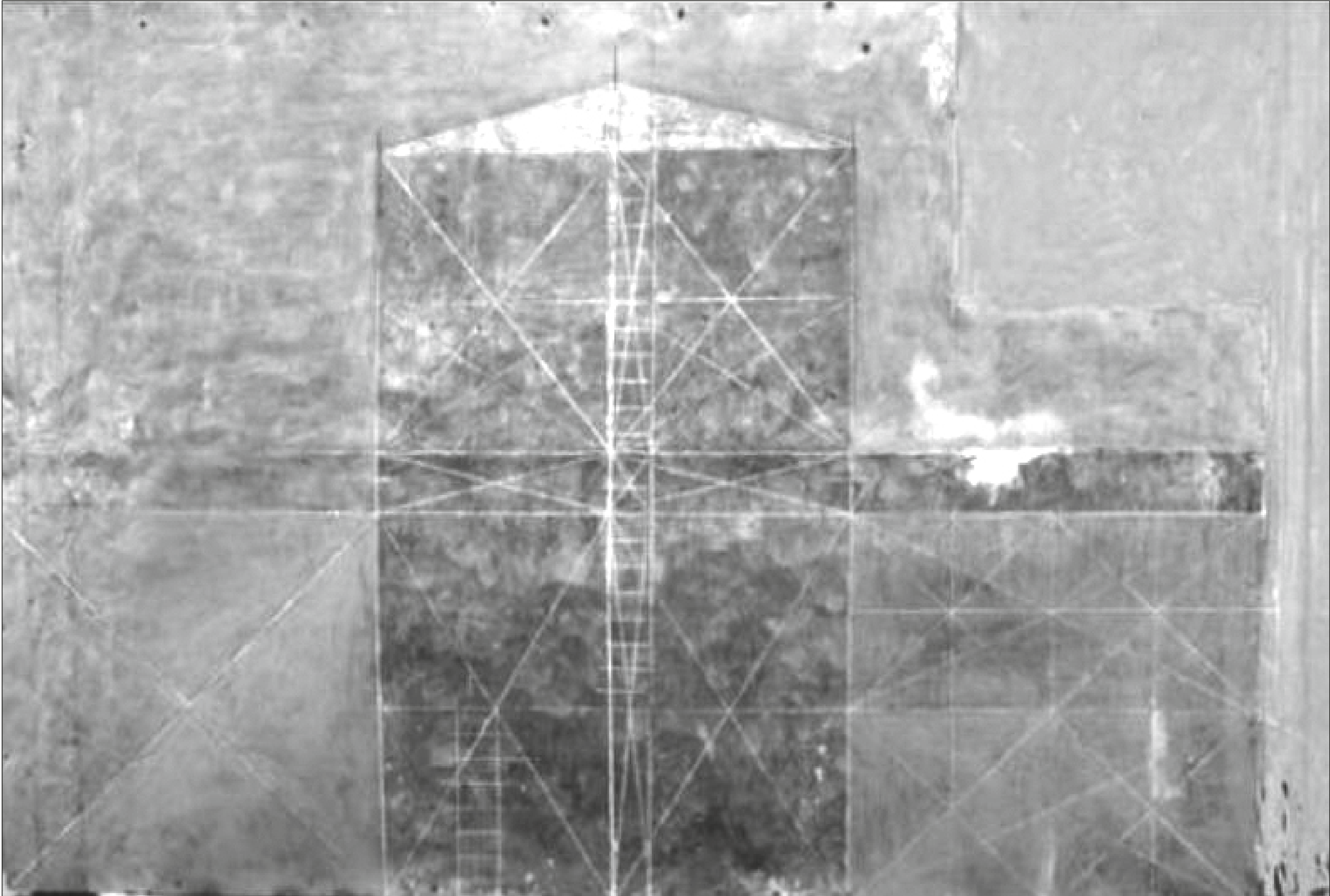
Oare de ce stă în propria *subterană* cu jobenul pe cap ?

Probabil din deferență față de puterea acesteia !

Dan Palade n-are omolog !

Este singur pe arie...

12.02.2020





Claudia VOICULESCU / POEME ȘI ECOURI

M-am dus la Lancrăm

M-am dus în satul Poetului, în
Lancrăm – satul ce poartă în lumina sa
Sunetul lacrimii, m-am dus să văd
Mormântul omului – Poetul n-a murit –
Și l-am găsit –
Alături, mormântul părintelui său
Pe care scria:
„Isidor Blaga – preot, născut
în anul... ridicat la ceruri în anul...”
N-am găsit mormântul Mamei sale
Și m-am întristat foarte –
De parcă eu însămi fusesem fulgerată
De un dor de moarte.
În preajmă, Râpile Galbene
Cu câțiva copaci răzleți și casa
Preotului cu mulți copii,
Pe atunci înstrăinată... Nu mi-i
Teamă decât de nepăsarea timpului
Și ignoranța unor muritori –
“Eu nu strivesc corola de
Minuni a lumii”
se auzea peste depărtări
Glasul Poetului
ca al Profetului.
Din clopotnița bisericii în mine
dangătele își trimiteau
ecoul până la Cer...
În Lancrăm, acolo m-am
aflat între Dumnezeu și mister...

Mă întrebară greierii

Mă întrebară greierii: Ce faci
Atât de singură printre arbori?
- Înconjurată de mierle și copaci
mă simt în largul meu
mi-s martori
chiar magii luminați de Dumnezeu.

Și lângă voi, o, îngeri din înălțimi,
zodia mea renaște peste-abise:
Noi suntem cântăreții anonimi,
dar, ca și tine, bântuiți de vise.

Ca o inimă rănită

Mânjii albi din grădina bunicilor
veneau să le dau orz din palme
și chiar când nu aveam
orz
ei mă înconjurau
cu o frățietate rar întâlnită...

Eu am plecat mai târziu
departe, la școlile înalte...

Acasă, lângă mânjii albi
mi-a rămas copilăria
ca o inimă rănită.

Dacă n-ai fi fost tu...

Dacă n-ai fi fost tu, ființă
descinsă din Olimp
lângă fiica Despinei,
aflată la grea cumpănă
între tăcere și suferință,
floarea de crin ar fi rămas
suspendată
la cumpăna clipelor
fără de culoare și glas
ca o nevăzută, nenăscută agată...

Dacă tu ești
și-ți mulțumesc: cuvintele-mi
se subție pe gură:
îți mulțumesc cu asupra de măsură
pentru că ești
și ochii mei nu mai sunt triști.

Dacă ar fi să reiau călătoria...

Dacă ar fi să reiau călătoria
pe întortocheatele, pline de primejdie,
semănate cu felurite obstacole
căi ale destinului, ale mărilor,
numai cu tine și lângă tine
aș relua-o.
Surghiunit la Pontul Euxin
ca Poetul latin, mi-ai trimis
din când în când Epistole,
semn că nu m-ai uitat...
Și eu m-am închinat valului Mării,
rugându-l prin celălalt val, prin
celălalt, să-ți dea de știre
că sunt viu și respir.
Încă n-am început să scriu
Ponticele: pe-aici e frig și bate
cumplit vântul. Am început să
deprind limba colțuroasă, dar dulce
și cu miez adânc a locuitorilor
acestor ținuturi dintre mare și cer...
Dar n-ai putut să vii
cu mine în larguri,
mi-ai dat încredințarea care
mi-e balsam pe rană:
“Te voi însoți, poetule, chiar
Dacă împăratul fi-va să-și mai
verse o dată mânia
și asupra-mi... Cu gândul
te voi însoți, cu inima întreagă,
cu suferința mea care se
adaugă suferinței tale...”
Gândește-te și tu la mine și
scrie poezii frumoase, cum numai tu știi
să scri
fie și în limba locuitorilor acelor
ținuturi. Eu sper, mai sper să
ne ajute zeii, să ne regăsim la Roma
ca altădată
când eram tineri și frumoși,
neastâmpărați și fericiți...
Aștept încă un semn de la tine...

Vinovată sunt, Mamă...

Șovăitor ca un orb,
îți caut drumul, Mamă!
Visată mi-e umbra,
visată e apa din care mai sorb,
halucinant e cuvântul
pe care voiai să mi-l spui
în noaptea ce-ți retrăgea sângele
care se surpa ca un zid măcinat
în secunda mea existențială...

Ah, vinovată sunt, Mamă!
Cortegii vin visele tale spre mine...
Crezi tu că le pot desluși?
Ce semne-mi trimiți din lăuntru?
La ce poartă să mai bat, să mai pot să intru?
Cine mă va aștepta, cine?

Mamă străvezie-n albul de narcisi,
ți-ai ascuns cuvântul în timpanul meu...

Până departe, departe...

Până departe, departe
Cei dragi mă privesc din țărână
Pasul mă poartă spre moarte
Și cântul ușor mă mai îngână...

Până departe, departe
E o chemare tot mai flămândă,
Semnele se șterg din carte
Străina stă mereu la pândă...

Până departe, departe
Vin amintirile în rânduri
Și nu știu cine mi le-mparte
Când tot plutesc pe ape tulburi...

Mă aștepți, nu-i așa?

Am crezut că sufletul tău
E peștera-n care mă aud ecou
Și-n care mă adăpostesc numai eu
Ca-n imensitatea lui Dumnezeu...

Clipa e secol, vecie,
Primordială armonie?
Te strig cu tăcerile mele
Până mă ninge o ploaie de stele...

Am o singură viață și o singură moarte,
Amândouă mă treieră până-n departe;
La marginea amintirii
Mă paște dorul zidirii...

Mă chemi, mă aștepți, nu-i așa?
Altfel nu mi s-ar fi-ntors ecoul...

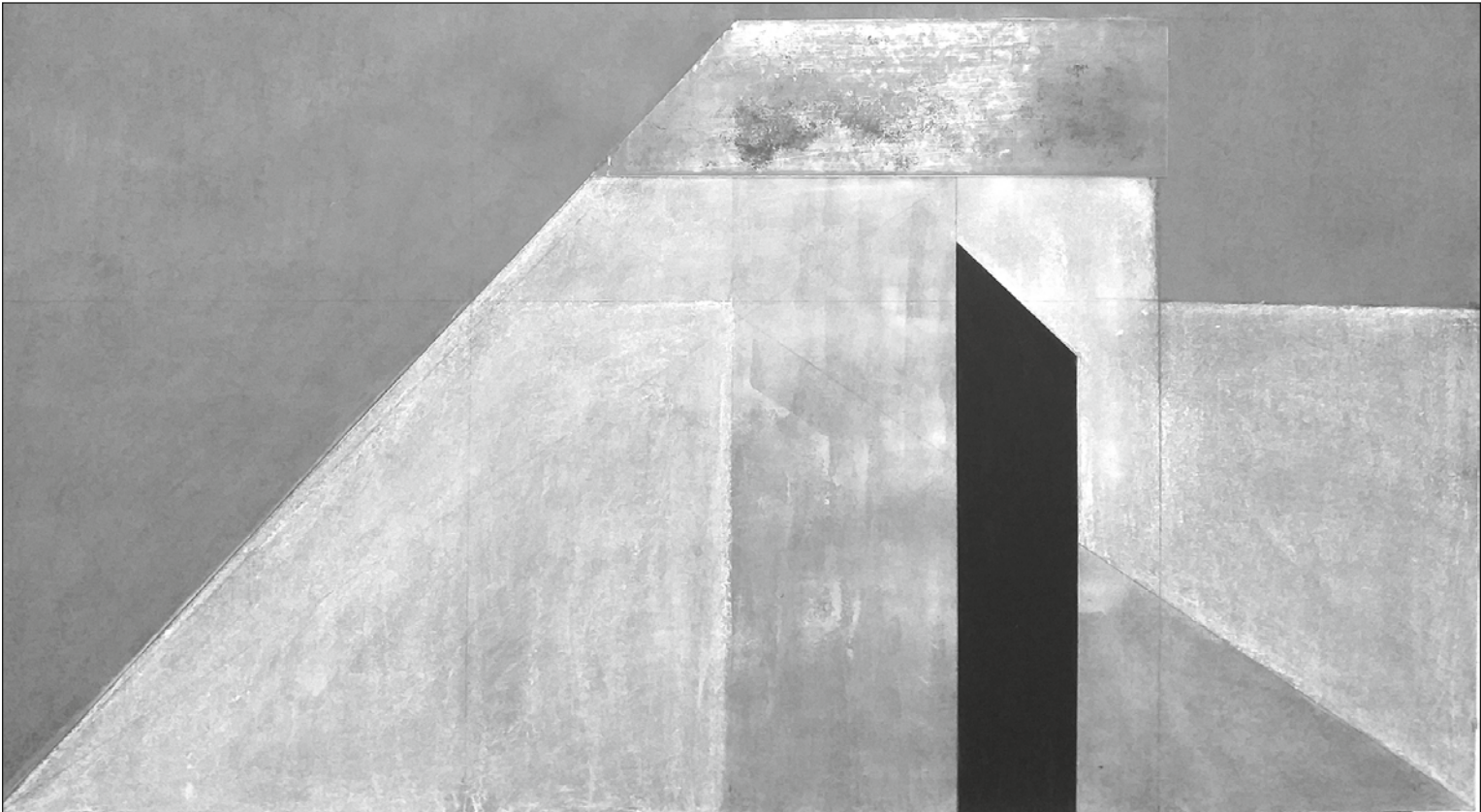
Plumb

După G. Bacovia

Dormeau adânc sicriele de plumb
Visam o lume-n galbene scântei
Și toată lumea mă lua în bumb
Că nu visam sub înfloriții tei...

Dormea întors amorul meu de plumb
Pitit în cenișiii ochi ai mei...
Hei, pumnareta, pumna pi și zumb,
Nu mai știam de mine și de chei!!!

Dormea întors amorul meu de plumb
Eu tot scriam și mă trezeam ne-ntors
Demult plecase înspre zări Columb...
Ce Parce rele visul mi l-au tors?





Dalina BĂDESCU

Rendez-vous cu George Apostu

Prima întâlnire cu sculpturile lui George Apostu poate fi una intimidantă. Masive, cu volume bine delimitate, cu suprafețe nefinisate și porțiuni în care natura materialului se relevă agresiv, sau forme încovoiate cu anatomii stranii, supradimensionate sau deformate, toate par a fi dacă nu copleșitoare, atunci imperative în mesajul pe care îl transmit. În diversitatea lor remarcabilă, formele pe care Apostu le-a creat au un lucru în comun, și anume aspirația/conotația spirituală care le unește într-un discurs despre cunoaștere și creație, amplu și coerent.

Pentru a înțelege rădăcinile sculpturii și ale tipului de gândire creatoare ale lui George Apostu trebuie să ne întoarcem mai bine de un mileniu în urmă și să rememorăm câteva aspecte ale epocii romanice.

Romanicul a însemnat practic momentul reinventării sculpturii după o absență de câteva secole. Pe de o parte, limitată fiind de locul amplasării ei în spațiul arhitectural al bisericii, sculptura romanică trebuie să se conformeze perimetrului și dimensiunii spațiului atribuit ei, fapt ce de multe ori a fost considerat singurul motiv pentru aspectul aparent rudimentar, brut al formelor. Pe de altă parte, nu trebuie să ignorăm contextul amplu de manifestare și de interese a societății în care romanicul apare: Imperiul Roman se stinsese complet, iar spiritul și aspirațiile antichității fuseseră integral asuprite de normele creștinismului.



1,2.Sculpturi romanice

1.Capitel Biserica Saint Pierre de Chauvigny (1168-1200)



Momentele de maximă expresie ale romanicului sunt chiar înainte de Marea Schismă a Bisericii, așadar în plină rigoare creștină care interzicea, printre altele, chipul cioplit. Mozaicul și icoana erau normele expresiei artistice în spațiile de cult, alături de posibilitățile de decorații non-figurative cu motive florale sau geometrice. Reapariția sculpturii trebuia așadar să fie conformă spiritului vremii, trebuia să lase în urmă în mod voit tradiția sculpturii antice, naturalismul și mimetismul ei. Sculptorul lucra în efigie, cu forme ale arhetipului uman, trebuia să sculpteze omul însuși, fără elemente de identificare imediată care să-l lege de teluric.

Nu trebuie sub nici o formă căzut în tentația de a crede că Evul Mediu a însemnat pierderea abilităților tehnice ale artiștilor, că aceștia nu mai știau sau nu mai puteau modela după natură. Sculptura antică exista în continuare, modelul era accesibil, dar ea

nu mai reprezenta o aspirație a posibilităților artistice, ci un exemplu al blesfemiei, al reprezentării materialiste, limitată de viziunea lumii căzute în păcat și în efemeritate. Așa cum sculptura antică înseamna materializarea celui reprezentat chiar în locul obiectului (fie că e vorba de zei sau de împărați sau oficialități), tot așa sculptura romanică înseamnă dematerializarea formei concrete, asuprite de istorie și readucerea ei în paradisul lipsit de identitate individuală.

Marea Schismă a Bisericii din 1054 a dus la separarea normelor de expresie artistică pentru lumea Catolică și pentru cea Ortodoxă. Europa Occidentală, preponderent catolică, a început recuperarea antichității, chiar din epoca gotică și culminând, bineînțeles, cu Renașterea. Modernitatea s-a axat pe altfel de renaștere, pe o recuperare a felurilor alternative de reprezentare, de la formele arhaice, tribale, brute, până la geometriile pure ale iudaismului, sau pe forme de import, cum ar fi suprafețele de culoare plate ale stampelor extrem-orientale sau pe reprezentările zeităților hinduse, din mai multe unghiuri simultan.

În contextul libertății acestui modernism occidental, dar pe fondul unei identități formatoare ortodoxe, George Apostu explorează posibilitățile singurului tip istoric de sculptură cu adevărat comun ambelor civilizații, anume cel romanic, prin cicluri de cercetare sculpturală precum Maternități, Iisus crucificat, Soarele (Oglinda -Japonia, Fructul Soarelui – Galați), Tata și fiu etc.



Fată cu fotă

În unele serii de cercetare, sculptura lui are similitudini cu cea romanică inclusiv la nivel formal, volumele fiind rotunjite, personajele clar conturate și puternic înconvoiate (Fetița cu păpușa, Lapone),iar în altele păstrează doar esența și programul romanicului, renunțând la figurativ complet (Tata si fiu, Fluturi, Fructul Soarelui etc).



Fructul Soarelui, 1977 Galați

În ciclul Tată și fiu, George Apostu lucrează simultan în și cu materialul. Execută exact atâtea intervenții în corpul de piatră sau lemn încât acesta să aibă maximum de potențial de a se întrupa într-o formă concretă, recogoscibilă prin filtrul istoriei și al culturii, dar în același timp să rămână în zona minerală, naturală, imună la schimbările de interpretare ale privitorului dintr-o epocă sau alta. Tipul acesta de dualism cu conotații religioase este susținut și prin alegerea temei, paternitatea. La scară universală, indiferent de cultură sau de timp, două forme alăturate, una mică și una mare vor fi cel mai probabil interpretate ca fiind o maternitate.

Suntem, în mod fundamental, obișnuiți cu imaginea mamei hrănind, ocrotind sau crescând puilul. Este mult mai probabil să vedem în natură un pui însoțindu-și mama decât urmându-și tatăl, adăpostindu-se la pieptul mamei decât mergând la vânătoare cu tatăl. Există un singur caz în care identitatea tatălui devine mai importantă decât ființa mamei, și acela este cazul lui Iisus, și prin el al tuturor creștinilor.

În lucrările reprezentând, în schimb, tatăl și fiul, George Apostu a declarat :„Am încercat să exprim o cu totul altă stare (...) Am vrut să însemne o transmitere a puterii, a demnității de la tată la fiu, o perpetuare de stări mult mai sobre decât sentimentul pătimaș de maternitate, de dragoste, de acaparare aș putea spune!”



Tatăl și fiul, Voroneț

Prelucrând materia extrem de eficient, cu minimum de intervenții, George Apostu concentrează în sculptura lui întregul concept al relației tată-fiu printr-o serie de precizări : definește natura omului prin prezența capului, a conștiinței și-l separă astfel de mineral și stabilește o relație directă, de continuitate fizică între forme, păstrând în același timp senzația autonomiei fiecăreia.

Singurele forme dinamice ale lui George Apostu, aparent din alt registru decât celălalte, ”Fluturii” încheie de fapt discursul, oferind o soluție ultimă prin posibilitatea legăturii între cele două lumi, cea de jos, dependentă de substanță, și cea de sus, spirituală, fiind o cale a devenirii continue, a metamorfozei între cele două stări, scara care unește pământul de cer, coloana care susține capitellurile romanice care deja nu mai sunt materie, ci energie pură.



Surse imagini:

- https://www.wga.hu/html_m/zgothic/1romanes/cap-12c3/index.html
- https://www.wga.hu/html_m/zgothic/1romanes/cap-12c3/index.html
- http://artindex.ro/2012/05/16/apostu-gheorghe-george/
- https://galati4europe.wordpress.com/2018/10/21/fructul-soa-relui
- L> eredita di Brancusi in Romania – 1995, http://www.sculpture.ro/fisa.php?id=36
- http://artindex.ro/2012/05/16/apostu-gheorghe-george/
- http://www.artnet.com/artists/george-apostu/fluturi-jShJ0i-eNRiJGAch179BVrw2

1 [1] JIANOU, Ionel, IONESCU, Gabrielle, “Témoignages sur Apostu”, Gabrielle Ionesco, Paris, 1987





Doru STRÎMBULESCU / Muntele care coboară

(Fragment)

În dimineața aceea, pe la începutul lui octombrie, Solomon se trezi cu un profund sentiment al deșertăciunii vieții. Dintr-o dată păru neputincios în fața unei realități ce părea tot mai iluzorie. Avu brusc sentimentul că, în timp ce privește muntele prin golul ferestrei, se cufundă tot mai mult în magma nedefinită a incertitudinilor.

Gândi că, în ceea ce-l privește, creatorul nu a avut nici măcar o scânteie de inspirație. Poate că, dacă ar fi fost mai puternic, ar fi trecut cu mai mare ușurință peste numeroasele întâmplări ale vieții sale. Însă, lui Solomon nu- i trebuia mult să se clatine la prima adiere de vânt, pentru ca apoi să se prăbușească fără speranță, de parcă acela ar fi trebuit să-i fie sfârșitul. Orice întâmplare mai puțin plăcută căpăta proporții apocaliptice, iar de când nevasta îl părăsise și de când părintele Nicoară dispăruse fără urmă, totul în jurul său devenise pustiu. Disperarea se instalase ușor, ușor imobilizându-l pentru o vreme în casă, timp în care mintea îi jucase tot felul de feste. Avusese momente când ar fi vrut să strige, dar, oricum, chiar dacă ar fi făcut-o, nu mai avea cine să-l audă. Atât de singur era!

Privind așa prin golul ferestrei, dintr-o dată i se făcu ca și cum un frig năprasnic îl cuprinde, zguduindu-l până în străfundul ființei sale. „În numele Domnului”, își zise! „Nu trebuie să mă las copleșit!” „Trebuie să fie o soluție!” „Trebuie să înțeleg”!

În nesfârșitele zile de izolare, Solomon se gândise la faptul că viața sa însăși era o iluzie. Că nimic din ce se întâmplă nu are legătură cu realitatea. Cu unica realitate. Cu ceea ce-i rămâne omului în urma gândului său!

Căuta argumente care să-l conducă la o concluzie. Avea nevoie de ceva palpabil, însă, totul părea de nepătruns. Și-atunci, ce era cu adevărat real și ce nu?!

Dintr-o dată avu o tresărire de gând: „Dumnezeu este singura realitate”, își spuse. „Prin el, toate sunt și nu sunt”. „El este Marele Magician”. „Cel care face și desface”. Cel care m-a iubit atât, încât l-a trimis pe propriul său fiu pentru a mă mântuii”. Ca atare, „tot ceea ce mi se întâmplă, de la Dumnezeu vine”! „În fond, acesta era destinul pe care trebuia să mi-l asum”.

Cu un astfel de gând ieși în curte.

Între timp se făcuse ziua de-a binelea. Dezmeticit, cumva, din starea în care se trezise, observă că afară era o zi frumoasă de toamnă, cu o lumină ce se lăsa misterios peste tot locul. Frigul pe care-l simțise în oase trecuse ca prin minune. Nu știm, însă, dacă nu cumva peste puțin timp, Solomon nu va cădea într-o nouă confuzie. Dacă îndoială nu-i va juca o nouă farsă! De când nevastă-sa apucase alte drumuri, lui Solomon nu-i prea mai ardea de nimic.

Uneori ieșea în curte privea ore în șir în gol. Nu gândea la nimic. Stătea așa pur și simplu. Fără gânduri. Într-un soi de meditație profundă în care gândurile erau suspendate. Se smulgea cu greu din această stare. Și mai greu, se apuca să lucreze ceva. Că, de! Gospodăria cerea anumite sacrificii lumești. Singurele ființe cu care mai vorbea din când în când, atunci când nu era cufundat în tenebre, erau niște găini porumbace care-i mâncau din palmă și cotcodăceau vesele când acesta se apropia de cotețul în care își petreceau vremea toată ziua și unde făceau ouă proaspete pe care Solomon le mânca cu plăcere în zilele când uita de singurătate.

De data aceasta, în curte, totul părea în regulă. Privi de jur-împrejur și constată că nimic din ce lăsase cu o zi în urmă nu era mișcat. Era ca și cum toate încremeniseră, situându-se în afara timpului.

În alte zile, însă, cotețul găinilor i se părea a fi asemenea unui tablou suprarealist, cu personaje misterioase și culori ce păreau că se mișcă continuu, ca într-un dans al formelor iluzorii.

Gardul ce înconjura casa semăna cu un zid de cetate, cu baricade și posturi în care oșteni imaginari erau gata pregătiți de luptă, iar pomii din curtea casei, cei care-i făceau fructe zemoase și aromate, păreau să sprijine cerul cu coroanele lor stufoase, care ascundeau printre crengile groase tot felul de jivine gata să atace orice ar fi mișcat în jur.

Casa, prin care mișunau pe lângă servitori și servitoare plinuțe și fermecătoare, i se părea aidoma unei cetăți în care își avea locul o prințesă nespus de frumoasă. Desigur, aceasta nu putea fi decât nevastă-sa, femeia aceea grasă, mereu pusă pe harță, dar care îi ascunse atât amar de vreme faptul că aparținea unui ordin inițiativ.

Brusc, însă, parcă se trezi ca dintr-o visare. Deschisă poarta, care până atuncea era zăvorâtă cu lacăte mari și grele, și evadă din curte. Însă ce văzu în afara curții îl aduse într-o stare de adâncă perplexitate. Ulița, pe care își făcuse veacul atâta amar de vreme, arăta acum ca un adevărat bulevard, pietruit cu marmură albă, în capătul căruia, în locul bisericuței, unde mai ieri slujise părintele Nicoară, se ridicase acum o mândră catedrală cu turlle înalte și strălucitoare până la cer. Și asta nu era tot!

